RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929. Andra kammaren. Nr 41.

Onsdagen den 29 maj.

Kl. 1 e. m.

§ 1.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 138, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i proposition nr 181 gjorda framställning angående provisorisk avlöningsförbättring för lärare vid de allmänna läroverken m. fl.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 2.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 139—147 och bankoutskottets utlåtanden nr 52—57.

§ 3.

Härefter föredrogos vart för sig sammansatta första lag- och jordbruksutskottets memorial:

nr 2, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta första lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels angående grunder för försäljning av kronoegendomar m. m. dels ock med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 20 juni 1924 (nr 384) om återköpsrätt till fast egendom jämte i ämnet väckt motion; och

nr 3, angående ersättning åt tjänstemän m. fl. i utskottet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa memorial hemställt.

§ 4.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare Cornelius Olsson i Berg på grund av gallblåseinflammation är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet under den återstående tiden av pågående riksdag, intygas

Stockholm den 27 maj 1929.

John Hellström,
med. doktor.

§ 5.

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen.

Till avgörande företogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i den för skogsskötseln inom lappmarken m. fl. områden gällande s. k. lappmarkslagen jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

I en till riksdagen den 15 februari 1929 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 197, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag — i anslutning till vad i statsrådprotokollet anförts dels rörande frågan om vissa ströhemmans överförande från lappmarkslagen till 1923 års skogsvårdslags tillämpningsområde och dels beträffande frågan om rätt för skogsägare att verkställa avverkning i samband med odling, som skulle utgöra vederlag för indragen ströäng — föreslagit riksdagen godkänna följande vid propositionen fogade

Förslag

till

Förordning om ändrad lydelse av 1 och 10 §§ i förordningen den 18 juni 1915 (nr 251) angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden.

Härigenom förordnas, att 1 och 10 §§ i förordningen den 18 juni 1915 angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden skola erhålla följande ändrade lydelse.

1 §.

Å följande fastigheter, nämligen

1) skatte- och frälsehemman samt lägenheter av skatte- eller frälsenatur inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker samt inom Särna och Idre socknar av Kopparbergs län, allmännings- och husbehovsskogar dock undantagna; samt

2) inom de sex norra länen belägna kronohemman och kronobyggen under stadgad åborätt,

skola vederbörande rättsägare med avseende å dispositionsrätten över skogen vara underkastade de inskränkningar, som i denna förordning stadgas.

10 §.

Har jämlikt lagen den 22 juni 1921 om ströängars indragande till kronan bestämts, att vederlag för ströäng, som indrages till kronan, skall utgå medelst bekostande av odling å område som utgör skogsmark, må fastighetsägaren eller åbon utan hinder av bestämmelserna i denna förordning avverka å området växande barrträd. Sålunda avverkat virke skall, i den mån det icke tages i anspråk för fastighetens och därmed sambrukad fastighets oundgängliga husbehov, genom vederbörande skogstjänstemans försorg stämplas, innan virket avföres, samt avräknas vid utsyning i övrigt å fastigheten.

Vill fastighetsägare eller åbo eljest för skogsmarks uppodling till åker eller äng fälla barrträd utöver fastighetens eller därmed sambrukad fastighets oundgängliga husbehov, göre anmälan därom hos vederbörande skogstjänsteman; och åligge det denne att, så snart det lämpligen kan ske i sammanhang med annan tjänsteförrättning i orten, verkställa undersökning å den uppgivna odlingsmarken till utrönande av dess läge, storlek, beskaffenhet och tjänlighet till odling samt därefter till Konungens befallningshavande insända instrumentet över undersökningen med uppgift å den tid, som anses erforderlig för odlingens fullbordande, jämte det yttrande i övrigt, vartill undersökningen kan föranleda. Önskar sökanden vinna snabbare handläggning av ärendet, äge han på egen bekostnad antingen för undersökning å marken påkalla skyndsam åtgärd av vederbörande skogstjänsteman eller kronobetjänt, varefter denne med ärendet vidare förfar i den ordning ovan stadgas, eller ock låta undersökningen verkställas av lantmätare, lantbruksingenjör, jordbrukskonsulent eller två andra trovärdiga män samt insända däröver avgivet intyg jämte ansökning i ärendet till endera av förstnämnda tjänstemän, som har att

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

med eget yttrande befordra ansökningen till Konungens befallningshavandes prövning.

Finner Konungens befallningshavande det tillämnade odlingsföretaget vara av beskaffenhet, att den sökta avverkningen bör medgivas, meddele Konungens befallningshavande tillstånd därtill med utsättande av viss tid, inom vilken vid vite, som Konungens befallningshavande äger bestämma, odlingen skall vara fullbordad; skolande underrättelse om Konungens befallningshavandes beslut i ärendet meddelas skogstjänstemannen för sökandens förständigande. Virket skall, innan det avföres, genom skogstjänstemannens försorg stämplas. Vad sålunda stämplats skall avräknas vid utsyning i övrigt å fastigheten.

Denna förordning skall träda i kraft, i vad den avser ändring i 10 § den 1 juli 1929 samt vad angår övriga delar den 1 maj 1930. Dock skall med avseende å fastighet, beträffande vilken förordningen den 18 juni 1915 icke längre skall vara tillämplig, iakttagas.

1) Beträffande avverkning, som ägt rum före den 1 maj 1930, skola förut gällande bestämmelser äga tillämpning.

2) Har utsyning verkställts enligt förordningen den 18 juni 1915 men avverkning ej utförts före den 1 maj 1930, må avverkning jämlikt förut gällande bestämmelser verkställas jämväl därefter, dock icke senare än inom fem år från det utsyningsförrättningen avslutats.

3) Tillstånd till odlingsföretag samt föreskrift därom, som meddelats enligt förordningen den 18 juni 1915 och ej upphört att gälla före den 1 maj 1930, skola äga fortsatt giltighet därefter.

4) Vad i förordningen den 18 juni 1915 är stadgat om befogenhet eller skyldighet för befattningshavare vid skogsstaten att vidtaga eller föranstalta om viss åtgärd, skall efter den 1 maj 1930 i fall, där sagda förordning eller enligt densamma meddelat tillstånd eller föreskrift äger fortsatt giltighet, i stället gälla om vederbörande skogsvårdsstyrelse samt, vad angår rätt att taga i beslag virke, som skall anses förbrutet, jämväl om hos denna anställd befattningshavare med skoglig utbildning.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 434 av herr *Lindberg*, som föreslagit, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att åt 1927 års skogssakkunniga måtte uppdragas att verkställa utredning om åtgärder, på sätt i motionen angivits, för att för framtiden trygga odlingens bestånd i lappmarken, därest friare dispositionsrätt till skogen, än som nu gällde, komme att genom ny lagstiftning medgivas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1) med tillkännagivande att förevarande proposition icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, för sin del godkänna ett såsom bilaga till utlåtandet fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § i förordningen den 18 juni 1915 (nr 251) angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. fl. områden; samt

2) med anledning av motionen II: 434, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter i saken verkställd utredning — varvid borde övervägas huruvida såsom villkor för överförande av skog, som icke utgjorde stöd för jordbruk, borde uppställas skyldighet för ägaren att till statsverket erlägga lämpligt vederlag — för nästkommande riksdag framlägga förslag till omedelbart överförande till 1923 års skogsvårdslags tillämplighets-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

område av de under lappmarkslagen lydande skogar, som vore belägna utanför lappmarken samt Särna och Idre socknar av Kopparbergs län.

Det av utskottet framlagda författningsförslaget var av följande lydelse:

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 10 § i förordningen den 18 juni 1915 (nr 251) angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden.

Härigenom förordnas, att 10 § i förordningen den 18 juni 1915 angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden skall erhålla följande ändrade lydelse.

10 §.

Har jämlikt lagen den 22 juni 1921 om ströängars indragande till kronan bestämts, att vederlag för ströäng, som indrages till kronan, skall utgå medelst bekostande av odling å område som utgör skogsmark, må fastighetsägaren eller åbon utan hinder av bestämmelserna i denna förordning avverka å området växande barrträd. Sålunda avverkat virke skall, i den mån det icke tages i anspråk för fastighetens och därmed sambrukad fastighets oundgängliga husbehov, genom vederbörande skogstjänstemans försorg stämplas, innan virket avföres, samt avräknas vid utsyning i övrigt å fastigheten.

Vill fastighetsägare eller åbo eljest för skogsmarks uppodling till åker eller äng fälla barrträd utöver fastighetens eller därmed sambrukad fastighets oundgängliga husbehov, göre anmälan därom hos vederbörande skogstjänsteman; och åligge det denne att, så snart det lämpligen kan ske i sammanhang med annan tjänsteförrättning i orten, verkställa undersökning å den uppgivna odlingsmarken till utrönande av dess läge, storlek, beskaffenhet och tjänlighet till odling samt därefter till Konungens befallningshavande insända instrumentet över undersökningen med uppgift å den tid, som anses erforderlig för odlingens fullbordande, jämte det yttrande i övrigt, vartill undersökningen kan föranleda. Önskar sökanden vinna snabbare handläggning av ärendet, äge han på egen bekostnad antingen för undersökning å marken påkalla skyndsam åtgärd av vederbörande skogstjänsteman eller kronobetjänt, varefter denne med ärendet vidare förfar i den ordning ovan stadgas, eller ock låta undersökningen verkställas av lantmätare, lantbruksingenjör, jordbrukskonsulent eller två andra trovärdiga män samt insända däröver avgivet intyg jämte ansökning i ärendet till endera av förstnämnda tjänstemän, som har att med eget yttrande befordra ansökningen till Konungens befallningshavandes prövning.

Finner Konungens befallningshavande det tillämnade odlingsföretaget vara av beskaffenhet, att den sökta avverkningen bör medgivas, meddele Konungens befallningshavande tillstånd därtill med utsättande av viss tid, inom vilken vid vite, som Konungens befallningshavande äger bestämma, odlingen skall vara fullbordad; skolande underrättelse om Konungens befallningshavandes beslut i ärendet meddelas skogstjänstemannen för sökandens förständigande. Virket skall, innan det avföres, genom skogstjänstemannens försorg stämplas. Vad sålunda stämplats skall avräknas vid utsyning i övrigt å fastigheten.

Denna förordning skall träda i kraft den 1 juli 1929.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Sederholm*, *Elof B. Andersson*, *von Stockenström*, *Gabrielsson*, *Hedlund* i Häste, *Månsson* i Erlandsro och *Gustafson* i Vimmerby, som ansett,

att utskottet bort hemställa, att riksdagen med avslag å motionen II: 434 måtte bifalla förevarande proposition;

av herrar *Johansson* i Uppmälby, förste vice talmannen *Nils August Nilsson*, *Granath*, *Kropp*, *Sköld* och *Björk* i Tryde, som med ett särskilt uttalande anslutit sig till utskottets förslag; samt

av herr *A. Henriksson*.

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Johansson:** Herr talman, mina herrar! Det förslag till partiell lösning av lappmarkslagen, som nu föreligger till kammarens avgörande, är ett gammalt önskemål från den befolknings och de skogsägares sida, som närmast beröras av denna ändring.

Redan skogsvårdslagstiftningskommittén, som 1918 avgav sitt betänkande, hade under diskussion frågan om utsyningstvångets upphävande beträffande de under lappmarkslagen lydande skogar, som voro belägna nedan Västerbottens län, och kommitténs ordförande, landshövding Husberg, och en ledamot av kommittén avgåvo en mycket starkt motiverad reservation härför. Under behandlingen av 1923 års nu gällande skogslag förekom det ju också, att det särskilda utskott, som hade 1923 års proposition under behandling i riksdagen, i sitt till riksdagen avgivna utlåtande uttalade som önskvärt, »att en undersökning komme till stånd rörande överförande från lappmarkslagen till den nya skogsvårdslagen av de under den förra lagen lydande skogar, som låge spridda inom Västernorrlands och Jämtlands län samt Västerbottens och Norrbottens läns kustland. Såsom skäl härför framhöll utskottet, att det givetvis vore i och för sig ägnat att medföra olägenheter i olika avseenden, att fastigheter med särskilda skogslagsbestämmelser funnes inspridda här och var inom ett område, där i övrigt andra sådana lagbestämmelser tillämpades.» Detta uttalande godkändes också av riksdagen.

Domänfullmäktige, som i ett år 1925 avgivet yttrande till behandling upptagit frågan, om lappmarkslagens giltighetsområde icke borde förändras, yttrade bl. a. om utsyningstvånget, att detta bleve en kostnad för staten och en börda för markägaren.

Vid 1927 års riksdag gick riksdagens jordbruksutskott in för att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om ett skyndsamt framläggande av förslag rörande överförande till den allmänna skogsvårdslagen av sådana utom lappmarkerna belägna under lappmarkslagen nu lydande enskilda skogar, beträffande vilka ur skogsbiologisk synpunkt hinder härför icke mötte, dels ock om verkställande av utredning och framläggande snarast möjligt av förslag till ny skogsvårdslag för inom lappmarkerna belägna enskilda skogar. Jordbruksutskottet erinrade bl. a. med anledning av från visst håll uttalade farhågor för att befolkningen i nu ifrågavarande trakter skulle komma att missbruka den i allmänna skogsvårdslagen medgivna friare avverkningsrätten om de bestämmelser, som denna lag innehöll till förhindrande av dylikt missbruk, och att med avseende å förmågan att rätt tillämpa lagens bestämmelser goda skäl torde finnas för antagande, att denna befolkning äger lika stora förutsättningar som den i de under lagens tillämpning nu lydande delarna av Norrland.

1927 års skogssakkunniga för lappmarken, som ha sig anförtrott uppdraget att utreda dessa frågor, avgåvo i fjol, den 15 november 1928, ett förslag till förordning om inskränkning i tillämpningen av lappmarkslagen, och det är om detta förslag, kammaren nu går att fatta beslut. Det innehåller att från tillämpningen av den egentliga lappmarkslagen skola undantagas de s. k. ströhemmanen i kusttrakterna, och det framgår för övrigt närmare av förslaget till förordning, som finnes bifogat propositionen. De sakkunnigas förslag i detta av-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

seende är fullständigt enhälligt. Det är sålunda icke här fråga om att upphäva lappmarkslagen för den egentliga lappmarken. Den kvarstår alltjämt och den utredning, som kommittén har sig anförtrodd, fortgår, och det gäller att överföra dessa ströhemman, som ligga spridda inom ett område, där 1923 års allmänna skogsvårdslag i övrigt gäller. Man kan förstå den ovilja, som markägarna där uppe hysa mot den ordning, som för närvarande är rådande, när man betänker, att det sida vid sida kan ligga två hemman, av vilka det ena lyder under allmänna skogsvårdslagen och det andra under denna lappmarkslag med sitt betydligt strängare utsyningstvång. Enligt lappmarkslagen är det ju statens jägmästare, som verkställa utstämplingarna enligt uppgjorda planer, och i den mån dispens kan givas från dessa planer skall ansökan därom ingå till Kungl. Maj:t, som i anledning härav hör både jägmästare, överjägmästare och domänstyrelsen o. s. v. Frågan bör även skärskådas ur kostnadssynpunkt, och det är således ett ur administrativ synpunkt kostbart och betungande system. Man kan därför förstå deras ovilja när grannen, som ligger under allmänna skogsvårdslagen, på ett betydligt enklare sätt kan, efter en blott anmälan hos länsjägmästaren, som bor i länet, få skogsvårdsstyrelsen att anvisa vad vederbörande äger rätt att företaga sig i fråga om avverkningarna.

Jag skall icke vidare redogöra för skälen i de sakkunnigas förslag och icke heller för de hörda myndigheternas tillstyrkande i ämnet, då ju jordbruksutskottet i sitt här föreliggande betänkande i princip har godkänt förslaget och utskottet också dessutom på sid. 19 säger att »de skäl, som i den föreliggande propositionen anförts till stöd för ett överförande av vissa ströhemman under lappmarkslagen till den allmänna skogsvårdslagen, anser utskottet bärande». Det har emellertid funnits vissa utom utskottet och även, ser jag, inom utskottet, som in i det sista velat sätta krokben för det av utskottet självt såsom väl motiverat anförda förslaget, och det har lyckats dessa att få fram ytterligare skäl för uppskov och ett ytterligare fördröjande och förhalande av frågan. Utskottet önskar nämligen uppskov till nästa års riksdag för att få fram ett förslag avseende att för det friare förfogande över skogstillgångarna, som genom deras överförande under 1923 års lag skulle ske, vederlag bör lämnas i fråga om sådana skogar som icke utgöra stöd för jordbruk, d. v. s. huvudsakligen de skogar som nu ägas av skogsbolag. Uppslaget härtill har givits i en av herr Lindberg i denna kammare väckt motion och har, att döma av den vid utlåtandet avgivna reservationen, omfattats med gillande av de medlemmar inom utskottet, som tillhöra det socialdemokratiska partiet och bondeförbundet, vilka tillsammans bilda utskottets majoritet. De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet ha därjämte i särskild reservation framfört en andra synpunkt, att det nu föreliggande förslaget icke bort avgöras förrän i samband med frågan om den s. k. lappmarkslagstiftningen i dess helhet. Jag skall nu upptaga med några ord till skärskådande de båda anförda skälen. Vad först angår det skäl att denna lagstiftning bort företagas i ett sammanhang med samtliga fastigheter inom lappmarken, skall jag be att få yttra att det är en bestämd skillnad som måste göras i förevarande lagstiftningsfrågas behandling, när det gäller själva lappmarken samt Särna och Idre socknar å ena sidan samt de s. k. ströhemmanen i kustlandet samt i Västernorrlands och Jämtlands län å andra sidan.

När det gäller ströhemmanen blir det i första hand ett billighetskrav, som skall tillgodoses. Det är därvid ostridigt, att det icke föreligger några som helst olikheter av biologisk eller klimatologisk art emellan dessa skogar och de skogar, bland vilka de ligga insprängda och som lyda under 1923 års lag. Ett enkelt krav på billighet och rättvisa måste fordra, att den ena skogsägaren får samma rättigheter och skyldigheter som den andra. Kravet på allas likhet inför lagen är ju ett bland de mest primära inom samhällslivet. På senare tider har ju detta krav också, när det gäller skogslagstiftningen för

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

ströhemmanen, kommit till synes från befolkningens sida vid åtskilliga tillfällen. Vad själva lappmarken beträffar, är förhållandet där ett annat. Där äro i stort sett de biologiska förhållandena annorlunda och klimatet är strängare. Naturligtvis finnas även där platser och skogar, som existera under bättre förhållanden och som i sådant hänseende skulle kunna jämställas med ströhemmanen. Men befolkningen får där icke denna känsla av orättvisa. Det ingår där i den allmänna rättskänslan, att det skall vara en gemensam lagstiftning för dessa gemensamma områden. Där blir det icke det förhållandet att olika lagar gälla för skogar, som ligga hopblandade om varandra. Frånsett statsintresset att få en enhetlig lagstiftning till stånd, är det, från statens synpunkt, jämväl en fördel om ströhemmanen nu bliva överförda till 1923 års lag innan en friare skogslag eventuellt kommer till tillämpning inom själva lappmarken, varom jag icke nu kan yttra mig och till vilken fråga jag, som jag i propositionen uttalar, icke på något sätt vill taga ståndpunkt genom det nu framlagda förslaget. Det har även befarats att ett lössläppande av lappmarksskogarna, även om det ej skulle ske i full utsträckning, skulle ofördelaktigt inverka på trävarumarknaden. Jag tror icke på dessa farhågor med hänsyn till de områden, som det här är fråga om, men även om en sådan farhåga förefinnes, vilket framförts av någon, vore det uppenbarligen i statens intresse att detta lössläppande sker i etapper. Man har emot att nu överflytta ströhemmanens skogar till 1923 års lag invänt, att man borde invänta den nya lappmarkslagen och se huruvida icke denna skulle kunna visa sig vara lämpligare än 1923 års lag. Skulle detta kunna visa sig möjligt blir väl konsekvensen den att denna bättre skogslag bör göras tillämplig icke blott på de skogar, som hittills lytt under lappmarkslagen, utan jämväl på de skogar, som nu lyda under 1923 års lag, alltså en ren omkastning av frågan. Kravet på en enhetlig skogslagstiftning kan väl aldrig förfalla inom de områden, som närmast beröras därav.

Jag övergår sedan att yttra några ord om den fråga, som utskottet i sitt betänkande upptagit, nämligen frågan om vederlag. Förutsättningen för att man skall kunna slå in på den av utskottets majoritet föreslagna vägen, d. v. s. att staten skulle av skogsägarna kunna kräva vederlag för en friare disposition av skogen, är uppenbarligen att man ställer sig på den principiella ståndpunkten, att det utsyningstvång, som införts genom 1866 års förordning och som fortlever i lappmarkslagen, innebär något mer än en restriktion i skogsvårdande syfte och är av annan än skogsvårdslags natur.

Denna fråga om utsyningstvångets karaktär har ju sedan många år omdebatterats och har vid skilda tillfällen varit föremål för undersökningar. Den institution här i landet, som är mest sakkunnig på detta område — kammarkollegium — har år 1923 på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställt en speciell utredning härom. Kammarkollegium gör i sitt utlåtande i ämnet det bestämda påståendet att bestämmelserna i lappmarkslagen om utsyningstvång ursprungligen ägt och följaktligen alltjämt måste äga naturen av rena skogsvårdsföreskrifter. Den kommitté, som nu senast haft frågan under utredning och på vars framställning propositionen är utarbetad, nämligen 1927 års skogssakkunniga för lappmarken, har enhälligt ställt sig på samma ståndpunkt som kammarkollegium härvidlag. Denna kommitté representerar så mycken sakkunskap och är hämtad från så vitt skilda läger i olika avseenden att man ej gärna kan bortse från att kommitténs ställningstagande måste väga synnerligen tungt. Är det nu så att denna mening är riktig, är det självfallet att staten ej kan komma att begära vederlag för en ändring i skogslagstiftningen, en ändring, som endast innebär borttagandet av vissa restriktioner, som icke längre äro erforderliga. Ty man måste fastslå det förhållandet att även utskottets majoritet är fullt ense om att nu ifrågavarande hemmansskogar fortast möj-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

ligt böra överflyttas till 1923 års lag, och att det endast är vederlagsfrågan, som skiljer majoritetens mening från Kungl. Maj:ts förslag.

Om man emellertid, såsom man måste förutsätta är förhållandet beträffande utskottets majoritet, har en annan principiell uppfattning i frågan om utsyningstvångets natur, d. v. s. att utsyningstvånget innebär något mera än en ren skogsvårdsföreskrift, måste man klargöra vad detta är. Utskottsmajoriteten förutsätter uppenbarligen ett kontraktsförhållande mellan skogsägaren och staten, när den talar om vederlag. Men det är då att märka att ett dylikt avtal icke är ensidigt, utan att båda parterna hava medbestämmanderätt. Staten kan sålunda väl eftergiva sin rätt, men staten kan icke tvinga skogsägaren att utgiva vederlag, om skogsägaren förklarar, att han under sådana förhållanden, d. v. s. om han skall utgiva vederlag, avstår från att begagna sig av den friare dispositionsrätt, som staten erbjuder. I sistnämnda fall skulle skogsägaren kvarstå under den gamla lagens bestämmelser. Här föreligger ett direkt motsatsförhållande, vilket utskottsmajoriteten, såvitt jag förstår, uppenbarligen icke beaktat, då ju denna föreslagit ett generellt överflyttande av de s. k. ströhemmanen till 1923 års lag, endast med den modifikationen att i vissa fall vederlag skulle utgå. Man talar för övrigt om vederlag, som skulle komma jordbruket till del såsom ett stöd för detta. Man tycks då utgå ifrån att fastighetsägaren, d. v. s. den ursprungliga nybyggaren, en gång i tiden fått något utöver det vanliga skogsanslaget, särskilt för jordbrukets stöd, något som skulle tillvaratagas genom utsyningstvånget. Vad som eljest skulle utgå år från år till jordbruket, skulle därför nu, när utsyningstvånget borttages, uttagas på en gång och fonderas. Denna uppfattning synes emellertid mindre riktig. De ursprungliga ägarna till de fastigheter, som det nu är frågan om, hava aldrig erhållit mer än landets övriga innebyggare i motsvarande läge. Hava de tilldelade skogsområdena blivit i norra delarna av landet något större än längre söderut, har detta berott på att skogsmarken varit av helt annan och sämre kvalitet. På trakter, där skogsmarkens kvalitet varit lika, hava även motsvarande områden tilldelats. Det torde under sådana förhållanden icke finnas någon verklig grund för ett vederlag.

Det tycks vidare förutsättas såsom någonting självklart att ett överflyttande av skogen från lappmarkslagen till 1923 års allmänna skogsvårdslag skulle innebära en ekonomisk vinst för skogsägaren. Detta är väl ändock icke så alldeles klart. Enligt båda lagarna måste ju den yngre skogen alltid bevaras, och det kan ju endast bliva tal om ekonomisk avverkning i fråga om den mogna skogen. Skillnaden mellan de båda skogslagarna ligger däri att enligt lappmarkslagen blir uttaget av den mogna skogen jämnt fördelat, medan enligt 1923 års lag skogsägaren mer kan koncentrera uttaget och därigenom göra detta mera ekonomiskt fördelaktigt. Men å andra sidan följer med 1923 års lag skyldighet för skogsägaren att i full utsträckning ansvara för reproduktionen, och vad det innebär i ekonomiskt hänseende, i synnerhet när det gäller övre delarna av Norrland, är synnerligen allvarligt. Det torde nog med fog kunna ifrågasättas, huruvida det verkligen uppkommer någon ekonomisk vinst för skogsägaren genom den ifrågasatta överflyttningen, och att under sådana förhållanden räkna med vederlag, förefaller knappast motiverat.

Slutligen bör framhållas, att det knappast synes vara följdriktigt att, som utskottet föreslagit, låta endast en del fastighetsägare bliva skyldiga att erlägga vederlag. Samtliga fastigheter hava ju tillskapats under fullständigt lika förhållanden och förutsättningar i övrigt och att då, såsom utskottet gjort, eller tänkt göra, göra en åtskillnad med hänsyn till de nuvarande ägarna förefaller, det måste jag säga, mindre lämpligt. Jag skulle därför våga hemställa att, när nu detta ärende, som vunnit sitt godkännande och tillstyrkande av myndigheterna, föreligger till avgörande, kammaren måtte godkänna proposi-

tionen, d. v. s. bifalla den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen, så att denna av befolkningen där uppe så efterlängtade reform måtte bliva verklighet.

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

Herr **Pehrsson** i Bramstorp: Herr talman! Då jag tillhör utskottets majoritet, skall jag här försöka klargöra min ställning. De bestämmelser, det här gäller, gå tillbaka till 1866 års förordning. Avverkning skall ske efter vissa principer. Man har utgått ifrån att det på de olika fastigheterna skall bedrivas ett uthålligt skogsbruk. Om det på dessa ströhemman finns så mycket övermogen skog, som påståtts, måste principen om ett uthålligt skogsbruk vara oriktig. Antingen är det de skogsstatens tjänstemän, som ha hand om utsyningen å skogarna, som begått felaktigheter, eller också är det den förordning, efter vilken dessa tjänstemän företaga utsyning, som är felaktig. Rättelse härutinnan borde ha vidtagits för länge sedan. Jag är den förste att erkänna, att det är nationalekonomiskt oriktigt att låta övermogen skog stå och ruttna ned i stället för att säljas. Då det gäller skogsmark till dessa hemman är det väl på samma sätt som överallt annorstädes i Norrland, att varje hemman fått viss tilldelning av skog — jag vill icke använda uttrycket som stödskog — utan i stället vill jag uttrycka mig så att det skett för att jordbruket skulle bliva bärigt. Då utsyningsbestämmelserna blivit fastställda, har man utgått dels ifrån att genom försäljning av skog skulle erhållas en så stor inkomst, som behövdes för jordbrukets bärighet, och dels ifrån att skogen skulle räcka till, så att man icke vore hänvisad till att genom en stor avverkning hjälpa för i dag men göra det i morgon sjufalt värre. Utskottet har i likhet med Kungl. Maj:t ansett det vara riktigt att överföra ifrågavarande ströhemman till den allmänna skogsvårdslagen. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framhöll, att staten icke kan för det ena hemmanet fastställa andra villkor än för det andra. Efter att ha läst Alexandersons utredning i frågan vill jag, dock med en viss reservation, instämma i vad statsrådet härom yttrade. Utskottet har emellertid ansett det kunna ifrågasättas, huruvida icke i många fall, då skogen frånsålts hemmanet och således inte längre utgör ett stöd för ett bärigt jordbruk, en överenskommelse skulle kunna träffas mellan skogens ägare och staten om utgivande av vederlag för den friare dispositionsrätten till skogen. Jag vill därvid särskilt framhålla, att det här icke är fråga om någon animositet mot bolagen. För min del har jag tvärtom den uppfattningen, att bolagen i hög grad bidragit till att höja välmågan i Norrland. I de fall, då stora komplex övergått till bolag eller enskilda, måste det emellertid anses välbetänkt att ifrågasätta, huruvida icke något vederlag bör utgå till förmån för det norrländska jordbruket. Utskottet har utgått från att man utan tvekan borde släppa de till ströhemman hörande skogar, som utgöra stöd för jordbruk. Jag har den uppfattningen, att det är möjligt att här genomföra en klyvning, så att man släpper dessa hemman och låter dem få den friare förfoganderätt, som det här gäller, men att man däremot beträffande sådana skogar, som icke utgöra stöd för jordbruk — stora skogskomplex, som ägas av enskilda och förvaltas utan samband med något jordbruk — bör giva Kungl. Maj:t i uppdrag att utreda, huruvida vederlag bör utgå. Jag tror icke, att riksdagen kan bestämma att det får kosta så och så mycket utan jag tror, att det, som statsrådet nämnde, får träffas överenskommelser mellan staten och skogsägarna om vederlag. Sådant vederlag torde kunna bliva till fromma för det norrländska jordbruket och framför allt de jordbruk, som numera icke ha någon stödskog.

Jag hyser farhågor för att vid en övergång till friare förfoganderätt avverkningen av den övermogna skogen kunde bliva så stor, att trävarupriserna

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

pressades ned. Detta skulle givetvis i första hand lända jordbrukarna till skada, ty bolag och enskilda personer komme att i första hand avverka skog å egen mark. Statsrådet yttrade, att regeringen naturligtvis finge ha sin uppmärksamhet riktad på saken. Utskottet har ansett, att man bör gå med på den fria förfoganderätten beträffande sådana skogar, som utgöra stöd för jordbruk, men beträffande övriga skogar anser utskottet, att regeringen bör låta verkställa en utredning. Sedan får ju riksdagen bedöma frågan, i vad mån det är möjligt att genom överenskommelser åstadkomma något vederlag. Vi kunna ändå inte komma ifrån att den skog, som inte längre utgör stöd för jordbruket utan ingår i större eller mindre självständigt förvaltade skogskomplex, sålts med den inskränkta förfoganderätt, som fanns på den tid, då försäljningen ägde rum. Skogarna ha ursprungligen anslagits till stöd för jordbruket. Det är då rättvist, att vederlag lämnas för den fria förfoganderätten.

Då under frågans behandling i utskottet eller i denna debatt icke framförts några synpunkter, som kunnat övertyga mig om att en utsträckning av den fria förfoganderätten till samtliga här ifrågavarande skogar icke kan lända till skada för de norrländska jordbrukarna i deras egenskap av skogsägare, har jag icke kunnat ansluta mig till den kungl. propositionen.

Herr talman, jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Herr **Lövgren:** Herr talman! Jag får säga, att knappast något utskottsbetänkande, som jag har sett på riksdagens bord, har haft ett så svagt underlag som det nu föreliggande. Om vi först fråga, vilken karaktär lappmarkslagen har — huruvida den är en skogsvårdslag eller icke — så är det väl intet tvivel om, att svaret nu liksom år 1866 skall bli, att lagen är en 100-procentig skogsvårdslag; den har en gång i tiden tillkommit för att en hastig skövling av de övre norrländska skogarna icke skulle ske. Om man läser protokollen från 1866 års riksdag, framgår det klart, att motivet till lagen var att riksdagens majoritet fruktade för en skoglös framtid i dessa landsändar, om man tilläte de enskilda att härja med skogen som de ville. Man beslöt då, att de hemman, som skatteköpts efter lagens tillkomst, skulle erhålla en inskränkt dispositionsrätt över skogen. Och vilka var det i Norr- och Västerbottens kustland och delvis även i Jämtlands och Västernorrlands län, som fingo denna inskränkta dispositionsrätt? Jo, det var de som varit för fattiga att göra sina åbyggnader så förstklassiga, att de kunde godkännas och skattelösas. Sedermera har skattelösning skett, och vederbörande ha fått inskränkt dispositionsrätt. Man kan gärna säga, att bibelns ord om att fädernas missgärningar skola straffas in till tredje och fjärde led här gått i bokstavlig uppfyllelse.

Nu vet jag icke, om det kan anföras ett enda förnuftigt skäl för att lappmarkslagen skulle gälla för ifrågavarande hemman en enda dag längre. I varje fall har jag under den rätt långa tid jag sysslat med detta problem — redan före 1927 hade jag sysslat med dem så mycket, att jag vågade skriva på en motion, där jag redan då påyrkade ett frigivande — icke funnit ett enda bärande skäl till att hemmanen skulle fortfarande ligga under lagen.

Nu har jag tillåtit mig visa några diagram där på väggen för att lättare kunna illustrera det skogliga tillståndet för de hemman det här gäller. På grund av riksskogstaxeringens resultat äro här en rad diagram uppgjorda. Den övre hälften visar det skogliga tillståndet i lappmarken och det undre fältet det skogliga tillståndet i kustlandet, d. v. s. där man har 1923 års skogsvårdslag gällande och varest fri avverkning förekommit med den begränsning som den gamla dimensionslagen medförde till 1923. Den gröna stapeln representerar den skog, som blir matnyttig i framtiden. Dessa två staplar representera den skog, som är matnyttig redan i dag. Om man då ser på skillna-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

den, finner man att, om jag uttrycker det i siffror, ungefär 70 procent av skogsmarksarealen i kustlandet är i någorlunda tillfredsställande växtkraft, under det att 30 procent är mindre tillfredsställande. Vad lappmarken beträffar, representera de gula staplarna den övermogna skogen, den som borde tagas ut i snabb takt, och de gröna staplarna representera den växande skogen. Man ser då, att i lappmarken är det en otillfredsställande tillväxt. De staplar, som representera lappmarken, kunna också sägas beskriva det skogliga tillståndet på de ströhemman i kustlandet, som legat under lappmarkslagen.

För att bevisa detta skall jag be att få referera siffrorna beträffande ett hemman, vars hushållningsplan jag har här. Denna plan är uppgjord ganska sent, nämligen i augusti 1920, och representerar sålunda den modell av hushållningsplaner, som gälla i dag. Hemmanet ligger i Överluleå socken, sålunda i en tillfredsställande skogstrakt. Det har 1,554 kubikmeter växtlig skog, d. v. s. vad man kallar på facksprråket 1-skog. Det har 15,883 kubikmeter avverkningsmogen skog och 5,395 kubikmeter övermogen skog. Emellertid hade hemmanet under bränslekommissionstiden fått en förskottsutsyning på 2,391 kubikmeter. När man då skulle fastställa planen för den nya hushållsperioden, så skulle dessa avdragas för hemmanet, som hade en sammanlagd skogstillgång på 22,832 kubikmeter. Nu får man lov att taga ut 244½ kubikmeter per år under nio år, under det tionde året får man taga ut 298 kubikmeter och under återstående delen av hushållningsplanens giltighetstid får man taga ut 489 kubikmeter per år. Vid tiden för hushållsplanens upphörande kommer det alltså att fortfarande finnas en rätt stor procent övermogen skog, som redan nu tager skada av att stå längre, därför att man icke kan avverka all 3-skog för sig, eftersom den står blandad med 2-skog och 1-skog, och vid en planläggning av avverkningen måste man taga både 2-skog och 3-skog. Sålunda menar jag, att denna hushållsplan bekräftar till fullo mitt påstående, att det skogliga tillståndet på ströhemmanen vid kusten är detsamma som råder i lappmarksskogarna. Det ligger där en mängd övermogen och skadad skog, som bör tagas ut och göras matnyttig så fort som möjligt.

Nu kommer man från bondeförbundarnas och herr Skölds sida och gör gällande, att man nog är villig att släppa dessa ströhemman vid kusten, men att det dessförinnan bör utrönas, om det icke går an att få ett vederlag av bolagen för att de erhålla en friare tillgång till skogen. Man stöder detta därpå, att skogen en gång är utdelad för att vara ett stöd för jordbruket. I andra lagutskottets utlåtande nr 38 för i år, som vi utan några protester för några dagar sedan lät passera, har det emellertid förklarats av professor Alexanderson, att någon särskild ersättning, när en åbo skattelöser en med åborätt innehavd lägenhet kan icke komma i fråga. Detta är fastslaget och utgör en fullkomlig parallell till förevarande sak. Ty det finns nog en del bolag, som äro inrymda som åboar, och om vi ha godkänt efter en tioårig utredning, att dessa bolag kunna skattelösa de med åborätt innehavda lägenheterna utan vederlag, så lär det väl vara svårt att begära ett extra vederlag av bolagen för att man för dem in under en lagstiftning, där de få en möjlighet att vårda sin skog och göra pengar av den skog som nu är i avverkningsmoget skick.

Nu vill jag påvisa ett par saker i samband härmed, vars uppmärksammande är önskvärt och som säkert hela nationen skulle ha nytta av. I den nu gällande lappmarkslagen finns det icke någon reproduktionsskyldighet stadgad. Man kan säga, att lagen ransonerar det mogna och övermogna skogskapitalet, men den ålägger icke skogsägaren att göra någonting för återväxten. Nu gäller det här små fastigheter, där man utan att sänka skogsvårdens krav kunde

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

taga ut mycket större belopp än tidigare av den mogna och övermogna skogen och göra det på ett ekonomiskt sätt. Det är ju en väsentlig skillnad, om jag får möjlighet att i en drivning taga ut t. ex. 600 kubikmeter, i jämförelse med om jag får taga ut 150. I senare fallet har jag icke råd att driva det hela på ett ekonomiskt sätt, om jag har en lång körväg. Har jag däremot frihet att göra en avverkning, som är större — ehuru den icke skadar skogen på något sätt — och jag dessutom måste se till att jag låter ny skog växa upp i stället för den gamla, får jag ett helt annat ekonomiskt resultat av min drivning. Jag vågar påstå, att det finns åtskilliga av dessa hemman under lappmarkslagen, som tack vare ransoneringen icke få något egentligt skogsvärde utan där det på grund av oekonomiska drivningsmetoder — det gäller små poster som man årligen eller vart tredje år får taga ut — ställer sig så, att det egentligen bara blir arbetstillfällena, som man kan diskontera. Om det är önskvärt, att de generationer, som komma efter oss, skola ha någonting att taga ut ur skogen för att driva sina fabriker och sin förädlingsrörelse med och för att ha till sin försörjning, måste vi gå in för en annan lagstiftning. Det behöver icke vara den allmänna skogsvårdslagen för lappmarken i sin helhet, men jag vill säga, att lagstiftningen, hur den än kommer att se ut — vilka kontrollmetoder samhället än vill införa för att någon skogsskövling ej skall uppstå — måste under alla förhållanden sörja för att man i snabbare takt än nu får taga ut det övermogna skogskapitalet.

Sedan säger man, att det var meningen att skogen skulle bli till stöd för jordbruket. Är den icke till stöd för jordbruket, även om den innehaves av ett bolag? Är icke bolagens verksamhet — deras anläggande av flottleder och förädlingsverk nere vid kusten — ett större stöd för det norrländska jordbruket än skogen i och för sig? Endast när man kan taga ut och tillgodogöra sig skogen blir den ett verkligt stöd för befolkningen. Men det är som jag såg att en författare hade uttryckt det i en skrift, som jag fick mig tillsänd en gång. Han refererade hurusom en turist genomreste Jämtland och där såg stora kalytor, där man tagit ut den gamla och mogna skogen. Turisten yttrade då, att han icke ville uppträda som någon bolagshatare, men att han nog måste beklaga, att den fina skogen tagits ut på detta sätt. Då frågade författaren litet stillsamt: jag kan undra, hur man skall kunna taga ut skogen och mata sågverk och fabriker med den och ge folket landet runt försörjning av den och på samma gång få den att stå kvar? Hur skall en avverkning bedrivas för att den skall tillfredsställa en sådan skönande? Det är väl ganska rimligt, att vi taga ut den tillväxt som kommer, och även om dessa kalytor något stöta turistens öga, har skogsmännens intresserade studium visat, att det är riktigare att taga upp sådana ytor som möjliggöra en snabbare och bättre återväxt, än att gå och bläda i den gamla skogen och taga ut ett träd här och ett träd där. När man kommit till det resultatet att detta är den riktiga metoden, få vi lov att tåla kalytorna under den tid som går åt, innan ny skog börjar spira upp.

Nu visar riksskogstaxeringens resultat, att man för Norrbottens län har en årlig tillväxt av gran och tall på 3,711,000 kubikmeter. Och av en uppgift, som jag fick inom trävaruexportföreningen härom dagen och från överjägmästaren i Norrbottens norra distrikt framgår det, att den till kusten nedflottade virkesmängden i Norrbotten utgör ungefärligen mellan 11 och 14 miljoner klampar årligen och en kubikmassa på mellan 1,300,000 och 1,500,000, kanske högst 1,600,000 kubikmeter. Sålunda tages icke ut ur skogen mera än den kan tåla för närvarande, och för långa tider framåt kunna vi driva de nuvarande förädlingsverken, utan att det skall bli slut någon gång. Uppenbart är emellertid, att timmerdimensionerna komma att krympa. Vi komma icke att ha lika mycket grovt timmer i fortsättningen, som vi hade förut, men vi

komma i stället att ha massaved i stora mängder — både sulfit- och sulfatved — och det är väl tämligen likgiltigt, om vi få pengar ifrån skogen i form av massa eller i form av sågad vara. Nu är det emellertid att säga, att ungefär hälften av den kubikmassa, som avverkas i Norrbotten, bogseras ned därifrån till sydligare trakter. Ehuru detta förhållande icke hänger ihop med denna sak, skall jag likväl beröra detsamma en smula, eftersom det förefaller mig, som det vore en bolagsätaresynpunkt, som förestavade utskottets linje.

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

Jag kan icke inse annat, än att bolagen med den verksamhet som de utöva äro föregångsmän, när det gäller skogsvård. Det är erkänt av alla som känna till saken, att bolagen lägga ned mera på skogsvård än vad andra enskilda göra och kanske mera än staten också. Om bolagen då ha vitsord att sköta skogen väl så bra som bönderna, förefaller det mig egendomligt, att man skall lägga straffskatt på dem, därför att de sköta sin skog ordentligt. Men det är icke så roligt, när förädlingsindustrien lägges ned. Jag skulle också tro, att vi i Norrbotten hade haft det betydligt svårare än vi ha det i dag, om inte den omständigheten hade förelegat, när det gamla Ytterstfors-Munksundsbolaget, som nu äger större parten av de i bolagens hand varande skogar det här gäller, gick i konkurs, den lyckliga omständigheten nämligen, i all den olycka som följde, att Handelsbanken hade 50 miljoner att fordra. Tack vare detta, så hade man intresse av att göra en förädlingsindustri, som förvandlade skogen till pengar; tack vare också detta ha vi nu en förädlingsindustri i Norrbotten, konsoliderad yttermera därigenom att staten, befolkningen i kalixtrakten och Handelsbanken gemensamt gått in för en konsoliderad ställning även i den norra delen av trävarudistriktet. Den verksamhet, som drives av bolagen, är, så vitt jag kan förstå ur sakliga synpunkter, icke sådan, att de böra straffbeläggas och betala någon särskild lösen för att taga ut den skog, som de ha äganderätten till på samma sätt som de enskilda. Jag vet icke, hur en utredning, sådan som utskottsmajoriteten begär, skulle komma att se ut, men nog förefaller det, som om det skulle bli ganska svårt att göra en sådan. Vi ha t. ex. ett bolag, som har ett hemman på en trakt, där inägojorden på hemmanet är utarrenderad och väl hävdad precis lika bra hävdad som vilket bondejordbruk runtom som helst. Bolaget köper böndernas skog, det avverkar sin egen skog, dess verksamhet medför arbetsförtjänster och försörjning för både bönder och arbetare i orten. Jag kan verkligen icke inse, att det finnes något skäl att klaga över detta — man må säga, att jag är en bolagsadvokat eller vilket annat vackert uttryck som helst — men det är faktiskt så, som jag ser saken; och jag har haft tillfälle kanske mer än de flesta inom denna kammare att syssla med de här problemen under senare år. Ej heller är det på det sättet, att trävarubolagen numera arbeta med någon så stor vinstmarginal, att man ur den synpunkten bör pålägga dem några särskilda straffsatser. Vi ha Sandviks sågverk, Granviks sågverk, Jämtsunds sågverk och Stensborgs sågverk nu liggande nere i Norrbotten med arbetslöshet för ett par tusental man, som tidigare hade sin försörjning vid dem. Vi ha en lång rad av förädlingsverk, som varit tvungna att stoppa under senaste årtiondet, därför att rörelsen icke varit nog lönande och därför att de ej haft tillräckligt med kapital för att lägga om sin rörelse såsom det behövdes. Det finnes en garanti för att bolagen i fortsättningen skola sköta sin skog, vårda den, bättre än på 1880—1890-talen och även kanske också under första decenniet av detta århundrade; och det är den omständigheten, att man nu måste lägga ned så oerhört mycket mera kapital i sina förädlingsanstalter, än vad man behövde göra förr. Därför blir det av intresse för varje bolag att se till, att skogen räcker för tider framåt; de äro ej intresserade av någon rovdrift. När ett sågverk, som kostade 300,000 kr. på 70—80-talet, kunde tugga upp 4 miljoner kubikfot skog om året, så fordras det, för att en sulfit- eller sulfatfabrik i kom-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

bination med ett sågverk nu skall tugga upp 4 miljoner kubikfot, en anläggning, som icke kostar mindre än 4 miljoner kronor. Det är skillnad på de intressen, som lågo till grund för förfaringssättet från bolagens sida på 80—90-talen, och de som ligga till grund för deras arbete nu. De kunna icke på grund av sakliga skäl vara anhängare av något rovdriftsystem. Nu har jag upptagit tiden väl länge; men jag har icke kunnat underlåta detta, när jordbruksutskottets utlåtande här har en majoritet, som till övervägande del består av skåningar, som sålunda ej kunna vara några synnerligen stora experter på skogsbruk uppe i Norrbotten och Västerbotten, vilket också haft till följd, att de ej kunna finna några skäl att släppa dessa skogar nu. För att taga ett exempel ber jag att få citera ett yttrande, som herr Per Edvin Sköld hade under debatten 1927 och som var av följande lydelse: »Ett av de krav, som framförts, var ju, att man skulle släppa lappmarkslagen för kustlandet, för vissa hemman i kustlandet, alltså skattehemman och sådana hemman, som innehavas med full äganderätt. Amiral Lindman anförde många skäl, som egentligen talade emot detta. Och jag instämmer med amiral Lindman. Men det finns ju en skillnad mellan dessa kustlandshemman och lappmarkshemmanen, som gjorde, att även jag i utskottet reflekterade på att lägga dessa skogar utanför lappmarkslagen, och det är den omständigheten, att vid upplåtandet av den till dessa hemman hörande skogsmarken ställdes icke det villkor i fråga om utsyningstvånget, som ställts beträffande lappmarkshemmanen. Ty att märka är, att skogstilldelningen till dessa hemman i kustlandet skett, innan lappmarkslagen kom till, och att det var på grund av andra omständigheter som statsmakterna beslöto lägga dessa hemman under lappmarkslagen. Därför var jag för min del beredd att gå den vägen.» Amiral Lindman, som delade herr Skölds synpunkter 1927, har i år som statsminister övervunnit sina betänkligheter och lagt fram denna proposition. Herr Per Edvin Sköld har gått den motsatta vägen och vill, att dessa hemman fortfarande skola ligga kvar.

Till grund för utskottsmajoriteten ligger en motion, väckt här i andra kammaren av min gamle vän Elof Lindberg. Ja, jag vill här icke vara mycket elak, men litet elak tror jag, att jag likväl måste vara. Han har kommit till sitt slutpåstående genom att för Västerbottens vidkommande förvandla kubikmeter till hektar. När faktum är, att det finnes 40,910 hektar skogsproduktiv mark, som det här gäller i förslaget, i Västerbottens kustland, så har herr Elof Lindberg fått upp 790,392 hektar, som äro i bondehand, och 1,854,591 hektar i bolagshand. Jag undrar ej på, om det är några av kammarens ledamöter, som få kalla kårar över ryggraden, när de läst vilka oerhörda arealer det här gäller. Lika vederhäftig som denna sifferuppgift är i motionen, lika vederhäftig är den ståndpunkt, som utskottsmajoriteten intager.

Jag kan därför icke underlåta att yrka bifall till den av herrar Sederholm m. fl. avgivna reservationen.

I detta yttrande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Nilsson* i Antnäs, *Grapenson*, *Lindmark*, *Lundström* och *Näslund*.

Herr **Sköld:** Herr talman! Herr Lövgren karakteriserade utskottets föreliggande förslag såsom ett bolagsätande förslag. Jag skall icke ge något omdöme om denna hans mening, men jag måste ju konstatera, att nog ha bolagen i herr Lövgren i Nyborg fått en riddare utan vank och lyte; och man kan ju av de instämmanden, som nu följde på norrlandsbänken, förstå, att ingen representant för bolagen har något bättre att i det avseendet förkunna. Jag skall också inledningsvis säga, att den uppfattning, som jag hävdat i denna fråga, är lika med den, som jag hävdade 1927. Det är en uppfattning, som

jag kommit till för åtskilliga år sedan. Det hade kanske varit tacknämligt, om andra ledamöter av denna kammare och kanske även herr Lövgren i Nyborg lika säkert hade hållit fast vid en uppfattning, som varit något mer än tre år gammal.

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

De skäl, som kunna anföras för ett överförande av de s. k. ströhemmanen från lappmarkslagens giltighetsområde till den allmänna skogsvårdslagen, äro av tre slag; och jag skall tillåta mig här till en början att något litet analysera dessa skäl.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anför, att det förhållandet, att vissa hemmansägare och skogsägare exempelvis ha rätt till en fri avverkning enligt skogsvårdslagen, under det andra äro underkastade lappmarkslagens skarpare restriktioner, väcker ovilja. Denna ovilja hade riksdagen en känning av 1927, då en deputation, som för övrigt den gången från statsrådsbänken icke fick det allra bästa vitsord för vederhäftighet, skickades till riksdagen för att klargöra skogsägarnas synpunkter, och den deputationen lyckades ganska bra att omvända en del av riksdagens ledamöter ifrån åsikter, som de förut haft — ja, jag tror, att herr Lövgren i Nyborg tillhörde dem, som den gången blevo nyfrälsta. Det yttrades därvid från denna deputations sida och det framfördes även här i debatten, att rättvisan kräver, att de, som nu lyda under lappmarkslagen, böra bliva fria från det förtryck, varunder de orättmätigt lida. Dessa, som nu lyda under lappmarkslagen, kunna dock icke på något sätt förebära någon juridisk rätt att komma under en annan lagstiftning. Det kan icke framföras några rättssynpunkter, utan det, som kan anföras, måste vara billighetsskäl.

Det har här i dag under diskussionen framförts det spörsmålet, huruvida lappmarkslagen är enbart en skogsvårdslag eller någonting därutöver. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har ju för sin del en så bestämd uppfattning om den saken, att han förklarar utan vidare, att det är bara en skogsvårdslag, och herr Lövgren i Nyborg har samma kraftiga mening. Jag får säga, att dessa herrars förmåga att bedöma detta invecklade juridiska spörsmål sätter jag i fråga, och jag tycker, att deras tvärsäkerhet på den punkten kunde vara något mindre. Vi skola erinra oss, att den gamla skogslagskommitténs majoritet hävdade den mening, att lappmarkslagen icke bara var en skogsvårdslag utan även innebar en inskränkt äganderätt. Vi skola komma ihåg, att denna mening företrädes exempelvis av så pass framstående kännare av svensk skogslagstiftning som justitierådet Seth och häradshövding Wisén. Den senare var den, som förnämligast utarbetade 1923 års skogsvårdslag. Det finnes i deras kommentar till skogsvårdslagen ett uttalande, som jag ej läser upp, därför att det tager för lång tid; men där säges klart ut, att de för sin del betrakta lappmarkslagen såsom en inskränkning i äganderätten. Jag skulle dessutom vilja fästa uppmärksamheten på att, när 1866 års författning fördes ut i livet, så skrevs det in i jordeboken för alla dessa hemman, att den skattemannarätt, som den gången erhölls, ej var av samma slag som skattemannarätten i övrigt. Jag vill för min del säga, att jag ej tagit ståndpunkt till denna rättsfråga, och jag vill icke heller taga ståndpunkt; jag anser mig ej kompetent att göra det. Jag anser, att i föreliggande sammanhang har hela denna fråga intet annat värde, än att man skall kunna klart fastslå, att lappmarkslagstiftningen kränker icke någon enskilds rätt. Några rättssynpunkter kunna därför icke anföras för avskaffande av lagen, och jag vill understryka detta med att påpeka, att i det kammarkollegii uttalande, som här av herr statsrådet åberopades, säges det, att på grund därav att alla dessa skogar ha upplåtits från kronan med från början ett visst angivet villkor, kränkes ingens enskilda rätt av denna lagstiftning. Jag menar, att jag, utan att fördjupa mig i detta spörsmål, bara vill slå fast, att vi icke

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

skola bry oss om att införa några rättssynpunkter, ty sådana finnas icke. Var och en ägare av dessa skogar har köpt och kommit i besittning av dem med det förbehåll, som finnes i lappmarkslagen, och icke betalat mera för dem, än som betingas av dessa villkor.

Jag skulle också vilja påpeka, att när herr Lövgren tager upp såsom försvar för sin ståndpunkt andra lagutskottets utlåtande nr 38 i år, vill jag bestämt påpeka, att den av professor Alexanderson där angivna mening icke har av utskottet upptagits som utskottets mening, alltså icke av kamrarna uttalats såsom riksdagens mening. Men jag skulle dessutom vilja tillägga, att om herr Lövgren i Nyborg hade observerat herr statsrådets anförande, skulle han finna, att statsrådet rätt uppfattat utskottets ståndpunkt, där utskottet för sin del har mycket klart för sig att här gäller det just ett kontraktsförhållande med ömsesidiga förpliktelser — och jag skall återkomma till den saken litet längre fram. Jag vill endast i detta sammanhang påpeka, att andra lagutskottets utlåtande nr 38 har icke något med den saken att skaffa, som det här talas om.

Sedan har ifrån anhängarna av den kungl. propositionen anförts, att det är skogsvårdssynpunkter, som nu nödvändiggöra, att man avskaffar lappmarkslagen för ströhemmanen och lägger dem under allmänna skogsvårdslagen. Jag skulle för min del vilja hävda den något paradoxala satsen, att detta måste i princip betraktas såsom oriktigt, ty man måste först uppställa den frågan: är den allmänna skogsvårdslagen i princip en skogsvårdslag av högre ordning än lappmarkslagen? Jag vill i det avseendet påpeka, vad som av nuvarande statsministern yttrades under 1927 års debatt, där han för sin del underströk, att lappmarkslagen är en skogsvårdslag av högre ordning än allmänna skogsvårdslagen. Nu är det en sak, som vi alla erkänna — det finnes ingen, som svävar på målet därvidlag — att även om lappmarkslagen i sin princip är en mycket framträdande skogsvårdslag, så är den på grund av föråldrade detaljbestämmelser och på grund av ett stelt tillämpande olämplig såsom skogsvårdslag. Den är i praktiken sämre än den allmänna skogsvårdslagen. Den har utan tvivel lett till de resultat, som finnas här ovan på denna karta. I detta sammanhang skulle jag dock vilja säga till herr Lövgren i Nyborg, att det är ändå litet skillnad att vilja ge kammaren en föreställning, att det skulle vara den allmänna skogsvårdslagen, som gällt i dessa delar av landet sedan år 1925, vilken åstadkommit de resultat, som finnas här nerunder. Den lag, som fanns där, var också en lag med utsyningstvång, men där rätten att avverka var begränsad till vissa dimensioner; och det är givet, att en lag, som skyddar vissa dimensioner från avverkning och alltså tvingar till ett uttagande av de grövre dimensionerna, skall komma att verka i den riktningen, även om i det avseendet kunna göras vissa invändningar mot lagen, som jag dock nu icke skall gå in på.

Alltså, lappmarkslagen behöver revideras, behöver ändras, den är icke tillfredsställande såsom skogsvårdslag, därom äro alla ense. Men jag skulle vilja framkasta den frågan rent principiellt: om det skulle tänkas, att här bleve framlagd en skogsvårdslag, som byggde på lappmarkslagens principer rörande uthållig skogsvård och alltså sloge fast den principen, att det var skogens avkastning, som skulle avverkas och icke virkeskapitalet; om det kunde läggas fram en lag, byggd på dessa principer, men som i sin tillämpning kunde tillfredsställa den moderna skogsvårdens krav på reproduktion, skulle man då anse från alla håll, att den nu gällande allmänna skogsvårdslagen är sista skriket för all evig framtid på skogsvårdens område? Vi böra observera, att om man ser saken ur skogsvårdssynpunkt, måste man säga sig, att lappmarkslagen i dess nuvarande skick icke får existera längre. Den måste avskaffas och ersättas med något bättre. Men att a priori säga, att detta kan ske endast på det

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

sättet, att ifrågavarande lagstiftning ersättes med den allmänna skogsvårdslagen, är enligt mitt sätt att se ett resonemang, som icke är hållbart.

Jag kommer härefter över till det tredje av skälen för ett upphävande av lappmarkslagen, nämligen de administrativa synpunkterna. Det har framhållits — och det har även uttalats av riksdagens jordbruksutskott redan år 1923 — att det ur administrativ synpunkt vore en onormal företeelse, att i en landsända, där större delen av skogsmarken ligger under allmänna skogsvårdslagen, skall vara insprängt ett litet antal andra skogar, beträffande vilka skall tillämpas en särskild lag, för vilka en särskild administrativ ordning skall gälla, och för vars tillsyn skogstjänstemän å ena sidan från skogsvårdsstyrelserna, å andra sidan från skogsstaten skola resa kors och tvärs. På detta sätt bli ju statens och det allmännas kostnader otroligt höga. Den frågan har då uppkommit: kan man icke anse, att den allmänna skogsvårdslagen skulle kunna för kustlandet anses så förmånlig ur skogsvårdssynpunkt, att man kunde lägga även ströhemmanen under densamma för att därigenom vinna stora administrativa fördelar? Jag för min del har haft och har alltjämt den mening, som uttalades av riksdagens jordbruksutskott år 1923, att det på grund av dessa administrativa skäl är en angelägen uppgift att komma dithän, att ströhemmanen i kustlandet och även utanför kustlandet i Jämtlands län och Västernorrlands län läggas under den allmänna skogsvårdslagen, varigenom man skulle göra stora administrativa besparingar. Det är ju klart, att man kan säga, att om skogsvårdslagen ur skogsvårdssynpunkt är lämplig för alla övriga skogar, är den det också för ströhemmanen — och den meningen hävdar jag också. Jag vill alltså, att vi här i dag skola komma överens därom, att det här icke är fråga om en skogsvårdsåtgärd; det är icke den frågan det nu gäller. Utan den springande punkten härvidlag är, att vi skola avskaffa en administrativ anomali och ersätta den med smidigare och bättre förhållanden. Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på, hurusom man även i riksdagens skrivelse år 1923 i samband med antagandet av allmänna skogsvårdslagen framhöll, att man önskade att ströhemmanen lades under allmänna skogsvårdslagen ur administrativ synpunkt — med hänsyn alltså till administrativa skäl. Det var inga skogsvårdsskäl, som då anfördes, och det var heller inga rättsskäl. När sedan den år 1924 sittande högerregeringen framlade sin proposition, vari framhölls, att det icke gick för sig att borttaga ströhemmanen från lappmarkslagens giltighetsområde, förklarade riksdagen, att den efter den utredning, som verkställts på området, instämde häri; man uttalade endast den förhoppningen, att lappmarkslagen i dessa områden skulle kunna tillämpas av skogsvårdsstyrelserna för att man därigenom skulle vinna vissa administrativa besparingar. År 1927 skedde som bekant en omsvängning inom jordbruksutskottet under påtryckning av den hänsynslösa och ovederhäftiga agitation, som då drevs från anhängarna av lappmarkslagen. Vi skola emellertid erinra oss, att det betänkande, som den gången avgavs och som här av herr statsrådet citerats, blev av andra kammaren avslaget. Vi måste alltså göra klart för oss, att när riksdagen begärde att ströhemmanen skulle läggas under allmänna skogsvårdslagen var det icke med hänsyn till några skogsvårdskrav eller på grund av några rättssynpunkter utan för att staten skulle vinna förenkling i skogsvårdsadministrationen.

När man alltså på detta sätt — och, enligt mitt sätt att se, med rätta — reducerar frågan till vad den egentligen är, kanske man också har rätt till att en liten smula sysselsätta sig med de skäl, som kunna tala för att man icke i år, icke just nu kan vara färdig att vidtaga den anordning, varom det här är fråga.

Innan jag emellertid går in härpå, skall jag bemöta en annan synpunkt, som givetvis efter mitt anförande här blir åberopad. Man kommer nämligen att

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

säga: det är riktigt, att ströhemmanen skola läggas under skogsvårdslagen; och det är bråttom därmed, vi skola göra det nu med ens. Ty det står i kustlandet på dessa hemman en massa skog, som håller på att ruttna ned. Det är väl oekonomiskt att icke taga ut den skogen. Häremot vill jag säga, att det finns ingen, som kan ha större intresse än jag för att man tager ut den skog, som håller på att skadas och som av ekonomiska skäl bör avverkas; men jag frågar verkligen denna kammare, om det är någon som tror, att om den reform, som det här är fråga om, antages i år i stället för att den genomföres om låt mig säga tre år, det därigenom åstadkommes några så stora nationalekonomiska nackdelar, att man därför icke nu kan giva sig till tåls. Vi skola ändå komma ihåg, att det är fråga om att överföra de nu oväxtliga bestånden i de skogar, som lyda under lappmarkslagen, till växtlig skog. Det gäller en åtgärd för vars utveckling det behövs mer än en mansålder. Skogsbruk är ingen näring för dagen — man sår och skördar icke för året — det är en näring, som kräver långa förberedelser, som taga en otroligt lång tid i anspråk. Jag vill därför hävda den meningen, att vi icke skola låta oss förvilla av talet om den oväxtliga skogen, som håller på att förstöras. Ha vi kunnat tillämpa lappmarkslagen sedan år 1866 i kustlandet och sedan år 1873 i lappmarken, är det väl ingen riksolycka, om vi vänta ett eller annat år med dess upphävande för dessa områden, om andra skäl så kräva.

Jag går nu över till dessa andra skäl. Först vill jag då i all korthet nämna, att jag i utskottet har hävdat den meningen, att ett av de skäl, som tala för att vi icke i år skola fatta beslut i enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit, är att vi för närvarande ha en kommitté — som för övrigt haft en talesman på denna talarstol — som fått i uppdrag framlägga förslag till ny skogsvårdslagstiftning för lappmarken och hela det område, som lyder under lappmarkslagen. Vi veta, att denna kommitté redan fattat åtminstone ett principbeslut, och vi kunna alltså utgå ifrån, att det icke kan dröja lång tid, förrän det föreligger ett offentligt utlåtande på bordet rörande skogsvårdslagstiftningen för hela det nämnda området. Det vore enligt mitt sätt att se ganska märkligt, om man skulle i en sådan situation bryta ut en liten detaljfråga och betrakta den som så oerhört trängande, att man icke kan vänta med dess lösning till dess frågan i dess helhet behandlas. Herr statsrådet framhöll nyss i sitt anförande, att då de hörda myndigheterna tillstyrkte åtgärden i fråga, borde väl också riksdagen kunna bifalla densamma. Sanningen är ju dock den, att de olika myndigheternas meningar äro delade: domänstyrelsen har avstyrkt, alla överjägmästare, som ha hand om de under lappmarkslagen lydande områdena, ha avstyrkt, vidare landstinget i Västerbottens län och två ledamöter av skogsvårdsstyrelsernas centralråd, alla med den motiveringen, att det rimligaste är, att man avvaktar och ser hela denna lagstiftningsfråga i ett sammanhang. Med det minne jag har från 1927, då jag såg, huru riksdagens väl grundade mening höll på att rubbas av den häftiga opinionsstorm, som de personer drevo upp, som äro personligt intresserade av dessa frågors lösning, har jag kommit till den uppfattningen, att om man vill, att de svenska statsmakterna skola bygga sin skogsvårdande lagstiftning på sakliga och rationella grunder, med hänsyn till det allmänna bästa och med avseende på framtida bästa, då kräves det också, att man säger ifrån, att man vill ha hela denna lagstiftning i ett sammanhang, på det att icke de, som äro personligt intresserade av en ändrad lagstiftning och ha ekonomisk vinning därav, skola kunna åberopa riksdagens beslut i en detaljfråga som ett ytterligare stöd för sin framstöt för ett raserande av den skogslagstiftning, som åtminstone i lappmarken är nödvändig. Det är därför jag för min del hyser den uppfattningen, att man gott kan vänta med den nu föreliggande frågans lösning till hela lagstiftningsfrågan blir utredd. I detta sammanhang vill jag till herr Lövgren i Nyborg säga, att jag

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

har haft och har fortfarande den åsikten, att lappmarkslagen för kustlandets och ströhemmanens del kan ersättas med allmänna skogsvårdslagen, men jag har alltid hädvat, att frågan om en förändring i detta avseende skall lösas i samband med lappmarkslagstiftningen i övrigt. Det var därför som jag år 1927 i jordbruksutskottet framställde det formliga förslaget, att om utskottsmajoriteten ville gå med på en skarp uppmjukning av det av Kungl. Maj:t då framlagda förslaget till en lappmarkslag, skulle jag för min del, sedan jag blivit trygg för framgången av ett sådant förslag, utan tvekan rösta för att ströhemmanen skulle läggas under allmänna skogsvårdslagen. Jag vill alltså understryka för herr Lövgren i Nyborg, att mitt ståndspunktstagande till spörsmålet varit, att jag går in för att låta ströhemmanen i kustlandet falla under skogsvårdslagen, när frågan om lappmarkslagens vara eller icke vara och om dess utformande upptages till behandling. Men jag har aldrig på något sätt givit på hand, att jag skulle varit med om att lösa frågan om ströhemmanen såsom en isolerad företeelse i dag.

Jag yttrade för en stund sedan, som alla märkte, att jag i utskottet hävdat den mening som jag nu gjort mig till tolk för. Resultatet blev emellertid, att det icke kunde uppbringas majoritet i utskottet för en sådan uppfattning. När så bondeförbundet framlade det förslag, som nu är utskottets, och följden av ett bifall därtill måste bli, att man visserligen komme att släppa alla de ifrågavarande skogar i kustlandet, som äro enskilda bönders egendom, men att frågan, huruvida hemman tillhörande skogsbolag, skogsspekulanter och bolagsbulvaner skulle komma in under allmänna skogsvårdslagen, skulle fortfarande stå öppen och bliva beroende på ytterligare utredning, ansåg jag, att jag vunnit så mycket av mina syftemål, att jag kunde ansluta mig till utskottets framställning.

Jag går nu över till frågan om vederlaget. Alla känna ju till, att ströhemmanen kommit att läggas under lappmarkslagen enligt de skäl, som av herr Lövgren i Nyborg här omtalats — ehuru i starkt färglagt skick. Men varför kom egentligen denna lagstiftning av år 1866 till stånd? Ja, låt oss tänka på huru förhållandena förut varit. Baggböleriet hade börjat fira sina orgier. De svenska statsmakterna vaknade nu till och började fråga sig, huru det skulle gå med Norrlands framtid och det norrländska jordbruket. Riksdagen avvisade regeringens förslag att gå in för en allmän skogsvårdslag. Regeringen valde då den vägen, att den begärde, att för sådana avvittrade hemman, där de för avvittringen uppställda villkoren icke uppfyllts, skulle man i framtidens intresse godtaga den lagstiftning, som sedan blev gällande. Och varför? Jo, för att giva det norrländska jordbruket en saluskog för all framtid, som kunde vara ett stöd för det norrländska jordbruket. Sedan har i kustlandet, där denna lag gäller, sedan 1866 en mängd av ifrågavarande hemman, ja mer än hälften av den produktiva skogsmarken, gått över i händerna på bolag, på skogsspekulanter och bolagsbulvaner. Kan man säga, att den skogen nu utgör det stöd för jordbruket, som var avsett år 1866? Jag skall icke gå in på herr Lövgrens i Nyborg skönmålningar av bolagens välsignelsebringande verksamhet — detta är ett spörsmål, som kan tåla att mycket diskuteras — men jag vill i alla fall sätta i fråga, om det verkligen finns någon som anser, att vad lagstiftarna år 1866 avsågo — att de norrländska jordbruken skulle tillförsäkras saluskog för all framtid — verkligen blivit infriat, när det är bolag, skogsspekulanter och bolagsbulvaner, som nu inneha skogen, och när bönderna endast kunna få stöd genom att de få utföra skogskörslor och avverkningar såsom lönearbetare. Ett sådant resonemang vore väl ändå en advokatyr, som icke egentligen vore så lämplig. På grund av lappmarkslagen och utsyningstvånget ha dessa skogar alltid haft ett lägre saluvärde än andra skogar i samma trakt. Detta innebär ju faktiskt, att bolagen köpt hemmanen till mycket billigare pris därför

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

att staten tillämpar en lag, som har inskränkt dispositionsrätten. Genom att taga bort inskränkningen i dispositionsrätten, såsom skulle ske enligt det förslag, som regeringen nu framlagt, måste dessa skogars värde komma att ökas. Bolagen skulle tillföras det värde, som man år 1866 ansåg skulle ligga fastlåst såsom en borgen till jordbrukets stöd för framtiden. Man kan väl ändå fråga sig, om det är riktigt att gå den väg, som här föreslagits, och att på detta sätt utan vidare prisgiva det av staten åt jordbruket givna stödet. Jag anser i stället, att det förslag har mycket fog för sig, som här framställts om att man skall undersöka, huruvida man icke skulle kunna ifrån dessa skogar få ett vederlag vid övergången till en friare skogsvårdslagstiftning, ett vederlag, som kunde avsättas till fonder, vars avkastning användes för att befrämja jordbruket i dessa trakter av vårt land. Jag vill dessutom tillägga, att när det gäller lappmarken äro de skäl, som anförts för ett vederlag, ännu mycket starkare. Ty vi skola komma ihåg, att vid avvittring i lappmarken tilldelades hemmanen därstädes en större skogstilldelning än vad de annars skulle fått just därför att lappmarkslagen skulle gälla och dispositionen till skogen vara bunden. Staten har därvidlag alltså direkt givit ett större skogsanslag, ett anslag, som i stor utsträckning övergått i bolagshänder för en mycket liten penning. Det direkta offer, som staten sålunda gjorde år 1873 och åren därefter, skulle nu komma bolagen till del för att dessa skulle få fortsätta sin välsignelsebringande verksamhet och låta bönderna göra skogskörslor i skogarna och avverka timmer mot lön. Jag måste för min del hålla före, att den tanke, som först i år framförts och kommit till uttryck i motionen av herr Lindberg, är så berättigad, att det väl icke kan vara möjligt, att andra kammaren skulle vägra att låta möjligheten av en sådan tankes förverkligande undersökas. Men jag frågar: huru skulle en undersökning av detta slag kunna ske, om man i år förklarade, att alla de skogar i kustlandet, i Västernorrlands och Jämtlands län, som lyda under lappmarkslagen, skulle släppas utan vederlag. Med vilken styrka skulle vi då kunna hävda kravet gentemot bolagen, när det gäller skogarna i lappmarken? Inför en sådan situation skulle vi ställas, om vi i dag ginge in för Kungl. Maj:ts förslag. Jag anser sålunda, att den av herr Lindberg framförda synpunkten är av det värde, att den bör allvarligt beaktas, och jag kan icke tänka mig, att andra kammaren kan taga konsekvenserna av att biträda Kungl. Maj:ts proposition.

Jag nämnde för en stund sedan, att lappmarkslagen kom till såsom första reaktionen mot baggböleriet i Norrland, såsom första ansatsen från statens sida för att skydda Norrlands skogar, för att trygga Sveriges framtid och bevara skog åt vårt land. Jag tycker, att vi skola taga oss till vara, innan vi utan vidare rasera det värn, som då byggdes upp gentemot baggböleriet. I anledning av herr Lövgrens påstående om att vad kustlandshemmanen beträffar man ville giva ett skydd mot att förfädernas fattigdom skulle bli en börda för deras efterkommande, vill jag påpeka, att man icke får glömma, att i avseende å hälften av den skog det här gäller utgöras de efterkommande av bolag, som tack vare statens lagstiftning blivit i tillfälle att för en mycket ringa penning förvärva de skogar, som aldrig från statens sida varit avsedda att på detta sätt falla i bolagshänder utan att bli ett välbehövligt och nödvändigt stöd åt jordbruket i de karga trakterna däruppe i Norrland.

Jag hemställer, herr talman, att andra kammaren måtte bifalla utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

I det av herr Sköld hållna anförandet instämde herrar *Törnkvist* i Karlskrona, *Johansson* i Uppmälby, *Andersson* i Tungelsta, *Andersson* i Löbbo, *Björk* i Tryde och *Uddenberg*.

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! Då herr statsrådet redan förut mycket ingående och noggrant genomgått detta förslag, behöver jag nu såsom reservant här icke närmare ingå på själva saken som sådan. Herr Sköld har emellertid här liksom på utskottets andra avdelning och inom utskottet med stor skicklighet sökt att föra in frågan på de skogar, som äro belägna inom lappmarkerna samt Idre och Särna socknar. Han talade särskilt om, att inom dessa områden har skogstilldelningen blivit rikligare för att därigenom skulle möjliggöras ett stöd för jordbruket. Det förhåller sig ju icke på detta sätt med dessa hemman, som det nu är fråga om, utan dessa ströhemman ha ju fått en skogstilldelning liknande den, som andra hemman i dessa trakter fått, och vilka hemman icke äro underkastade den inskränkning, lappmarkslagen stadgar. Det är sålunda fullständigt oriktigt att nu tala om hemmanen i lappmarken och de särskilda förhållanden, som där råda. Jag förstår nog att det är synnerligen lämpligt och klokt för att vinna det syfte, som herr Sköld sökt få fram, att göra på detta sätt. Det är i alla fall här icke nu fråga om lappmarkslagens giltighetsområde i dess helhet, utan det är endast fråga om en begränsad del av de hemman, som lyda under denna lag. Jag tycker, att vi böra yttra oss om dessa hemman och förhållandena där och icke dra in frågan på ett annat område, där den verkligen icke hör hemma.

Inom andra avdelningen framlades från socialdemokratiskt håll ett alternativ till utskottsutlåtande, som var helt annat än det resultat, som man kom till inom jordbruksutskottet, då socialdemokraterna där anslöto sig till det av herr Pehrsson i Bramstorp framlagda förslaget. Jag finner det synnerligen egendomligt, att lantmän från sydligare delar av landet utan någon närmare kännedom om förhållandena i dessa trakter lägga fram förslag och också lyckas driva dem igenom såsom ett utlåtande att framläggas för riksdagen, ett förslag, som kommer att medföra betydande svårigheter allt fortfarande för en hel del enskilda bönder, som befinna sig i synnerligen svåra förhållanden. Man får väl ändå lov att tänka på dessa.

Här har talats om skogsvårdssynpunkterna och rättssynpunkterna. Herr Sköld förklarade ju, att man kan lägga dessa rättssynpunkter åt sidan, därför att en viss osäkerhet rådde på detta område, då olika uppfattningar därvidlag gjort sig gällande. Nu har herr Sköld förklarat, att han för sin del gärna ville vara med om att få över dessa ströhemman under den allmänna skogsvårdslagen. Han säger, att det icke kan behöva draga så långt ut på tiden, att det icke kan behövas mer än tre år, innan den frågan är klar att framläggas för riksdagen och här genomföras. Men han har dock biträtt ett utskottsutlåtande, i vilket man i stället talar om ett år. Man vill påstå, att den ifrågasatta utredningen skulle kunna vara klar att framläggas för nästkommande års riksdag. Det är en sak, som jag för min del finner vara absolut omöjlig att hinna med. Helt säkert kommer den synnerligen svårlösta frågan om skogarna inom lappmarkerna att draga ut på tiden i fråga om utredning, och det kommer att bli synnerligen svårt att därvidlag få fram ett förslag av den beskaffenhet att det kan vinna anslutning ifrån olika håll i riksdagen och här genomföras, det är min åsikt. Angående dessa hemman däremot bör ju uppfattningen vara mera stadgad och säker, så att man nu kan ge dessa ägare en friare dispositionsrätt för att därigenom möjliggöra, att ägarna kunna idka en god skogsvård och nyttiggöra ett kapital, som nu står räntelöst och icke bara räntelöst utan år från år minskas. Detta måste väl ändå vara något, som är av betydelse och värde och som jag sannerligen icke förstår, att denna kammares lantmannarepresentanter åtminstone skulle kunna vara hågade att motsätta sig.

Herr Sköld talade om, att det skulle ha uppstått en oberättigad agitation,

Ang. vissa ändringar i den s. k. appmarkslagen. (Forts.)

och att den vore igångsatt av personer, som hade personligt intresse av detta. Jag tror, att, efter allt vad som nu förelupit här i riksdagen, kan det vara skäl att låta bli att tala om agitation och personliga intressen. De ha gjort sig alltför breda förut. Här är det icke fråga om den saken. Det gäller ju här att ordna det hela på ett klokt och förståndigt sätt ur rent administrativ synpunkt. Det gäller att tillgodose ett skogsvårdsintresse, och det gäller att tillgodose intressen hos en hel del människor däruppe, vilka därigenom skulle få bättre möjligheter att kunna reda sig. Därvidlag är ett uppskov, om vilket man icke vet hur långt det kommer att bli, allvarligt och beklagansvärt.

Jag för min del har vid övervägande av denna fråga funnit, att alla skäl tala för ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, då däri klart och tydligt äro framlagda de synpunkter, som äro nödvändiga för ett bedömande av frågan. Och denna fråga är av den beskaffenhet, att den bör så snart som möjligt lösas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen.

Med herr Hedlund i Häste förenade sig herr *Månsson* i Erlandsro.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Johansson:** Herr talman! Då herr Sköld så starkt tryckte på att 1866 års lappmarkslag tillkom, såsom man sade, för att vara en borgen för att det alltid skulle kunna finnas skog till avsalu och på grund av det då för tiden florerande baggböleriet, skola vi icke glömma, att vid den tid, då 1866 års lappmarkslag tillkom just i syfte att efter den tidens förhållanden verka i skogsvårdande syfte, fanns det ingen allmän skogsvårdslag i landets övriga delar. Lappmarken var därför det första område som man ansåg nödvändigt att ur skogsvårdssynpunkt skydda genom särskild lagstiftning. Nu ha vi fått en allmän skogsvårdslag genom 1923 års lag, så avfattad och med sådana möjligheter att enligt de sakkunnigas och de hörda myndigheternas mening nu icke förefinnes någon risk att lägga dessa ströhemman under denna 1923 års lag. Det är sålunda en högst väsentlig skillnad mellan förhållandena 1866 och de nuvarande, när det gäller att överflytta dessa ströhemman från en lag till en annan, vilken enligt de sakkunnigas mening verkar i hög grad i skogsvårdande syfte. Jag erinrar om att 1866, när denna lappmarkslag kom till, hade skogsägarna ringa användning för ungskogen. Det var den grova timmerskogen, som hade ett så stort värde, och lagstiftningen blev således lagd på det sätt, att den skyddade den grova skogen. Detta visas bäst av det förhållandet, att en reproduktionsskyldighet icke ålagts ägaren.

Nu ha vi kommit in i andra förhållanden. Massaindustrien har blivit en god bundsförvant åt statsmakterna, när det gäller lagstiftning rörande ett rationellt utnyttjande av skogsägarnas skogskapital. Det är genom denna industriella utveckling, på grund varav skogsägaren kan tillgodogöra sig den yngre skogen och gallringsvirket, som det blivit och alltjämt blir nödvändigt att anpassa lagstiftningen efter rådande förhållanden, och den möjliggör även för skogsägaren att rationellt utnyttja skogen på det mest ekonomiska sätt. Det passar därför nu icke längre att inom dessa delar tillämpa en skogsvårdslag av den typ, som infördes 1866.

Herr Sköld syftar uppenbarligen till något längre bort liggande än det, utskottet och vissa reservanter ange. Och det framgår också av herr Hedlunds i Häste anförande, att även han hyser denna uppfattning. Herr Sköld sade, att lappmarkslagstiftningen icke kränker någons enskilda rätt, och han

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

sade vidare, att de som nu beröras av lappmarkslagens bestämmelser, icke ha någon juridisk rätt till ändring i dessa. Ja, men de ha väl den allmänna rätten till likhet inför lagen, så att icke två grannar i samma socken bli ställda inför olika lagar. Det är därför befolkningen där uppe önskar få denna ändring, och jag tycker, att statsmakterna böra anpassa lagstiftningen, så att den lämpar sig efter de förhållanden, som där äro rådande.

Det har inom utskottet begärts, att denna utredning om vederlaget skall verkställas, så att frågan ånyo kan föreläggas nästa års riksdag. Den förste ärade talaren, herr Pehrsson i Bramstorp, bekräftade också till fullo, att statsmakterna icke kunna ålägga skogsägarna detta vederlag, utan att detta måste bli beroende av överenskommelse mellan staten och skogsägarna. Detta erkännande från utskottsmajoritetens sida, att dylik överenskommelse erfordras, visar ju klart, hur svårt det problem är, som här i herr Lindbergs motion i sista stund kastats fram. Jag frågar: hur skall det bli möjligt att träffa uppgörelse med de enskilda skogsägarna om att betala vederlag, när man samtidigt säger, att staten icke kan ålägga dem vederlag, utan att detta skall ankomma på deras egen fria vilja. Jag kan icke förstå, hur det skall bli möjligt att åstadkomma utredning härom och ännu mindre, hur denna skall kunna bli färdig till nästa års riksdag såsom nu begäres.

Jag har tidigare framhållit, att man betydligt överdriver skogsägarnas vinst utav att komma under den nu gällande allmänna skogsvårdslagen. Ty visserligen få de en möjlighet till ökad utstämpling, men de få också ökad skyldighet att verkställa plantering och kulturförbättring på sina marker, och det torde i icke ringa grad uppväga vartannat. Herr Pehrssons i Bramstorp farhåga att genom ett lössläppande av dessa ströhemman skulle så stor avverkning komma till stånd, att den skulle trycka ned virkespriserna, är ett skäl, som jag icke har den ringaste tro på. Vi skola komma ihåg, att dessa ströhemman enligt utskottsutlåtandet och propositionen ha en areal av sammanlagt något över 200,000 hektar, under det att hela detta område, för vilket lappmarkslagen gäller, är omkring 3,100,000 hektar. Det som nu skall lössläppas är en så ringa del, att det för mig framstår såsom ett uppkonstruerat skäl att tala om, att den ökade avverkningsrätten skulle komma att trycka ned virkespriserna, i synnerhet som man har anledning antaga, att denna ökade avverkning icke kommer att ske så hastigt som man gör gällande. Dessutom komma ju i varje fall skogsvårdsstyrelserna i länen att ha ett ord att säga till om hur det skall gå till beträffande avverkningsrätten, och i denna allmänna skogsvårdslag finnas också bestämmelser om, att den grövre skogen icke får avverkas, huru som helst under alla förhållanden. Även i övrigt torde finnas möjlighet att enligt bestämmelserna om svårföryngrade skogar få fram de inskränkningar på åtskilliga områden som ur skogsvårdande synpunkt kunna vara nödvändiga.

För mig är det oförklarligt att man nu — efter flera års utredning och efter tillstyrkan från de sakkunniga, vars ena ledamot herr Lövgren så kraftigt försvarat de sakkunniga och vars ordförande, landshövding Ringstrand, är en framstående skogsman från tidigare verksamhet — skulle kunna avvisa detta förslag, när det ligger så nära sin lösning och färdigt till avgörande. Detta synes mig orimligt, och det måste ligga något annat bakom detta att man i sista stund skjuter fram denna vederlagsprincip, som är något fullständigt nytt och stötande för den äganderätt, vilken vi här i landet äro vana att hävda och som därtill uppdelar denna äganderätt i två kategorier, en för bolag och en för enskilda.

Herr talman, jag vädjar till kammaren att bifalla herr Sederholms m. fl. reservation.

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

Herr **Lindberg:** Herr talman! Då jag är motionär i denna fråga, anser jag mig pliktig att säga några ord, och jag nödgas då börja med ett beklagande av, att jag tvingats träda fram såsom motionär i ett ämne, vilket bäst borde lämpa sig för jordbrukares och skogsägares omsorger. Till min ursäkt kan emellertid anföras, att jag deltagit i behandlingen av detta ärende i Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott, och jag har nu menat, att den uppfattning, som förvaltningsutskottet företräder, också bör komma fram här i riksdagen.

Förvaltningsutskottet har sju ledamöter. Av dessa ha sex gått in för uppskov med avgörande av denna fråga. Bland dessa sex befinna sig samtliga högermän i förvaltningsutskottet, och där finnas personer, om vilka man kan säga, att de i denna sak, i skogsvårdsfrågor, besitta en eminent sakkunskap. Jag har dessutom framfört denna uppfattning här i riksdagen, därför att numera avlidne, f. riksdagsmannen Rehn — väl känd i denna kammare — vid det sista sammanträde, han deltog uti förvaltningsutskottet, framhöll, att det skulle vara olyckligt, om riksdagen utan vidare skulle godkänna ett lagförslag sådant som det nu föreliggande. Han ansåg, att det skulle kunna komma att bli prejudicierande för en lagstiftning rörande lappmarken. Jag satte mycket stort värde på hans omdöme, och jag menade därför, att när ingen annan här i riksdagen framförde hans synpunkter borde jag göra det.

Utskottet har icke kunnat biträda förvaltningsutskottets mening, att man bör uppskjuta avgörandet av denna sak till dess den pågående utredningen om lappmarkslagen i dess helhet föreligger. Jag beklagar detta, men jag har ju dock tillfredsställelsen finna, att utskottet uti ett annat, och enligt min mening betydelsefullare, avseende ansluter sig till den åsikt, som jag utvecklat i min motion, nämligen att en bestämd skillnad bör göras emellan skogsområden, som finnas i bolags ägo och skogsområden, som äro knutna till jordbruk. Utskottet har genom att ansluta sig till denna ståndpunkt tillkännagivit, att man icke alldeles bör bortse från de sociala synpunkterna. Jag tror för min del, att det vore lyckligt för Norrlands framtid, om riksdagen ställde sig på samma linje. Nu rör det sig visserligen i propositionen om relativt obetydliga skogsområden, vilkas disponerande på det ena eller andra sättet icke kan ha några nämnvärda sociala verkningar. Det är först när man kommer till lappmarken och skogshushållningen där, som det sociala problemet träder i förgrunden. Men det är därför icke alldeles oviktigt, hur man handlar i denna fråga. Det är utan vidare klart, att om statsmakterna gå in för, att det genom den nuvarande lagstiftningen samlade virkeskapitalet i kustlandet skall frigöras, utan att skogsägarna behöva lämna vederlag, kommer detta att åberopas såsom ett mycket starkt skäl, när det kan komma att gälla upphävandet av utsyningstvånget i lappmarken.

Reservanterna hava nu anfört och flera talare hava urgerat detsamma, att kronohemmanens upplåtande i kustlandet och lappmarken skedde under olika förutsättningar och att man för hemmanen i kustlandet icke med samma rätt som för hemmanen i lappmarken överhuvud taget skulle kunna kräva ett vederlag. Mot detta kan man emellertid anföra, att i båda fallen är dispositionsrätten till skogen inskränkt, och att tack vare denna inskränkning ett virkeskapital hopats, ett kapital, för vilket de nuvarande skogsägarna och hemmansägarna ingenting betalt. Ett frigivande av detta nu bundna virkeskapital kommer, om det sker under lämpliga övergångsformer, att medföra en värdestegring å hemmanen såväl i kustlandet som i lappmarken. Det är ganska självklart, synes det mig, att om hemmansinnehavarna i kustlandet få utan vederlag gottgöra sig denna värdestegring, måste det bli svårt att lägga en annan synpunkt till grund beträffande hemmanen i lappmarken.

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

Jag har nu för min del ingenting emot att bönderna i såväl kustlandet som lappmarken själva få tillgodogöra sig det värde, som representeras av det hopade skogskapitalet. Den enskilde hemmansägaren och jordbrukaren kan icke ha något annat intresse än att använda detta mervärde till sin förkovran. Kapitalet stannar på detta sätt i bygden och kan tjäna till bygdens uppsving. Helt annorlunda ställer det sig emellertid, när det blir fråga om skogsområden, som disponeras av industribolag och skogsspekulanter. Dessa bolag och skogsspekulanter ha endast sällan sin förankring i den bygd, där skogskapitalet ligger. De värden, som tagas ut ur dylika skogar, skingras för alla världens vindar. Detta är icke ett löst påstående. När jag säger detta, bygger jag på den erfarenhet, som hopats i Norrland under 70 år. Skogskapitalet har gått ur Norrland och fattigdomen har stannat kvar.

Det har många gånger här i riksdagen från jordbrukets målsmän klagats över, att statsmakterna icke på ett effektivt sätt tillgodose jordbruksnäringens intressen, och det har pekats på vilken gynnad ställning exempelvis industrien intager i jämförelse med jordbruket. Den motion jag väckt syftar till, att jordbruksnäringen i de norrländska bygderna skall få ett handtag i en svår tid, utan att detta behöver medföra utgifter för statsverket eller belasta någon annan näringsgren. Ty, märk väl, jag har icke föreslagit, att bolagen skola påläggas en ökad tunga. Mitt förslag går ut på, att bolagen skola till jordbruksnäringen avstå en del av ett kapital, som bolagen erhållit fullkomligt till skänks. Man kan ju diskutera och mycket diskutera, huruvida det överhuvud är möjligt att tekniskt ordna vederlaget, och jag är icke alls blind för att svårigheter kunna komma att möta, när det gäller att utforma bestämmelser i detta hänseende, men jag tror dock, att problemet icke är olösligt, om bara den goda viljan finnes. Därpå hänger det, om man överhuvud taget skall kunna göra något i denna fråga. I varje fall kan det icke finnas någon anledning att avvisa tanken på vederlag bara därför att man tror, att det skall bli så svårt att skapa lämpliga former för vederlagets uttagande. Man bör, synes det mig, skaffa sig visshet för sin tro, och det kan icke ske annorledes än genom en undersökning.

Jag skall icke taga kammarens tid i anspråk längre, då de synpunkter jag anlägger på denna fråga utvecklats på ett förträffligt sätt av både herr Pehrsson i Bramstorp och herr Sköld. Jag måste likväl rikta en replik till herr Lövgren, som gjorde sig lustig över att det förekom en felaktig siffra i min motion. Jag nödgas verkligen beklaga detta, men felet är förklarligt, därför att min motion måste kastas in i sista ögonblicket. Jag hade icke tid att verkställa sifferuttagen ur de vid propositionen fogade tabellerna utan måste överlämna detta åt annan person, och jag hade sedan icke tillfälle att kontrollera siffrorna före motionens väckande. Någon skada av felet har icke uppstått, vilket herr Lövgren väl förstår, om han vill. I propositionen finnas ju de riktiga siffrorna och det är ju den, som legat till grund vid utskottsbehandlingen. Jag skall emellertid här meddela de riktiga siffrorna. Av den produktiva skogsmark, varom här är fråga, äga bolag 129,169 hektar, enskilda 117,506 hektar. Bolag äga således 52 % av den produktiva skogsmarken. Bland de enskilda befinna sig emellertid även bolagsbulvaner och skogsspekulanter. Jag tror, att man icke överdriver, om man säger, att de skogsområden, som industrien direkt förfogar över, uppgå till 60 % av hela den produktiva skogsarealen. I lappmarken äga bolagen direkt, enligt en sifferuppgift, som jag har, 58 % av den skogsareal, som lyder under lappmarkslagen. Därtill kommer vad enskilda skogsspekulanter och bulvaner äga, varför man torde kunna uppskatta den skogsmark, varöver industrien direkt förfogar över i lappmarken, till kanske 65 %.

Till slut vill jag säga till herr statsrådet, när han här betonat, att myndig-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

heterna förordat, att man nu skulle upphäva lappmarkslagen för dessa ströhemman, att det icke gäller statens högsta skogliga myndighet, domänstyrelsen, och det gäller icke heller överjägmästarna, som önska, att denna fråga skall behandlas i ett större sammanhang. Det är ganska anmärkningsvärt att finna, att herr statsrådet i propositionen ansett sig kunna avfärda den högsta statliga skogliga myndigheten och överjägmästarna på sammanlagt sju rader.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Johansson:** Herr talman! Det är riktigt, att skogsstatstjänstemännen, jägmästarna, avstyrkt detta förslag bl. a. med motivering att frågan bör upptagas i sammanhang med den egentliga lappmarkslagen. Från deras förening har också kommit in till mig en framställning som tar sikte på deras befordringsmöjligheter. Även denna och andra synpunkter hava diskuterats under propositionens utarbetande men jag har funnit skälen för bifall så starka att jag funnit dessa tyngre. Förvaltningskostnaderna för dessa områden har beräknats till någonting på omkring — jag ber om ursäkt för eventuell felaktig siffra — 80,000 kronor om året, vilka skulle komma att reduceras högst avsevärt, sedan man här kommit in under den allmänna skogsvårdslagen. Det är riktigt, som herr Lindberg sade, att skogsstatstjänstemännen avstyrkt förslaget, men de och deras överordnade, domänstyrelsen, äro också de enda som avstyrkt, jämte av honom åberopade förvaltningsutskott.

Vad Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott beträffar, så avstyrkte det icke i sak förslaget men önskade ett uppskov, för att det skulle kunna upptagas i ett sammanhang, ett uppskov, som jag icke ansett nödigt.

Jag skall icke yttra mig mer i denna debatt, men jag ber att ännu en gång och till sist få säga, att man får inte sammanblanda vad det här är fråga om med den egentliga lappmarkslagen, lagen för lappmarksområdet. Här är ett avsnitt för dessa ströhemman. Det berör icke lappmarken i dess helhet. Frågan om den sidan av problemet, lappmarkslagen, ligger fortfarande hos de sakkunniga under utredning, och den torde komma om några år, när denna utredning är slutförd. Då gäller det att taga ståndpunkt i den delen.

Herr **Näslund:** Herr talman! Sedan såväl herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet som herr Lövgren i Nyborg här utvecklat de synpunkter, som varit vägledande för de sakkunniga, när de utarbetade sitt betänkande, på vilket Kungl. Maj:t byggt förevarande proposition, skulle jag kunnat nöja mig med att yrka bifall till den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen. När jag emellertid tar till orda, ber jag först att få påpeka, att det här icke gäller ett område, där jag icke på något sätt kan anses vara privatekonomiskt intresserad, vilket herr Sköld i början av sitt anförande var angelägen att söka påvisa. Såsom herr statsrådet nyss framhöll, gäller frågan utanför lappmarken belägna men under lappmarkslagen lydande områden. Det är sålunda rent sakliga skäl, som ha legat till grund för mitt ställningstagande i denna fråga.

När man i diskussionen nu likväl rör sig om lappmarken och så tvärsäkert och envist har påstått, att skogstilldelningen i lappmarken skulle vara större än skogstilldelningen i andra områden av landet och sålunda i högre grad ha karaktär av stöd för jordbruket, har jag försökt att närmare undersöka det förhållandet. Jag ber att få åberopa några siffror, hämtade ur norrlandskommitténs betänkande, som visa, hur tilldelningen av skogsanslaget varit olika stor i olika områden. Norrlandskommittén har uppdelat de båda nordligaste länen i dels kustland, dels kustlandets skogsbygd och dels slutligen den egentliga lappmarken. I Norrbottens kustland har vid avvittringen till-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

delats nybyggarna 1,020 hektar per mantal, i Norrbottens kustlands skogsbygd 1,282 hektar per mantal, i Västerbottens kustland 854 hektar per mantal och i Västerbottens kustlands skogsbygd 2,826 hektar per mantal. Men i Västerbottens lappmark har skogstilldelningen, lägg märke till det, mina herrar, varit 2,224 hektar per mantal. Således har kustlandets skogsbygd erhållit ett skogsanslag, som med 600 hektar per mantal överstiger lappmarkens tilldelning. Jag skall sedan be att få lämna några siffror, som röra Jämtlands län. I Storsjöbygden, d. v. s. det egentliga jordbruksområdet, har tilldelningen utgjort 605 hektar per mantal. Så ha vi ett område, som kallas norra silurområdet; där har tilldelningen utgjort 2,680 hektar per mantal. Och i Jämtlands skogsbygd har skogstilldelningen varit 4,231 hektar per mantal allt produktiv skogsmark. Vad säga dessa siffror, mina herrar? Jag kan icke utläsa dem på annat sätt, än att när statsmakterna tilldelat en länsdel eller ett område ett högre skogsanslag, så har det berott uteslutande på de biologiska förhållandena. Det är sålunda en kompensation för inom området gällande svårare biologiska betingelser. Både skogsbruket och jordbruket ansågos med rätta mindre ekonomiskt lönande inom de områden, som erhöllo högre skogsanslag, än inom andra områden. När lappmarken således har mindre skogsanslag än t. ex. Jämtland med dess fullkomligt fria dispositionsrätt, då frågar jag, mina herrar, varpå man stöder sitt nyss nämnda påstående. Det vore önskligt, att herrarna hade några sakliga utgångspunkter vid diskussionen av dessa spörsmål. Det om den saken.

Sedan skall jag be att något få uppehålla mig vid talet om en värdestegring vid en eventuell frigivning av dessa skogar. Från vilken utgångspunkt vilja herrarna gå, när det gäller att beräkna denna värdestegring. Jag ber att få påpeka, att utsyningarna under senaste kvartsseklet ökats med cirka 100 procent. Vad är detta annat än en värdestegring på de här nu omdiskuterade hemmanen. Men därför att det är från skogsvårdssynpunkt och från nationalekonomisk synpunkt riktigt att öka avverkningen, har väl ingen människa satt i fråga, att härför skulle erläggas ett särskilt vederlag. Jag vill därtill erinra herrarna om att vid 1927 års riksdag, såväl i jordbruksutskottets utlåtande som i debatten i kammaren, underströks önskvärdheten av att den gamla skogen realiserades i något hastigare tempo. Nu ställer jag den frågan: om den gamla skogen realiseras i ett hastigare tempo under den nuvarande lappmarkslagen med dess restriktiva bestämmelser, få då icke skogsägarna rent ekonomiskt fördel av det också? Enligt mitt enkla bondförstånd förhåller det sig på det sättet, att när man realiserar en skogstillgång, så är det icke den gällande skogsvårdslagen utan myckenheten av skogsuttaget som är utslagsgivande i fråga om det ekonomiska utbytet. Om det sålunda från nationalekonomisk synpunkt är riktigt och önskvärt, att den gamla skogen realiseras i något hastigare tempo, så kan jag icke se något skäl till att skogsägarna, om de realisera denna skog under en friare skogsvårdslag, därför skola nödgas erlägga ett särskilt vederlag. För övrigt kan jag i detta sammanhang icke underlåta påpeka, att jag tycker, att man här, såsom herr Sköld gjorde, för in diskussionen på ett mycket ohållbart och, förlåt uttrycket, ovärdigt plan, när man säger, att man skall diskutera denna sak, sedd från administrativ synpunkt. Såväl de skogssakkunniga som också, antar jag, Kungl. Maj:t och i varje fall jag för min personliga del ha sett denna sak uteslutande från skogsvårdssynpunkt. Jag ifrågasätter, huruvida det kan vara riksdagen värdigt att handskas med ett så viktigt, samhället i stort berörande lagstiftningsspörsmål som detta endast från administrativ synpunkt. Är det så, att man önskar komma till en billig organisation, då tycker jag, att det vore allt skäl att släppa dessa hemman fullkomligt fria. Men jag menar, att det icke kan vara riktigt, mina herrar, att på detta spörsmål anlägga den synpunkten.

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

Det vore mycket att säga i denna sak. Men jag skall lova att vara så kortfattad som möjligt och förbigå en hel del, som det vore kärt att få tala om, icke minst därför att jag själv är en skogsbygdens son och i praktiska livet har sett, hur förhållandena arta sig. Man känner då liksom instinktivt, hur det ena eller andra projektet skulle komma att verka. Jag kan i varje fall icke neka mig att citera några uppgifter ur Norrlands skogsvårdsförbunds styrelses yttrande i anledning av remiss av den fråga, som behandlas i propositionen, vilket yttrande något berör den sociala sidan av detta spörsmål. Man har alltid velat göra gällande, att med skogens läggande under en friare lagstiftning skulle följa minskad arbetstillgång och följaktligen arbetslöshet. Nå, det kan man ju diskutera. Men i varje fall finnes i nämnda yttrande från styrelsen för Norrlands skogsvårdsförbund en utredning, som säger något i detta fall. Utredningen avser nedlagd arbetskostnad per år och hektar produktiv mark. Den omfattar dels Jämtlands och Västernorrlands län med fria skogar och dels Västerbottens län med skogar under lappmarkslagen. I den förra gruppen har arbetsförtjänsten för avverkning i mogen och övermogen skog utgjort 5 kronor 57 öre, i den senare gruppen, d. v. s. i lappmarksskogar i Västerbottens län, 4 kronor 30 öre. Motsvarande siffror för skogsvårdsarbeten och gallringar utgjorde i den förra gruppen 4 kronor och i den senare gruppen 1 krona 34 öre. Slutligen utgjorde arbetsförtjänsten för övriga skogsarbeten i den förra gruppen 96 öre och i den senare gruppen 31 öre. Summerar man dessa siffror, så finner man, att arbetsförtjänsten per år och hektar utgjorde i de fria skogarna i Jämtlands och Västernorrlands län 10 kronor 53 öre och i de under lappmarkslagen hörande skogarna i Västerbottens län 5 kronor 95 öre. Arbetstillgången inom det fria området har således varit i det närmaste dubbelt så stor som arbetstillgången inom lappmarkslagens giltighetsområde. Även om dessa siffror icke kunna tagas absolut för kontant, så vill jag dock som min mening uttala, att de säga tillräckligt för att farhågorna äro överdrivna, när man är inne på de sociala synpunkterna på denna fråga. Jag vill i detta sammanhang också fästa uppmärksamheten därvid, att vad beträffar Jämtland så skulle, om talet om överavverkning vore riktigt, i närvarande stund icke finnas någon skog att avverka. Och dock förmår skogen i Jämtland lämna en arbetsförtjänst av 10 kronor 53 öre per år och hektar, under det att skogen i lappmarksområdet endast kan uppvisa en motsvarande siffra av 5 kronor 95 öre. Detta bör man också taga hänsyn till, när man är inne på den sociala sidan av denna fråga.

Jag skall sluta med att säga några ord, närmast i anledning därav att herr Sköld började sitt anförande med att falla tillbaka på händelserna 1927. Om jag förstod herr Sköld rätt, hade han känt sig mycket illa berörd av att lappmarksbefolkningen då gav sin mening till känna. Jag tycker, herr Sköld, att det kunde räckt med att diskutera den saken då. Men eftersom herr Sköld tagit upp frågan, ber jag att få säga några ord därom. Jag vill då först fastslå, att den mening, som gavs till känna av en 20 man stark deputation 1927, till fullo bekräftades i somras, när 1927 års skogsvårdssakkunniga gjorde sin resa i lappmarken. Jag tänker, att stämningen till dess kunnat svalna och lappmarksborna bringas till lugn och eftertanke. Jag menar därför, att talet om den uppagiterade stämningen kan man taga med reservation. I varje fall hör detta icke till denna diskussion. Men eftersom herr Sköld prompt vill komma med det, så tillåter jag mig erinra, att herr Sköld här nyss från talarstolen sade, att det var en mycket uppmjukad lappmarkslag, som dåvarande Kungl. Maj:t bjöd lappmarksborna. Herr Sköld sade, att man var beredd att släppa kustlandshemmanen, om riksdagen då ville taga denna uppmjukade lappmarkslag. Men denna mycket uppmjukade lappmarkslag innefattade dock bl. a. bestämmelser om stämpling av björkskog, någonting full-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

komligt nytt för lappmarksborna. Om en lappmarksbonde inte har andra avsättningsmöjligheter för sin björkskog än genom att sälja några famnar ved, undra då på, mina herrar, om han blir en smula entusiastisk i agitationen, när man kommer och erbjuder honom en reviderad lappmarkslag, som bl. a. innehåller bestämmelser om stämpling av björkskog. Jag menar, att om också agitationen var intensiv, så fanns det starkt fog för det sätt, varpå lappmarksborna reagerade den gången.

Herr Sköld slutade med att uttala en förhoppning, att riksdagens andra kammare skulle bifalla utskottets förslag. Jag är, herr talman, djärv nog att vädja till kammaren att icke lyssna till herr Sköld och utskottets övriga förespråkare, när det gäller skogslagstiftningsfrågor, utan följa sunda förnuftet och rösta för den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Grapenson:** Herr talman! Jag skall icke bli mångordig. Jag vill i varje fall framlägga några praktiska synpunkter i denna fråga, synpunkter som icke synas ha kommit tillräckligt till uttryck, även om de här äro berörda.

Det är nu så, som herrarna allesammans veta, att det där uppe klagas över svåra tider för jordbruket och över bristande tillgång på arbete. Jag tror nu inte, att den åtgärd det här gäller kommer att i så oerhört stor utsträckning avhjälpa eller minska de klagomål, som i detta avseende förefinnas, men den kommer dock att betyda vad den kan och betyda i vissa avseenden rätt mycket. Här ligger det ett avsevärt kapital i övermogen skog, som icke blott kan uttagas utan nationalekonomiskt sett bör uttagas. Det är ju uppenbart, att om lagstiftningen möjliggör detta, det kommer att uppstå ett tillstånd, som kommer att inverka lättande på mången jordbrukares svåra belägenhet, det kommer att beredas tillgång till arbete och förtjänst för många som så väl behöva det. Det är uppenbart att, även när det gäller dessa skogar som ägas av bolag, ett medgivande i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag skulle betyda utkomstmöjligheter och arbete för många, vare sig om ägaren tager ut denna fullmogna eller övermogna skog eller han sysslar med de skogsvårdsåtgärder, som allmänna skogsvårdslagen föreskriver. Det kommer, som sagt, att beredas sysselsättning och inkomst åt många. Detta förslag kommer, om det förverkligas, att verka stimulerande på det allmänna näringslivet där uppe. Det är ju vidare så, att de nu gällande bestämmelserna lägga ett ovärdigt förmynderskap över ägarna till dessa hemman. Det har berättats för mig från en av de socknar, som den avsedda lagförändringen kommer att gälla, att där finnes en åbo, som sitter på ett hemman, vars skogsinnehav är förhållandevis rikligt. Där finns övermogen, skadad skog till flera tusentals kronors värde, som när som helst borde uttagas. Åbon sitter där i sin fattigdom med en barnskara. Hans ställning är så svår, att fattigvården tidtals har fått gripa in för att hjälpa familjen. Visst måste det te sig underligt, när hemmanet har sådana tillgångar, tillgångar som borde uttagas, för att skogen inte skall ruttna ned och fördärvas, men ägaren ändå skall leva i fattigdom, skuldsatt och under svåra umbäranden, så att fattigvården nödgas gripa in. Vidare visar ju denna tablå, som vi ha här, att riksdagen i en framtid nödgas gripa in för att ordna skogsförhållandena även i lappmarken. Jag tar icke någon ställning till, hur det bör ske, jag uttalar icke något därom. Det är tids nog att göra det, när de sakkunniga komma med sitt utlåtande. Så mycket är emellertid säkert och uppenbart, att här måste något göras för att rädda denna mogna och övermogna skog från att fördärvas. Då synes det mig, att även ur den synpunkten skulle den erfarenhet, som vi vinna genom att antaga den av Kungl. Maj:t föreslagna lagändringen, vara värdefull, när det gäller att ordna skogsförhållandena i lappmarken.

Det vore ju åtskilligt att säga i detta ärende. Det väsentliga har dock sagts,

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

och ytterligare kommer förmodligen att utvecklas av personer, som sitta inne med större kompetens i de rent skogstekniska frågorna än vad jag har. Jag vill därför, herr talman, inskränka mig till det sagda och sluta med att hemställa om bifall till den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Lövgren:** Herr talman! Herr Sköld sade, att lappmarkens bönder och bönderna i Norrbottens kustland och de i övrigt, som falla under denna lappmarkslag, icke hava någon juridisk rätt att komma under någon annan lag. Jag skall gärna och villigt medge det, herr Sköld, men de ha väl en moralisk rätt att som fullmyndiga svenska medborgare begära, att en egendom, som ligger under deras förvaltning, icke skall spolieras utan skötas så förståndigt som möjligt. Herr Sköld och jag komma säkert överens om, att till grund för skogslagar i olika delar av vårt land bör icke ligga någonting annat än strävandet att åstadkomma en ur nationalekonomiska och sociala synpunkter önskvärd och sakligt riktig lagstiftning. När vi 1923 gingo in för den allmänna skogsvårdslagen, innebar ju denna en ganska stark inskränkning i den fria förfoganderätten över skogen. Enligt det resonemang, som herr Sköld och utskottsmajoriteten för, heter det: för att ni skola slippa ifrån den lappmarkslag, som ni nu lyda under, så skola ni betala ett vederlag. — Lika sakligt starkt vore då kravet på att, när staten lägger en restriktiv lagstiftning över skog, som förut varit fri, skogsägarna skola ha ett ekonomiskt vederlag för den inskränkning i deras dispositionsrätt, som göres. Hela det där kontraktsmässiga betraktelsesättet på frågan är orimlig ur saklig synpunkt, men staten har utan tvivel en rätt att för varje område göra den lagstiftning, som den anser vara riktigast.

Herr Sköld karakteriserade en gång i ett samtal med mig 1923 års skogsvårdslag som den mest avancerade socialistiska lagstiftning vi ha i vårt land, som vi ha gjort i vårt land under senare tid. Det är riktigt. Herr Sköld sade vidare, att principen om uthålligt skogsbruk, på vilken lappmarkslagen vilar, är väl en förnämligare princip än den, som ligger till grund för 1923 års skogsvårdslag. Men jag frågar: blir inte uthålligheten i själva verket bättre tillgodosedd genom 1923 års skogsvårdslag, som skyddar ungskogen, som lägger reproduktionsskyldighet på skogsägarna, som lägger makt i skogsvårdsstyrelsens hand att, så snart som någon far fram som baggbölare i skogen, sätta ett avverkningsförbud: hitintills men inte vidare! Då frågar jag: får man inte genom den allmänna skogsvårdslagen uthålligheten omsatt i praktiken bättre och på smidigare sätt än enligt lappmarkslagen? Jag skulle vilja karakterisera detta på så sätt, att i de principer, som ligga till grund för den allmänna skogsvårdslagen, är det rätt mycket evangelium, men lappmarkslagen är det bara lag i, mycket litet evangelium. Effekten blir som alltid, när man skall kommendera, ransonera och kujonera folk, ganska dålig. Ja, men herr Sköld ville, att denna fråga skulle lösas i sammanhang med den stora lappmarkslagen. Jag gjorde visst ett litet inpass i hans anförande och sade, att det vinner han inte genom ett bifall till utskottets förslag, eftersom det förutsätter, att denna fråga skall komma upp nästa år och det sålunda inte blir en lösning i ett sammanhang.

Nu ber jag att få säga, att det som för mig varit bestämmande är, att praktiskt taget alla äro ense om, att dessa skogar böra överföras till allmänna skogsvårdslagens giltighetsområde samt att, om man överför dem nu omedelbart — ty jag tror inte, att de stora lappmarkerna komma upp till debatt förrän 1932 — så får man under ett par år se, huruvida det finns något fog i det där påståendet, som ofta förts till torgs, att om man släpper detta och ger dem frihet, så komma de att fara fram som baggbölare och skövla skogen. Det kan ju vara rätt viktigt, när man går att besluta om ny lagstiftning för stora lappmarken, att hava sett i praktiken, hur det går till, när folk får frihet att sköta sin skog.

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

Herr Lindberg beklagade, att man hade varit så stygg gentemot den främsta skogsvårdsmyndigheten i detta land, så att man hade avfärdat densamma på sju rader. Jag tycker, att det var tre rader för mycket, ty domänstyrelsen har själv klarat upp saken på fyra rader med att referera till överjägmästarnas ståndpunkt.

Jag behöver sedan inte uppehålla mig vid frågan om skogstilldelningen, ty den saken behandlade herr Näslund tillräckligt. När det inte blev ännu mindre skogstilldelningar i lappmarken än vad det blev, torde det ha berott därpå, att förrättningsmännen hotade lappmarksbönderna med att de skulle få än mindre skogstilldelning, ifall de inte ville acceptera den fullständiga dispositionsrätten till skogen, som ingen ifrågasatt. För att nu reducera saken till vad den är, så medger jag, att jag tog i litet hårt i mitt första anförande, men det gjorde jag därför, att när man här i kammaren märker, att folk går och resonerar som om de förhållanden, vilka gällde på 1880—90-talen, voro en levande verklighet i dag, då tycker jag, att man måste taga i litet hårdhänt för att försöka få folk att förstå,, att det har rört sig framåt och att situationen nu icke är densamma som på 1880—90-talen.

Jag tror, herr talman, att jag med det nu anförda kan anse, att jag har sagt allt vad som är erfoderligt att säga i denna fråga. Jag anser, att det är riktigt, att även de bönder, som ligga under lappmarkslagen, både i kustlandet och lappmarken, erhålla en lagstiftning, som gör det möjligt för dem att tillgodogöra sig sin skog på ett snabbare, lättare och bättre sätt än för närvarande. Jag är medveten om, att man på den stora lappmarken inte utan vidare kan överflytta 1923 års skogsvårdslag, men jag är lika övertygad, att man kan göra det för de 200,000 hektar som nu ifrågasatts. Jag menar, att när icke några starka sakliga skäl finnas för att man skulle gå till ett uppskov, då skall man inte hålla denna befolkning på sträckbänken längre. Jag vill påpeka, att herr Lindberg liksom alla andra socialdemokrater i Västerbotten, vilka voro ute och predikade, såsom också bondeförbundarna, då sade till lappmarksbönderna: rösta på oss, vi skola tillvarataga edra intressen! — Herr Lindberg sade, att om herr Näslund kommer in, så är det bara en fluga, som inte gör någon sommar i riksdagen, men nog tycker jag i varje fall, att herr Näslund i denna fråga bättre tillvaratagit bondebefolkningens intresse där uppe än vad herr Lindberg gjort.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Sandström:** Herr talman! Det var med stor förvåning jag tog del av detta utlåtande, som jag fick i min hand i går, förvåning över såväl knapphändigheten i motiveringen som också över det förslag, vartill utskottet kommit. Det har för mig stått klart, sedan jag läst utskottets utlåtande, att utskottet icke har fått något riktigt grepp på denna fråga, det har icke trängt till grunden med densamma. Utskottet synes icke hava fått klart för sig, vad det i själva verket gäller för Norrland, för hela landet att få denna sak igenom.

Det har under skogsveckan här i Stockholm i år uttalats, att vi i detta tjugonde sekel leva i träets århundrade. Det är nog ganska riktigt, att man kan benämna detta århundrade träets århundrade med de stora och kraftiga framsteg, som trävaruindustrien och dess olika grenar på senare år gjort och den utveckling för samma industri, som nu utom allt tvivel ytterligare står för dörren. Den gamla sågverksindustrien börjar visserligen att få i viss mån maka åt sig för fabriksindustrien. Vi ha nu slipmasseindustri, vi ha sulfat-, vi ha sulfitmassefabrikation, vi ha plywoodtillverkning och ha nu på sistone även fått masonitetillverkning. Samtidigt gör dagligen den tekniska veten-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

skapen storartade framsteg i fråga om utvinnande av biprodukter vid cellulosaindustrien. Det torde inte dröja länge, innan man har i möjligaste mån tillvaratagit samtliga avfallsprodukter, som uppstå vid tillverkning av massa. Vårt land är ju tämligen gynsamt situerat i fråga om denna utveckling, men det erfordras för utvecklingen av industrier, baserade på trävaror, tre ting, för att de skola gå framåt, och dessa tre ting äro: timmer, timmer och återigen timmer. Det är råvaran det hänger på. Så länge vi kunna hålla oss med råvara, kunna vi även gå framåt med trävaruindustrien och dess avläggare massaindustrien m. m. Detta har länge stått klart för de svenska skogsbolagen, och de ha därför sedan ganska lång tid tillbaka bedrivit en intensiv skogsvård på sina skogar. Denna vård har givetvis tagit sikte på att säkra tillgången på råvara i framtiden. Resultaten av de åtgärder, som bolagen sålunda med mycket stora kostnader och nedläggande av betydande kapitalbelopp vidtagit i skogarna, kunna i form av ekonomisk fördel till stor del ej skönjas förrän på mycket lång sikt. Den, som varit föregångsman på detta område, är, som vi alla torde veta, doktor Frans Kempe. Han har gjort en storartad insats i detta hänseende, och bolagen ha under de senare decennierna gått i hans fotspår och försökt efterlikna de metoder han satt i gång och detta med mycket gott resultat. Jag vill i detta hänseende hänvisa till våra överjägmästares årsberättelser. Dessa årsberättelser från Norrlands överjägmästare ha varit samstämmiga i att lovorda de åtgärder, som skogsbolagen vidtagit för sina skogars fortbestånd. Däremot ha de i allmänhet ej kunnat ge samma goda vitsord till de enskilda skogsägarna. Och man förstår så väl, varför ej dessa enskilda skogsägare kunnat göra lika mycket för skogens fortbestånd som bolagen. Det är naturligtvis huvudsakligen kostnadshänsyn, som gjort att dessa ej kunna sätta sina skogar i samma skick och ej kunna verkställa sina åtgärder på samma sätt som bolagen och kanske i viss mån även viljan saknats till dylika nyttiga kulturåtgärder. Emellertid är det verkligen så, att skogsbolagens skogar äro i mycket bättre kultur än de enskilda skogarna. När man nu skall sörja för råvara för vår trävaruindustri för lång tid framåt, stöter man på ett starkt hinder i denna lappmarkslag, som hittills lagt sin döda hand och fortfarande lägger en död hand på en areal av 6,000,000 tunnland skogsmark. Jag vill dock ej nu alls ingå på den del av lappmarkslagens arealområde, som ligger inom själva lappmarksområdet. I dag ha vi ju blott att behandla den del, som ligger inom det s. k. kustområdet. Det är de s. k. ströhemmansskogarna, en areal, som utgör något över 400,000 tunnland, varav bolagen äga något mer än hälften, som nu äro föremål för riksdagens prövning. Men, herr talman, det är av vikt, att även denna areal blir frigjord från det ödesdigra förmynderskap, som lappmarkslagen nu utövar. Det har framgått av undersökningar av skogar, som ligga intill varandra, varav den ena har varit under uppsikt av skogsvårdsstyrelsen i länet och den andra varit under uppsikt av statens jägmästare på grund av lappmarkslagens bestämmelser, att återväxten på den skog, som varit under skogsvårdsstyrelsens uppsikt, varit 2 till 3 gånger större än återväxten på skog, som fallit under lappmarkslagen. Det är siffror, som tala och som visa, att man måste så snart ske kan försöka få in dessa skogar under skogsvårdsstyrelsen, så att åtgärder kunna vidtagas för höjande av tillväxten. Det är det viktigaste för Norrland och hela landet att vi på så sätt tillförsäkra oss råvara för framtiden. Men då säger utskottet, att det bör bli ett uppskov, ty det skall göras en utredning, om ej vederlag bör lämnas av sådana skogsägare, som utgöras av skogsbolag. Ja, jag vill säga, att en sådan utredning blir för det första fullkomligt meningslös. Man kan, mina damer och herrar, vara fullkomligt övertygad om, att vilka sakkunniga regeringen än sätter till, de komma tillbaka till riksdagen och säga: »vi kunna ej föreslå ett sådant vederlag.» Det skulle också innebära en oerhörd orättvisa

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

gentemot dessa skogsbolag, som verkligen sköta sina skogar så väl, om de skulle betala ett särskilt vederlag, men ej de enskilda skogsägarna skulle betala sådant, vilka ha sina skogar i mindre gott skick och ej kunna sörja för återväxten på samma sätt som bolagen. Om nu bolagen få dessa ströhemmansskogar, som de faktiskt ha äganderätt till förut, i sin hand endast med den inskränkning, som den allmänna skogsvårdslagen bestämmer, kommer det ändå för bolagen, som här förut omnämnts, att uppstå stora utgifter för att sätta skogarna i kultur. De måste nedlägga ett avsevärt kapital icke minst för skogsgallring för att skaffa ljus och luft åt de unga träden. Skola de dessutom få betala vederlag för att få skogen i sin hand, är det att gå för långt. Och jag tror, att det, som dikterat detta förslag, är någon liten kvarleva av det gamla bolagshatet, som förefanns vid det senaste sekelskiftet och som berodde på en del ungdomssynder, vartill bolagen en gång i industriens barndom gjort sig skyldiga. Det gamla baggböleriet har haft sin tid men den tiden är nu längesen förbi och jag har här förut haft tillfälle framhålla, hur bolagen nu sköta sina skogar. Nu taga de saken på lång sikt och söka göra allt för att få skogarna i den bästa kultur. Det gamla baggböleriet är alltså slut. Då nu herr Sköld framhållit, att lappmarkslagen på sin tid tillkom för att stävja baggböleriet, bör den nu hava spelat ut sin roll och kan sålunda utan vidare avskaffas. Framförallt erfordras den ej för dessa ströhemmansskogar, som nu äro ifrågasatta att bli fria från lagen. Jag tycker, att den där animositeten mot bolagen som jag talade om nu skulle kunna avskrivas. Och jag tror, att den inom Norrland i huvudsak redan är borta. Varje inbyggare i Norrland, snart sagt, förstår numera väl, att Norrlands välstånd står och faller med trävarubolagens välstånd, dock med undantag för de områden, som utgöra de rena gruvdistrikten. Om trävarurörelsen går framåt, om det är högkonjunktur på det området, är det livliga affärer i hela Norrland. Arbetet går i skogarna, handeln får kunder, allt är liv och rörelse. Även jordbruket har stora fördelar av detta. Det är i allas intresse, som i Norrland bygga och bo, att de norrländska industribolagen bli så starka som möjligt, och det är ej farligt, om de få en liten förmån genom att få dessa ströhemmansskogar frigjorda.

Ja, herr talman, jag skall ej förlänga detta anförande i denna fråga, som redan förut är så mycket debatterad, utan inskränka mig till att med stöd av vad jag anfört yrka bifall till den reservation, som är framförd av herr Sederholm m. fl.

Efter det herr talmannen nu åter övertagit ledningen av förhandlingarna, anförde:

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Det är med en viss tveksamhet jag tar till orda i denna fråga efter herr Hedlunds i Häste yttrande, att han med förvåning hört, att man från södra Sverige ansåge sig med någon sakkunskap kunna yttra sig däri. Men är det ändå inte så, att det är lyckligt, om olika meningar från olika orter få göra sig gällande? Jag tror, att det vore olyckligt, om endast röster från den ort, som är speciellt intresserad i frågan, skulle få vara avgörande vid behandlingen av den fråga det här gäller.

I den fråga vi nu diskutera förefaller det mig, som om den för en hel del skulle ligga så till, att det gällde att upphäva all skogslagstiftning för ifrågavarande område. Det är i alla fall för mig intressant att konstatera, att i fråga härom visade sig herr statsrådet till sin fördel, när han här gång på gång — jag tror i två olika omgångar — betonat, att skogsägarna komma att få skyldigheter enligt den allmänna skogslagen, som de nu ej ha att räkna med, såsom återplanteringsskyldighet etc. Det är så med den allmänna skogslagen, att

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

ägaren har återplanteringsskyldighet, men denna åvilar den, som har avverkningsrätten. Men om man säljer ett stycke skog, kommer alltid köparen av detta skogsskifte att genom särskilt avtal överlämna åt säljaren denna skyldighet. Jag tror, att det blir förhållandet i detta fall. Därför är frågan av dem det gäller överskattad till sin vikt.

Vad nu gäller föreliggande fråga, har det yrkats avslag på propositionen, men endast på det sättet, att man vill ha ett års uppskov. Har man då kommit till den uppfattningen, att man är nära bristningsgränsen, när man ej vill vara med om ett uppskov? Motivet för mig har varit att söka hjälpa dessa svagt ställda jordbrukare, som ej ha någon skog till stöd för jordbruket. Jag är övertygad om, att svårigheten att driva jordbruk där uppe utan skog är så stor, att vi måste göra vad göras kan för att hjälpa dessa.

Nu säger man, att den undersökning det gäller ej kommer att få något resultat. Är man absolut övertygad om den saken? Man tror ju så gärna det man gärna vill tro vara sant. Men det finnes ej något bevis härvidlag. Man har ej undersökt frågan. Och det är väl ej en så uppseendeväckande åtgärd att överlämna åt den redan sittande kommittén att undersöka saken. Det är endast detta, som begäres i utskottets utlåtande.

Sedan vill jag omnämna, att det har framställts i utskottet förfrågan, om man kunde skilja ut de egentliga bondeskogarna i detta fall. Då vore man villig lämna dem fria för närvarande. På den frågan fingo vi icke något svar. Då man hörde den siste ärade talaren, herr Sandström, skulle man kunna tro, att det vore större skäl att lämna skogsbolagen fria, enär den värdesättning, överjägmästarna lämnat för skogsbolagen, vore det kraftigaste motivet för att de bleve fria och bondebefolkningen hölles under sträng uppsikt.

En sak trängde sig på mig, då jag hörde den ärade talaren, nämligen att då det gäller uppskattning av bolagens skogsbruk, är sakkunskapen erkännansvärd, men när det gäller att bedöma den föreliggande frågan, är det lönetekniska synpunkter, som äro avgörande. Då skall man icke taga för mycket hänsyn till vad sakkunskapen säger. Jag undrar, om dessa motiv äro riktiga, om man kan föra fram dem på sätt som skett.

Jag skall icke uppehålla mig länge vid den fråga det gäller. Men jag anser mig böra säga vilka motiven varit för mitt ställningstagande till Kungl. Maj:ts proposition, nämligen att man skall söka hjälpa dessa svagast ställda med ett uppskov på ett år.

Om den utredning vi begära icke skulle hinna slutföras till nästkommande år, förmenar jag, att om andra kammaren bifaller utskottets utlåtande, skall Kungl. Maj:t framlägga till nästa års riksdag förslag om frigivande av bondeskogarna i de områden här avses, och då är jag övertygad om att det icke är svårt att få riksdagens bifall därtill. Herr talman! Jag skall icke uppehålla tiden längre. Jag har endast velat motivera min ställning till föreliggande spörsmål och min anslutning till utskottets förslag.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Under den tidigare debatten i dag har herr Lövgren enligt min mening på ett utomordentligt sätt givit en historisk bakgrund för lappmarkslagens tillämpande på ifrågavarande ströhemmansskogar. Han har också på ett utomordentligt sätt angivit de skäl, som tala för att man nu skulle överföra dessa ströhemmansskogar till den allmänna skogsvårdslagen. Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med honom i vad han i det avseendet sagt. Jag tror, att det fullständigt täcker vad reservanterna i jordbruksutskottet skulle vilja säga. Jag skall alltså bara be att få säga ett par ord.

Vad är det egentligen striden gäller i dag? Utskottsmajoriteten såväl som utskottsreservanterna äro ju fullständigt eniga om att dessa s. k. ströhemmans-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

skogar böra överföras till den allmänna skogsvårdslagen. Vad är det då, som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna? Jo, ingenting annat än det, att under det att reservanterna nu vilja gå in för ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som innebär ett omedelbart överförande av dessa skogsområden till den allmänna skogsvårdslagen, vill utskottsmajoriteten, i vad det gäller bolagsskogarna, ett uppskov på ett år. Jag vill säga, att det kan inte under så kort tid som ett års uppskov bli klart genom en på Kungl. Maj:ts föranstaltande verkställd utredning, om man kan få något slags vederlag från bolagens sida därför att de få en friare dispositionsrätt över dessa skogar. Om den saken kan man våga göra det påståendet, att det lärer råda enighet mellan utskottsmajoriteten och reservanterna därom, att man icke juridiskt eller rättsligt kan resa kravet på något vederlag. Det skulle enligt utskottets mening komma att bli beroende på överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och dessa bolag, om och under vilka förhållanden samt i vilken omfattning ett sådant vederlag skulle utgå. Vad har staten för maktmedel att ställa bakom kravet på ett sådant vederlags utgående. Jo, såvitt jag kan förstå, icke annat än möjligen det förstuckna hotet att man annars skulle behålla lappmarkslagens tillämplighet jämväl i fortsättningen i fråga om dessa skogsområden. Jag tror icke, att man kan se saken på det sättet. Därför tror jag, att det nu är riktigt, att man tar Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror, att det är en riktig uppfattning, om man uttalar den meningen, att en förändrad skogsvårdslagstiftning icke ovillkorligen behöver gå i mera restriktiv riktning; i detta fall skulle det innebära större möjligheter för skogsägarna, och denna fördel unnar jag dem för min del rätt så gärna.

Jag tror, att det starkt kan ifrågasättas, om riksdagen nu skall gå in för vederlagsprincipen, som jag för min del icke finner vare sig juridiskt eller sakligt på något sätt starkt grundad. Jag tror, att tidpunkten nu är inne att, såsom från riksdagens sida så många gånger uttalats, tillmötesgå önskemålen från norrländskt skogsägarehåll och låta dessa ströhemmansskogar komma under den allmänna skogsvårdslagen.

Till sist ber jag få säga, att reservanternas ståndpunkt i detta fall icke på något sätt är prejudicerande för vår ståndpunkt till skogarna i den egentliga lappmarken. Jag tror, att det finnes skäl, såväl biologiska som andra, som tala för att lagstiftningen för dessa marker får erhålla någon annan form än den, som den allmänna skogsvårdslagen innebär. Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Sköld:** Herr talman! Endast några korta repliker. Jag vill till en början verkligen påtala det underliga tillvägagångssätt, som använts från förespråkarna för den kungl. propositionen, då det gäller att bedöma olika yttrandens värde. Här kommer herr Näslund t. ex. och åberopar det norrländska skogsvårdsförbundets uttalande, då alla människor veta, att den hälft av förbundets styrelse, som dikterat nämnda utlåtande, består av representanter för enskilda bolag. Och vidare säger herr statsrådet, att domänstyrelsens yttrande är beroende på de minskade befordringsmöjligheterna för domänverkets personal. Jag måste för min del säga, att det är ytterligt allvarligt, om ett statsråd påstår, att ett statens ansvariga verk icke avger sitt yttrande med hänsyn till sakfrågan utan stöder sig på och går in för ovidkommande synpunkter.

Jag vill vidare säga några ord om skogstilldelningarna. Herr Näslund läste upp en rad siffror. Och herr Lövgren hade en hel del fria fantasier om huru tilldelningarna blevo, beroende på, hur det skulle ha tillgått vid själva förrättningarna. Jag tycker, att herrarna kunna ur den kungl. propositionen

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

på sid. 6 och 7 utläsa referatet av 1873 års proposition. Där står det, att man skulle gå in för en inskränkt dispositionsrätt till lappmarksskogen, för att bönderna skulle få större skogstilldelning. Vad beträffar frågan om skogstilldelningen t. ex. i Jämtland, är det ett faktum, att om icke lappmarkslagen varit tillämplig i lappmarken, hade skogstilldelningen icke blivit så stor som den blev.

Herr Näslund ifrågasatte också, huruvida värdestegringen å skogen skulle bli större vid en friare lagstiftning, än vad den eljest skulle bli. Hur det kan bli för bönderna vet jag icke, om bolagen få hugga ned de verkligt betydande bestånd de ha, men vad som är säkert det är, att om bolagen kunna ur egna skogar på en enda gång taga ut vad de behöva utan att köpa av bönderna, komma dock bolagen att få en ganska betydande värdestegring.

Jag skall be att få rätta en missuppfattning från herr Näslunds sida, som han gjorde sig skyldig till, då han trodde, att jag sagt, att 1927 års lappmarkslagstiftning var en ny uppmjukad lappmarkslagstiftning. Jag talade om att vi från vår sida i jordbruksutskottet ville taga bort icke blott utsyningstvånget i fråga om lövskog utan dessutom gå in för en långt gående uppmjukning av utsyningstvånget beträffande avverkning.

Till sist ber jag få fästa uppmärksamheten på att man sagt, att det som i dag föreligger icke skulle leda till konsekvenser, då det gäller lappmarkslagstiftningen. Det säger man å ena sidan. Men å andra sidan, då man hör vad herr Näslund hade att andraga, så visar det sig av undertonen i hans yttrande, att vad som närmast ligger bakom hans ståndpunktstagande är frågan, hur det kommer att gå i lappmarken. Och när man vidare hör herr Lövgren påstå, att herr Näslund, en frisinnad riksdagsman, skulle bättre tillvaratagа den fattiga lappmarksbefolkningens intresse än den socialdemokratiske herr Lindberg, och detta yttrande fälles i samband med en fråga, som icke rör lappmarksbefolkningen, så vill jag säga, att även för herr Lövgren ligger därvid bakom, att man vill skapa prejudikat, vill jämna vägen för en politik för lappmarken, som enligt min mening skulle bli olycklig av ekonomiska och sociala skäl. Lappmarken är, mina herrar, ett land för sig. De biologiska och klimatologiska förhållandena göra, att man får vara försiktig, så att man icke ersätter de nu befintliga skogarna med ingenting. Jag frågar: är det icke bättre att ha skog i lappmarken, även om den är i någon mån oväxtlig, än kala fält? Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Johansson:** Herr talman! Jag skall bara be att få påpeka, att jag icke sagt, att domänstyrelsen lagt några sådana synpunkter på frågan, som herr Sköld tillvitade mig, att jag skulle gjort gällande. Jag har sagt, att — utöver vad handlingarna innehålla beträffande inkomna yttranden — har till mig gjorts en framställning, om att det måtte beaktas de minskade befordringsmöjligheter, som skulle uppkomma genom förändringar i lappmarkslagen. Jag syftar på en framställning, som inkommit från någon förening, en framställning, som jag icke har till hands här, men som jag annars skulle kunnat föredraga. För resten har det förhållandet, att det skulle minska befordringsmöjligheterna för viss personal, även det, varit under övervägande under min prövning av ärendet. Men att vederbörande lagt denna synpunkt på frågan vid avgivande av sina yttrande har det icke varit min avsikt att säga, utan herr Sköld har på den punkten missförstått mig.

Som tiden nu var långt framskriden samt flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom övriga å

föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 6.

Herr talmannen tillkännagav, att enligt överenskommelse emellan kamrarnas talmän gemensam votering komme att anställas nästkommande fredag angående det i statsutskottets memorial nr 138 omförmälda ärendet.

§ 7.

Herr talmannen meddelade vidare, att följande interpellationer komme att vid kammarens sammanträde nästkommande fredag besvaras, nämligen

herr *Borggrens* interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående hamnanläggningen vid Torekov;

herr *Bengtssons* i Kullen interpellation likaledes till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående sänkning av taxorna för elektrisk kraft m. m.; samt

herr *Osbergs* interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående frigivande av hummerfisket i Göteborgs och Bohus län samt Hallands län.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.29 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 29 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning jordbruksutskottets utlåtande, nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i den för skogsskötseln inom lappmarken m. fl. områden gällande s. k. lappmarkslagen jämte en i ämnet väckt motion; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Lindmark**, som anförde: Herr talman! Vissa talare under förmiddagens debatt ha upplagt det föreliggande ärendet på ett sådant sätt, att man har blivit frestad att tro, att det här gäller för riksdagens ledamöter att taga ställning till lappmarkslagen i fråga om dess tillämpning inom den egentliga Lappmarken. En sådan uppläggning av problemet är ju fullkomligt felaktig, ty vid detta tillfälle gäller det ju icke ett sådant ställningstagande utan endast huruvida lagen skall ha tillämpning på de så kallade ströhemmanen. Dessa ströhemman ligga som känt spridda här och var gruppvis inom kustområdet i de norrländska länen samt i Jämtland. Deras läge motiverar icke en särlagstiftning. De skogliga och ekonomiska förhållandena för dessa ströhemman äro sådana, att de måste fullständigt jämställas med de hemman, som ligga under skogsvårdslagens skydd. Såsom förhållandet nu är, skola domänstyrelsens tjänstemän, jägmästarna, tillse och vårda sig om dessa ströhemman, och skogsvårdsstyrelsens tjänstemän skola kontrollera och vårda övriga enskilda skogar inom kustlandet. Detta innebär alltså, att dessa olika tjänstemän skola köra om varandra vid utövandet av sin kontrollerande och upplysande verksamhet. En sådan anordning kan icke vara riktig. Sunda förnuftet bör ju också säga oss, att inom ett och samma område, när det gäller samma sorts skogar av enskild skogs natur, bör man ha ensartade bestämmelser. Det är obegripligt, att man skulle vilja vara med om att fortsätta med den ordning, som för närvarande råder.

Så har det också ifrågasatts, att bolag skulle åläggas att gälda visst vederlag för att kunna komma under den allmänna skogsvårdslagens domvärjo och bliva befriade från lappmarkslagen. Jag kan icke förstå detta förslag. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har redan framhållit det orimliga uti, att om man förbättrar en lagstiftning i visst avseende, skulle detta medföra, att en viss grupp av medborgare skulle åläggas att gälda en särskild extra avgäld för att bibehållas i sin äganderätt. Det borde vara klart för envar, som tänkt något in i problemet, att ett sådant krav är orimligt.

I samband härmed vill jag beröra ett uttalande av herr Lindberg. Han sade, att för den händelse riksdagen nu beslutar i överensstämmelse med den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen, så skulle detta innebära, att bolagen få skogen gratis. Hur kan en ledamot av riksdagens andra kammare

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

yttra något sådant? Vare sig det gäller en enskild hemmansägare eller ett bolag, som äger ett hemman, så äro de naturligtvis samtidigt ägare till skogen. Enligt den nu gällande lappmarkslagen är endast dispositionen av denna något inskränkt på så sätt, att man endast får uttaga den årliga tillväxten genom treårsutsyningar. Man kan också säga, att övriga hemmans- och skogsägares äganderätt till viss grad är begränsad även genom den allmänna skogsvårdslagens bestämmelser, ty de äga icke rätt att avverka hur som helst, utan avverkningsrätten är i viss mån begränsad. Det föreligger alltså samstämmighet mellan dessa båda lagar bland annat däri, att båda lagarna äro av skogsvårdande natur. Nej, herr Lindberg, bolagen äga sina skogar. Vad som nu möjligen kommer att beslutas innebär ingalunda, att bolagen få sina skogar gratis. De äga dem detta beslut förutan, och följaktligen kan det icke bli fråga om att de skola få något.

Herr Svensson i Grönvik hade också ett egendomligt uttalande. Han sade bland annat, att man bör hjälpa de mindre jordbrukarna, som sakna skogar, och att detta just sker genom den åtgärd, som utskottet förordar, nämligen att bolagen skulle åläggas en viss avgäld. Jag är övertygad om att detta uttalande grundar sig icke på en riktig uppfattning om vad sakfrågan innebär utan endast är ett slagord, som är avsett att möjligen vilseleda en del av kammarens ledamöter. För min del är jag övertygad om att vad som skulle bli följden av ett bifall till utskottets förslag härutinnan, är minst av allt, att man särskilt skulle hjälpa de mindre jordbrukare, som sakna skog. Det är dock en stor mängd av dessa, som ha sin förfoganderätt begränsad av lappmarkslagen, och bibehåller man den lagen, begränsar man just den fördel, som ligger i att fritt kunna förfoga över skogen.

Sedan har det flerfaldiga gånger här påståtts, att ett beslut i överensstämmelse med reservationen skulle prejudicera lappmarkslagens vidare behandling. Det skulle innebära, att när det gäller skogsområden inom lappmarkerna skulle man genom ett bifall till reservationen även inom dessa områden böra befria hemmanen och lägga dem under den allmänna skogsvårdslagen. Jag skall be att få erinra därom, att 1927 års riksdag själv förordade lämpligheten därav, att det prövades, huruvida man icke borde gå fram separat med denna lagstiftning rörande ströhemmanen. Vidare ha de sakkunniga förordat, att man nu skulle vidtaga en lagändring. Kungl. Maj:ts proposition upptar förslag härom och Kungl. Maj:ts proposition uttalar direkt att något prejudicerande ingalunda får utläsas av denna lagstiftning. Reservanterna uttala sig med lika stor skärpa i sin motivering att denna lagändring icke får tydas såsom prejudicerande, och alla de, som här talat för reservationen, ha lika kraftigt betonat, att den icke får betraktas såsom varande av prejudicerande natur. Under sådana förhållanden kan jag absolut icke begripa, huru man kan påstå, att ett bifall till reservationen skulle bli av prejudicerande natur. Det torde ligga i sakens egen natur, att förhållandena, när det gäller ströhemmanen och förhållandena i den egentliga lappmarken, äro så olika, att en sådan åtgärd, när det gäller ströhemmanen, ingalunda kan lämpa sig såsom utgångspunkt när det gäller en lagstiftning för den egentliga lappmarken. Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Sederholm m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Vidare yttrade:

Herr **Eriksson** i Sörsjön: Herr talman! Då jag har ett visst intresse för lagstiftningen rörande de under lappmarkslagen lydande skogarna, har jag tillåtit mig att begära ordet för att säga några få ord.

Av de skäl, som föranledde lappmarkslagens tillkomst, så är det väl egent-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

ligen endast ett, som i vår tid kan tillerkännas något värde, nämligen angelägenheten att åt jordbrukaren under denna lag trygga en jämn inkomst genom virkesförsäljning samt arbete, d. v. s. att skogen skulle utgöra ett stöd för det ganska litet givande jordbruket i dessa trakter. Genom den inskränkta dispositionsrätten samt utsyningstvånget omöjliggjordes ju för den enskilde skogsägaren att på kort tid avverka sin skog, vilket väl ansågs skola bidraga till att stärka hans ekonomiska ryggrad, och sålunda att han inte skulle bliva ett så lättåtkomligt byte för skogsbolagen, vilka vid denna tidpunkt visade sig angelägna om att inköpa skogsmarker från hemmansägarna. Jag skall för min del villigt medgiva, att under den tid, då man inte hade klart för sig skogens värde och betydelse för framtiden, lappmarkslagen med dess särbestämmelser hade en uppgift att fylla så till vida att därigenom möjligen bevarades en del hemman i enskildas ägo. Emellertid kan ju inte lappmarkslagen numera i och för sig medverka till förhindrande av att jorden skall köpas av bolaget därför att vi för närvarande ha en lagstiftning, som avser att förhindra att bondejord skall falla i bolagshänder.

Kärnan i det uthålliga skogsbruket under denna lag består däri, att den enskilde skogsägaren äger rätt att i enlighet med en för 20 år upprättad hushållningsplan årligen uttaga $^1/_{20}$ av den virkeskvantitet, som den för varje hemman enligt verkställd skogstaxering uppgjorda hushållningsplanen vid 20-årsperiodens början innefattar. Jag har givetvis ingen anledning att vända mig emot uthållighetsprincipen som sådan, men jag tror icke, att tillämpningen av densamma på detta sätt, evad det gäller den större delen av skogarna under lappmarkslagen, i det tillstånd, som dessa skogar nu befinna sig, är ägnad att befrämja ett verkligt uthålligt skogsbruk. Vi måste taga i betraktande, att den övervägande delen av skogarna under lappmarkslagen icke äro i sådant tillstånd, att de kunna betraktas såsom friska och produktionskraftiga, utan bestå till stor del av degenererade och på tillbakagång stadda bestånd. Resultatet av den utförda riksskogstaxeringen visar till exempel beträffande de två socknarna Särna och Idre i Kopparbergs län, som lyda under lappmarkslagen, att inte mindre än cirka 80 % av virkesförrådet består av mogen, övermogen och skadad skog, alltså skog som till $^4/_5$ är avverkningsbar. En naturlig följd av dessa skogsbestånds höga ålder och tillstånd i övrigt måste bliva, att den årliga tillväxtprocenten är mycket ringa, vilket också gör, att knappast någon ränta genom återväxten kan påräknas på det kapital, som dessa skogsbestånd representera. Det har för mig alltid framstått som ett fel, att den för dessa skogar gällande lagstiftningen förhindrar deras överförande till större produktionskraftighet än som skett under den gångna tiden. Jag vill alltså för min del göra gällande, att riktigt uthålligt skogsbruk icke befrämjas genom preserverandet av övermogen och skadad skog, utan torde detta annars mycket beaktansvärda syftemål ha större utsikter att realiseras genom en lagstiftning, som tillåter den övermogna och skadade skogens avverkande i något hastigare tempo och sålunda möjliggör upprättandet av mera produktionskraftiga bestånd.

Men det är icke bara ur synpunkten av att genom den övermogna och skadade skogens mera skyndsamma uttagande lägga grunden till ett på längre sikt än 20 år gående uthålligt skogsbruk, som en lättnad i utsyningsgången är nödvändig. Det kan också påvisas, att lappmarkslagens restriktiva bestämmelser i fråga om rätten till uttagning av virke medfört mindre angenäma ekonomiska konsekvenser i andra avseenden för de enskilda skogsägarna, och alldeles särskilt är detta förhållandet beträffande de mindre av dessa. Något ur ekonomisk synpunkt för den enskilde skogsägaren mindre fördelaktigt är de små utsyningarna. Som jag förut nämnde, så äger han rätt tillgodogöra sig en viss bestämd kvantitet, räknat i kubikmeter, per år, men ut-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

stämplingarna företagas vanligen för en 3-årsperiod i sänder. På grund av virkespartiets mindre storlek är det så gott som omöjligt — åtminstone är detta fallet beträffande Särna och Idre socknar — att försälja virket å rot. Virkesköparna kalkylera ju med vissa avverkningskostnader vid drivningarna såsom arbetspriser, bostad, aptering o. s. v. och det faller väl nästan av sig självt, att de måste räkna med proportionellt högre avverkningskostnader för ett mindre än ett större virkesparti. Sålunda är man alltid, därest man överhuvud taget skall lyckas försälja ett sådant mindre virkesparti, nödsakad att föranstalta om nedforsling av detsamma till flottled, innan någon försäljning kan komma i fråga. Vidare medför också ofta ett mindre virkesparti ökade kostnader vid utflottning i sådana bivattendrag, där flottning ej lika regelbundet förekommer, som vad fallet är i de större flottlederna.

Det kan också påvisas åtskilliga fall, där ägaren av ett hemman av en eller annan orsak råkat komma i den ställningen, att han nödgats mot inteckning i fastigheten upptaga ett lån. Nu skall jag villigt medge, att det inte kan läggas vare sig staten eller någon annan till last, att skuldsättning skett, men jag kan å andra sidan ej heller frigöra mig från den tanken, att det i många fall vore bättre, om en sådan skuldsatt person genom en friare avverkningsrätt av det å hans hemman befintliga virkesförrådet gavs möjlighet befria sig från skulderna, vilka annars kunna genom räntornas oupphörliga läggande till skuldkapitalet växa till sådan höjd, att någon räddning slutligen icke blir möjlig. Alldeles särskilt kunde detta vara befogat med hänsyn till att en större uttagning av övermogen och skadad skog väl icke på något sätt medför några risker i skogligt avseende. En annan olägenhet är den att den enskilde skogsägaren inte kan till sin fördel utnyttja de växlande konjunkturerna med avseende å avsättning av skogsprodukter, detta därigenom att den inskränkta dispositionsrätten beskär möjligheten för den enskilde skogsägaren att inverka på tidpunkten för avverkningarna. Jag kan alltså för min del gott instämma i vad såväl från de sakkunniga som av Kungl. Maj:t samt nu senast av jordbruksutskottet anförts beträffande det riktiga i att ströhemmanen, som det nu närmast gäller, läggas under allmänna skogsvårdslagen.

Vad jag för min del anfört är tillämpligt på förhållandena i Särna och Idre socknar av Kopparbergs län, men jag förstår med anledning av att de sakkunniga i första hand föreslagit de s. k. ströhemmanens skiljande från lappmarkslagen, att de av mig framförda synpunkterna måste i lika hög grad gälla även för dessa senare skogar. Jag vill dock passa på tillfället och redan nu tillkännagiva den uppfattningen, att de sakkunnigas förslag till innevarande års riksdag borde ha innefattat även de enskilda skogarna i Särna och Idre socknar i Kopparbergs län. Jag tror icke, att det föreligger någon särskild anledning för att dessa två socknar i förenämnda län böra inneha en sådan undantagsställning eller att de skola nödvändigtvis sammankopplas med lappmarken. Vi måste beakta, att både söder och norr om dessa socknar finnas områden, där den allmänna skogsvården äger tillämpning, områden i söder med ungefärligen samma höjdläge och områden i norr med ännu mera exponerade höjdlägen än de enskilda skogarna i Särna och Idre socknar. Större delen av hemmansskogarna äro också till finnandes efter dalgångarna, vilket gör, att deras läge måste betraktas såsom synnerligen gynnsamt.

Nu har emellertid tillkommit ett annat moment, nämligen frågan om understöd till jordbruket, på så sätt att bolagen, vilka genom köp åtkommit skogsmarker från bönderna, och sålunda sådan skog inte längre utgör det stöd för jordbruket som den var ämnad att vara, skola lämna vederlag för förmånen av en friare dispositionsrätt till dessa skogar. Det är klart, att jag för min del icke gärna kan gå emot ett sådant förslag, utan vill gärna vara med om att en utredning sker rörande detta. På grund av dels detta förslag, som fram-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

förts om stöd åt jordbruket, dels ock då jag har den uppfattningen, att frågan om en ändrad lagstiftning för de enskilda skogarna i Särna och Idre socknar bör avgöras på samma gång som beslut fattas rörande en ändrad skogslagstiftning för ströhemmanen och då det kanske kan hända, att förslag därom kan framkomma vid nästa riksdag, ber jag i anslutning härtill att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Strindlund:** Herr talman! Att jag kommit att begära ordet i denna fråga har närmast berott på ett yttrande, som en av mina länskamrater här har fällt. Han ville nämligen göra troligt, att motivet för åtminstone en del av dem, som ställt sig bakom utskottets förslag, skulle vara något kvarvarande hat emot bolagen. Jag tror icke, att så är förhållandet, ty jag tror icke det finns något egentligt hat mot bolagen numera. Jag skulle vilja säga till den talaren, att även om man är och vill ge sig ut för att vara industrirepresentant, skall man icke stirra sig så blind på bolagens intressen, att man glömmer bort, att det finns även andra än bolag i de län, som det här är fråga om.

Ett av de yttranden, som herr Sandström fällde, var, att industrien behöver timmer och timmer och åter timmer. Jag undrar verkligen, om det yttrandet gjordes för att ge några av kammarens ledamöter det intrycket, att industrien nu vore i så stort behov av virke, att man måste skrida till ett lössläppande av avverkningen på dessa ströhemman för att detta behov skulle kunna fyllas. Jag vill i anledning av detta säga, att det är väl så, att om det uppstår en verkligt stor efterfrågan på en vara, ger detta sig uttryck bland annat i prissättningen på varan i fråga. Jag vill då fråga herr Sandström: Ha virkespriserna till exempel inom Västernorrlands län under de senaste åren stigit eller ha de sjunkit? Jag skulle i det avseendet kunna ge faktiska siffror. Jag skulle till och med kunna draga siffror ur kontokuranter från i vinter, som tydligt skulle visa, att priserna i vinter ha varit betydligt lägre än under föregående år, och under föregående år voro de lägre än året förut. Sålunda kan man av detta sluta sig till, att ett sådant trängande behov för industrien av virke knappast föreligger, ty då skulle det som sagt ovillkorligen taga sig uttryck i en annan prissättning på virke än vi nu ha fått se.

Talaren fällde också ett annat yttrande, som gick ut på att bolagen skötte sina skogar bättre än enskilda, och det var ju också klart, att de enskilda icke kunde sköta sina skogar så bra som bolagen, bland annat av brist på medel. Jag skulle nu vilja fråga herr Sandström, om han tror, att kulturarbetena på de enskilda skogarna komma att stimuleras genom att vi bifalla herr Sederholms m. fl. reservation. Jag har mycket svårt att draga den slutsatsen, ty jag vet, att en av förutsättningarna för att få kultur på bondeskogar är bland annat den, att man söker i möjligaste mån upphjälpa avsättningen på det virke, som måste bort för att bereda möjlighet för kultur på ifrågavarande skogar. Hur är det nu? Jo, för närvarande är det så, att när man behöver en så kallad gallringsutstämpling, kan man få till svar från respektive bolagsombud, att de icke ens bry sig om att räkna på stämplingen i fråga, och om de sedan i alla fall tvingas att göra det, så sätta de priserna så låga som de icke varit på flera år. Därtill kommer, och det bör dragas fram i denna debatt, att åtminstone i det län, varifrån herr Sandström och jag äro, ha bolagen vid uppköpen under de sista två åren tillämpat en sådan prispolitik, att virkespriset har varit beroende på medelkubiken på partiet i fråga, och att priset sänkts allteftersom medelkubiken på partiet har sjunkit. Detta har givetvis direkt försvårat avsättningen av mindre virkesdimensioner. Jag vill verkligen fråga, om en sådan åtgärd speciellt skulle kunna tänkas gynna skogsvården. Lägger man verkligen skogsvårdssynpunkter på denna fråga,

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

då bör man icke enbart stanna vid här ifrågavarande område, utan då bör man lägga skogsvårdssynpunkter överhuvud taget på alla hithörande frågor.

Det är också alldeles klart, att därest man släpper lös avverkningen på dessa 32,000 hektar, som innehas av bolag i Västernorrlands län, kan det icke komma annat än att i viss mån inverka på virkespriserna, och följaktligen kan jag icke finna, efter det yttrande, som herr Sandström här har hållit, annat än att man icke får taga för gott helt och hållet, att det är bara skogsvårdssynpunkter, som stå bakom herrarnas ståndpunktstagande, utan det är också i viss mån bolagsekonomiskt intresse. Jag är — det vet herr Sandström lika bra som jag — närmast representant för bönderna, och efter den klarläggning av frågan, som herr Sandströms anförande gav, vet jag, på vilken ståndpunkt jag bör stå och var jag skall lägga min röst. Jag kommer, herr talman, att efter detta yttrande ansluta mig till utskottets förslag.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag hade icke tänkt deltaga i denna debatt utan hade tänkt nöja mig med att ansluta mig till det anförande, som hölls av herr Sköld, men eftersom debatten nu dragit så lång tid och här gjorts en hel del yttranden, anser jag det vara lämpligt, att jag i egenskap av ordförande i utskottet åtminstone deklarerar min ställning.

Min ställning till denna fråga är densamma, som den var år 1927, då den frisinnade regeringen framlade förslag till en ny lappmarkslag. Jag ansåg då, att dessa ströhemman i kustlandskapen borde frigöras och ställas under den allmänna skogsvårdslagen och detta huvudsakligen av administrativa skäl, då det kunde vara lämpligt, att även dessa hemman föllo under skogsvårdsstyrelserna. Jag yrkade då inom utskottet bifall till Kungl. Maj:ts förslag till lappmarkslag men jag gjorde samtidigt inom utskottet alla ansträngningar för att försöka mjuka upp denna lag och göra den så, att man skulle kunna acceptera den. Detta rönte emellertid ett bestämt motstånd. Efter den häftiga agitation, som man hade igångsatt, och efter det en deputation från Västerbotten hade skickats ned till jordbruksutskottet, var det icke tal om lappmarkslagen, utan man ville ha den allmänna skogsvårdslagen även för lappmarken. Det var kravet därifrån och för detta krav föll jordbruksutskottets majoritet vid det tillfället undan. Man skrev emellertid icke ut det i motiveringen.

Herr statsrådet har här talat om vad jordbruksutskottet skrev år 1927 och att det begärde denna utredning. Ja, det är jordbruksutskottets majoritets uttalande, men det är icke riksdagens uttalande. Denna kammare avslog nämligen jordbruksutskottets förslag till skrivelse efter en mycket långvarig debatt, där jag fick ett mycket kraftigt understöd av nuvarande statsministern, herr Lindman. Man gjorde alldeles rent bord. Man avslog Kungl. Maj:ts förslag till lappmarkslag. Man avslog, med herr Lindmans hjälp, förslaget om en skrivelse. Sedan är det ju icke mycket bevänt med att påvisa, vad jordbruksutskottet har skrivit, då endast ena kammaren godkände det och följaktligen skrivelseförslaget förföll.

Jag har samma uppfattning, sade jag, som jag hade år 1927, den uppfattningen nämligen, att dessa hemman böra komma loss från lappmarkslagen och i stället läggas under den allmänna skogsvårdslagen, men jag anser, att detta bör ske samtidigt med att vi få det nya förslaget till lappmarkslag. Herrarna kunna vara övertygade om att ett bifall till herr Sederholms m. fl. reservation nu komme att ge ett stöd för de intressen, som arbeta för att få bort lappmarkslagen även för lappmarken, vilket av klimatiska och biologiska förhållanden enligt min uppfattning skulle vara en olycka.

Nu är det ju så, att en kommitté arbetar. Denna kommitté har redan, efter vad det upplystes av en kommittéledamot i utskottet, fattat beslut om att före-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

slå bibehållandet av en särskild lagstiftning för lappmarken, då det gäller skogsvården, och den frågan kommer antingen nästa riksdag eller riksdagen därpå. Då frågar jag: Sker det verkligen någon olycka, om man skjuter på denna fråga i ett eller två år? Såvitt jag har kunnat märka, finns det inga delade meningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna om att icke dessa hemman, som ligga i kustlandet, skola läggas under den allmänna skogsvårdslagen. Det sker väl icke så stora förändringar under ett eller två år, om herrarna vila på hanen och låta denna fråga vila till dess det hela kan lösas i ett sammanhang.

Detta har varit den synpunkt, som har varit bestämmande för mig, när jag har biträtt utskottets förslag, som här blivit så mycket påtalat, därför att man där har sagt, att det skulle fordras ett visst vederlag. Ja, jag har kunnat biträda det därför att jag har icke kunnat anse, att om en utredning skulle ge vid handen, att det vore möjligt, skulle det icke ske någon orättvisa emot bolagen, vilka för en ringa penning ha förvärvat bondehemman, just därför att på dessa hemman ha vilat detta utsyningstvång, om de skulle lämna något kontant bidrag. Man har emellertid icke ifrågasatt mera än att detta skall övervägas. Liksom utskottsreservanterna äro vi alltså villiga att släppa dessa hemman fria, men vi ha icke velat göra det, förrän vi åtminstone fått se konturerna av den lappmarkslag, som kommer från denna kommitté och om vilken den som sagt redan har fattat beslut.

Jag skall icke uppehålla debatten längre. Jag har bara med dessa ord velat deklarera min ställning till detta spörsmål och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lövgren:** Herr talman! Till den siste ärade talaren vill jag säga, att inom kommittén hade vi resonerat på ett fullkomligt motsatt sätt. Vi hade resonerat som så, att eftersom ingen vill hava den nuvarande skogsvårdslagen i dess nuvarande skick gällande på lappmarkerna, bryta vi ut denna detalj, när alla äro ense om att de nu ifrågavarande ströhemmanen böra lyda under den allmänna skogsvårdslagen. Jag skulle tro, att de, som vilja hava den allmänna skogsvårdslagen helt och fullt gällande i lappmarkerna, genom ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition i dag komma att få ett betydligt bättre spänntag för den ståndpunkten, när det gäller att avgöra den stora frågan.

Till herr Sköld vill jag, när han förklarade det vara fria fantasier vad jag sade i förmiddags, åberopa, att statsrådet Bergström 1873 sade, att det ligger »i Kungl. Maj:ts gottfinnande att bestämma skogsområdenas storlek så, att, därest de enskilde skola erhålla oinskränkt dispositionsrätt över skogen, skadan av denna rätts befarade missbruk må inskränkas till minsta möjliga omfång, en utväg, som påtagligen skulle vara för den enskilde mindre fördelaktig, än om större skogsområden dem tilldelas med förbehåll, som leda därhän, att av skogen må tagas så mycket, som utgör dess naturliga avkastning, men icke något därutöver». Då frågar jag: Hur kunde statsrådet Bergström försvara en tilldelning av mindre skogsanslag för lappmarken med dess sämre bonitet i fråga om såväl skog som skogsmark, än vad som skedde för kustlandet, för Västernorrlands och Jämtlands län? När herr Sköld tillfredsställande besvarar denna fråga kan han tala om att jag resonerar fria fantasier här.

Sedan skall jag be att få göra följande hopsummering, nämligen för det första att om herr Sköld 1927 hade fått igenom sitt förslag om frigivande av dessa hemman, hade de icke kunnat bli föremål för den utredning, som herr Sköld vill ha i dag. För det andra, förklarade jag mig inte vilja tillämpa den allmänna skogsvårdslagen oförändrad beträffande lappmarken. När herr

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

Sköld sålunda talar om, att bakom mitt yttrande och bakom herr Näslunds yttrande ligger en önskan att få den allmänna skogsvårdslagen tillämpad i lappmarken helt och fullt, är detta alldeles oriktigt. För det tredje är den reproduktionsskyldighet, som ålägges skogsägarna, ur samhällets synpunkt värdefullare än att samhället skulle ransonera den övermogna skogen för dem, ty en reproduktionsskyldighet för skogsägarna kommer att medföra ett bättre skogsbestånd för kommande generationer. För det fjärde kan en utredning i stil med den ifrågasatta inte leda till något positivt resultat. Om en utredning skall göras, skall den inte göras endast för dessa fattiga och karga trakter där uppe, utan den skall göras för alla de skogsarealer, som bolagen äga i detta land, oavsett vilken skogsvårdslag, som gäller för området i fråga.

Herr **Sandström:** Herr talman! Endast en kort replik till herr Strindlund. Han talade om virkespriserna, och jag vet mycket väl, att han själv kanske inte fått så bra betalt i år för det virke, han haft att sälja. Detta berodde emellertid på den lockout, som under 3 à 4 månaders tid vintern 1928 var rådande vid Norrlands sågverk och massafabriker och varigenom virkesmassorna hopade sig vid de industriella verken, så att de ej kunde köpa så mycket nytt virke som vanligt under sistlidna vinter.

Därigenom föllo givetvis tillfälligtvis priserna å timmer och massaved, men jag kan lugna den ärade talaren med, att sannolikt redan nästa år prisen å dessa skogsprodukter åter stiga till normal höjd. Jag sade i mitt förra anförande att det behövdes timmer, och *mycket* timmer för trävaruhanteringen och att det därför var nödvändigt att söka säkra tillgången av dylik råvara på lång sikt. Detta framgick även av mitt anförande, men den ärade talaren har misstolkat detta i denna del. De skogsarealer vid kusten i Västernorrlands län, som skulle frigivas genom ett bifall till det föreliggande förslaget, omfatta inte mer än 1.9 procent, sålunda ej fullt två procent av den totala skogsarealen vid kusten, varav man förstår, vilken ringa betydelse för blivande skogsköp från enskilda skogägare, som detta frigivande skulle komma att medföra. Den övermogna skog, som det här är fråga om, kommer för övrigt vid avverkningen att fördelas på ett tiotal år och kommer sålunda ej att förrycka virkespriserna i nedåtgående riktning, utan dessa priser komma troligen åter att stiga undan för undan allt efter som efterfrågan på virke ökas på grund av trävaruindustriens utveckling. Jag har endast velat säga herr Strindlund detta.

Herr **Sköld:** Herr talman! Jag hade inte tänkt besvära kammaren mera i denna debatt, om inte från herr Lövgrens sida framställts en direkt fråga till mig. Han frågade, huru statsrådet Bergström kunde motivera, att man skulle få mindre skogstilldelning i lappmarken än vad man skulle få på andra platser. Det är ju egentligen en sak, som statsrådet Bergström skulle besvara, men eftersom han är död får jag försöka så gott jag kan. Herr Lövgren, som ju är mycket sakkunnig på detta område, vet väl, att statsmakterna kommit till det resultatet, att man inte kunde fortsätta med den frikostiga skogstilldelning, som skett i gångna tider, och därför måste man ändra politik. Vill herr Lövgren ha belägg på denna sak, behöver herr Lövgren endast erinra sig, hurusom statsmakterna annullerade 1850 års avvittringsstadga för Lule lappmark helt enkelt med den motiveringen, att de där fastställda tilldelningarna voro alltför stora.

Sedan säger herr Lövgren, att om man skall bestämma vederlaget för dessa bolags skogar, bör man göra det beträffande alla bolagsskogar i hela landet. Men herr Lövgren kan väl ändå inte bestrida, att den rättshistoriska bakgrunden till de krav på vederlag, som här rests, är helt annan för dessa sko-

Ang. vissa ändringar i den s. k. lappmarkslagen. (Forts.)

gar än för övriga skogar i landet. Vad sedan beträffar, att herr Lövgren och herr Näslund ha en sådan ståndpunkt, som bör garantera för statsmakterna, att det kommer att bli ett bra resultat för lappmarkens vidkommande, måste jag ju säga, att när jag 1927 fick se, hurusom människor mycket lätt och lustigt kunna ändra ståndpunkt bara opinionen blåste riktigt friskt, tror jag inte, att den garanti, som från herr Lövgrens sida här utfästes, är så synnerligen stark. Jag skulle emellertid även för min del vilja summera denna debatt med att säga, att det har från anhängarna av den kungliga propositionen icke kunnat styrkas, att de krav på vederlag från bolagen, som här ställts, äro orimliga och ur billighetssynpunkt icke riktiga. Vidare måste jag också konstatera, att man har från detta håll heller inte kunnat motivera, varför lösningen av denna fråga är så brådskande och vad det är som gör, att man inte kan vänta med dessa bolags skogar i högst tre år, som ju är det högsta som det kan bli fråga om, innan vi få behandla detta i annat sammanhang.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Sederholm m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hedlund i Häste begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Sederholm m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Sköld, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 90 ja och 94 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Sederholm m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 2.

Ang. ifrågasatt överlåtelse till staten av viss fastighet för anordnande av en trädgårdsskola.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till staten av viss fastighet för anordnande av trädgårdsskola för norra Sverige m. m. Därvid yttrade:

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Johansson:** Herr talman! Efter en så lång debatt i ett jordbruksärende, är det klart, att det inte är roligt att besvära kammaren, och jag måste nästan be om ursäkt, att jag tar till orda emot ett enhälligt utskottsutlåtande, men då det här är fråga om en mycket stor och vacker donation, som nu avvisats genom detta utlåtande, och det kan ifrågasättas, huruvida denna donation står till förfogande nästa år,

Ang. ifrågasatt överlåtelse till staten av viss fastighet för anordnande av en trädgårdsskola. (Forts.)

har jag ansett det vara min plikt att till protokollet få några av de synpunkter, som jag har på frågan, antecknade.

Kungl. Maj:ts förslag innebär framställning om riksdagens godkännande av en erbjuden donation å 138,500 kronor för inköp av vissa utanför Härnösand belägna anläggningar och markområden för överflyttande dit av den för närvarande till Härnösand förlagda trädgårdsskolan för Norrland. Jordbruksutskottet anser sig ej kunna förorda sagda förslag bland annat på grund av otillräcklig utredning rörande den blivande organisationen av trädgårdsskolan och statens ekonomiska medverkan därtill.

Såvitt jag kan finna, synes ett mottagande av ifrågavarande frikostiga donation icke innebära några större ekonomiska åtaganden från statens sida. Med fortsatt verksamhet vid skolan i ungefär samma utsträckning som hittills torde lärarkrafterna bliva ungefär desamma och draga samma kostnader. Om kronan är ägare av den för undervisningen vid skolan behövliga marken och sålunda får behålla avkastningen därav, torde kostnaderna i varje fall icke bliva större, än om marken, låt vara på billiga villkor, tillhandahållas kronan av annan — snarare synas driftkostnaderna därigenom böra minskas. Underhållskostnaderna för byggnader torde i sista hand falla på kronan, vare sig denna själv äger husen eller icke. I den mån en omläggning av undervisningen befinnes behövlig för dess förbättrande, uppkomma givetvis högre kostnader, men lära dessa bliva lika, vare sig skolan äges av kronan eller någon annan.

Nu har det anmärkts på den bristande utredningen, men enär donationsärendet inkom till Kungl. Maj:t först kort tid före propositionstidens utgång medhanns icke vidare utredning av ärendet utöver den, som av lantbruksstyrelsen förebragts, varav framgår bland annat, att den nya förläggningsplatsen torde vara för ändamålet lämplig. Då de ekonomiska följderna för kronan av ett antagande av donationen icke syntes betänkliga utan snarare tvärtom för kronan fördelaktiga, ansåg jag ärendet vara i sådant skick, att jag icke kunde taga på mitt ansvar att icke underställa frågan riksdagens prövning redan innevarande år. Ett bestämt skäl härtill förefanns i den omständigheten, att möjlighet icke kan med säkerhet förväntas föreligga att nästa år förvärva de markområden, vilkas inköp med donationen åsyftades. Enligt vad som upplysts, torde utsikterna för att ägarna till sagda områden hålla köpet öppet ett helt år, vara synnerligen ovissa. Vid sådant förhållande och på grund av donationens värde och betydelse för lösandet av trädgårdsskolans förläggningsfråga, var det av vikt, att en prövning av saken snarast kom till stånd.

Det andra skäl, som av jordbruksutskottet anförts för ett uppskov med ärendet, nämligen erbjudandet från Härnösands stad, innebärande skolans kvarstannande under vissa villkor på dess nuvarande plats, förelåg icke vid propositionens avlåtande.

Det synes mig emellertid vara att beklaga, om genom ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition följden bleve, att det föreliggande gåvoerbjudandet förfaller, och kronan eventuellt kan bliva försatt i det läge, att endast stadens erbjudande återstår och kronan har att antaga detta eller att, om detsamma anses icke kunna godtagas, behöva ytterligare forska efter annan lösning av förläggningsfrågan.

Å stadens anbud vill jag för närvarande icke ingå i vidare mån än att jag vill framhålla, att detsamma innebär en lösning av spörsmålet om skolans förläggning och drift endast för viss begränsad tidsperiod, 20 år; att statens kostnader för skolan på grund av enligt anbudet staten åliggande underhållsskyldighet av byggnader, bliva högre än vad för närvarande är fallet; samt att kronan genom anbudets antagande synes komma i ett föga lämpligt beroende av staden med avseende på skolans drift och utveckling. Framhållas må även i detta sammanhang att vid ett bortfallande av donationserbjudandet å ny

Ang. ifrågasatt överlåtelse till staten av viss fastighet för anordnande av en trädgårdsskola. (Forts.)

förläggningsplats för skolan kronan vid en uppgörelse med staden kommer att försättas i en väsentlig försämrad ställning i förhållande till vad fallet är så länge samma erbjudande står öppet.

Jag har, som sagt, velat ha dessa mina synpunkter till protokollet, ty om denna donation för inköp av dessa fastigheter skulle förfalla på grund av detta riksdagens beslut skulle kanske med fog kunna riktas anmärkning mot jordbruksdepartementet, att dessa synpunkter icke blivit tillräckligt framförda, och jag har därför för att fria mig själv från ansvar velat ha dem till protokollet antecknade. Ansvaret för utvecklingen må sedan läggas där det rätteligen skall läggas.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Utskottet är i detta utlåtande enigt. Vi hava med tacksamhet för den donation, som bjudits för inrättande av en trädgårdsskola, ansett, att man bör vila på hanen, alldenstund, som herr statsrådet meddelade, någon utredning, hur denna skola skulle drivas, icke varit möjlig att åstadkomma.

Som den saken hittills varit ordnad, har staten lämnat ett årligt bidrag till skolan. Att Härnösands stads villkor icke varit kända kanske beror på, att Härnösands stad aldrig tillfrågats och aldrig satt i fråga, att denna skola skulle upphöra, när denna period utginge. Skolan har varit förlagd där omkring 50 år. Nu har staden gjort ett erbjudande att lämna tillräcklig mark för denna skola och även, ifall staten så önskar, driva densamma mot samma ersättning eller statsbidrag, som hittills utgått till skolan.

Vi hava ansett, att detta Härnösands stads erbjudande icke heller borde avvisas utan tagas under allvarlig omprövning. Och den fara, som skulle uppstå, när dessa 20 år gått, att Härnösands stad icke längre skulle vilja upplåta marken, tror jag knappast föreligger. Härnösands stad har ett visst intresse av att skolan ligger där. Lättheten att få lärare till en stad som Härnösand är betydligt större än vad fallet skulle vara, om skolan förlades tre mil utanför staden. Detta har varit anledningen till att vi kommit till den uppfattningen, att man borde avstyrka Kungl. Maj:ts proposition och att frågan får gå till förnyad utredning och återkomma till nästa riksdag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att säga, att enligt min mening är Söråkers egendom lämplig för detta ändamål. Vidare vill jag säga, att Härnösands stads erbjudande tyckes vara något senkommet, och att detta erbjudande om upplåtande av plats för skolan endast under 20 år icke heller kan tillräckligt motivera, att en skola förlägges dit, då en sådan inrättning behöver disponera jorden längre tid än 20 år. Man får nämligen räkna med, att det här rör sig om växter och växtslag samt anläggningar, vilka, ju längre man kommer norrut, behöva längre tid att utveckla sig. Stadens anbud är således icke tillfredsställande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Härefter föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag rörande åtgärder för främjande av trädgårdsodlingen i övre Norrland; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1929/1930 för viss personal inom den civila statsförvaltningen i vad rör nionde huvudtiteln.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Å föredragningslistan var vidare uppfört statsutskottets utlåtande, nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1929/1930 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer m. m. jämte i vissa av dessa ämnen väckta motioner.

Uti en den 25 februari 1929 dagtecknad, till riksdagen avlåten proposition, nr 161, hade Kungl. Maj:t gjort framställning om anslag för budgetåret 1929/1930 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer m. m.

Punkten 1, angående kommerskollegium. *Ang. kommerskollegium.*

Uti punkten 1 av förevarande proposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels besluta, att antalet ordinarie befattningshavare hos kommerskollegium jämte de för vederbörande befattningshavare avsedda lönegrader skulle bestämmas i enlighet med ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag;

dels ock godkänna ordinarie stat för kommerskollegium, att tillämpas från och med den 1 juli 1929, m. m.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, bland annat, överförande från och med nästkommande budgetår å ordinarie stat av fartygsinspektionsbyrån.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft de lika lydande motionerna nr 262 inom första kammaren av herr *Lindley* och nr 406 inom andra kammaren av herr *Holmgren,* i vilka motioner föreslagits, att riksdagen vid fastställande av ny stat för kommerskollegium måtte besluta, att byråinspektören å fartygsinspektionsbyrån skulle uppföras i lönegraden B 24 i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna lönegraden B 22.

Beträffande nämnda befattningshavares placering i lönegrad hade utskottet anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Vid denna punkt var fogad reservation av herrar *Olsson* i Blädinge, *Törnkvist* i Karlskrona och *Holmgren,* vilka ansett, att utskottet bort med anledning av motionerna I: 262 och II: 406 tillstyrka uppförande av byråinspektören i lönegraden B 24 med skyldighet för honom att utan särskild ersättning i förekommande fall vikariera för navigationsskoleinspektören.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Hamrin:** Herr talman! Jag skall tillåta mig att yttra några ord icke med avseende å utskottets kläm utan med hänsyn till vad som förekommit i utskottets utlåtande för övrigt. I maj 1927 uppdrogs åt 1926 års besparingssakkunniga att undersöka och utreda, huruvida och i vad mån en besparing och förenkling kunde ske beträffande den officiella statistiken. I skrivelse den 11 augusti samma år framlade de sakkunniga förslag till viss förenkling av den av kommerskollegium utgivna statistiska berättelsen »Bergshantering, industri och sjöfart». Enligt detta förslag skulle en del summasiffror, avseende

Ang. kommerskollegium. (Forts.)

salu- och tillverkningsvärden för industriens huvudgrupper och hela industrien för övrigt utgå.

De sakkunnigas förslag remitterades till vederbörande avdelning av kommerskollegium, och kommerskollegium lämnade tillfälle åt dels industriorganisationerna och dels de ledande nationalekonomerna att inkomma med yttranden över det sålunda framkomna förslaget. Enligt vad som framgår av dessa uttalanden, särskilt från industriförbundet, synes det framstå såsom en angelägenhet av stor betydelse för industrien, att de sakkunnigas, d. v. s. 1926 års besparingssakkunnigas, förslag icke må föranleda någon åtgärd. Även från nationalekonomernas sida yttrades, att i stort sett ifrågavarande uppgifter borde bibehållas. Kommerskollegium själv framhöll, att ämbetsverkets eget verksamhetsområde erbjuder talrika exempel på, att ifrågavarande uppgifter hade stor användbarhet och voro till stor nytta. Kommerskollegium avstyrkte därför de ifrågasatta omändringarna men godkände för sin del en hel del förenklingar och förändringar. Över de anmärkningar, som sålunda riktades mot förslaget från 1926 års besparingssakkunniga, hördes kommerskollegium ytterligare och förklarade sig då fortfarande fasthålla vid den ståndpunkt, som kollegium tidigare intagit.

Emellertid beslöt Kungl. Maj:t den 15 december förra året på föredragning av handelsministern att avlåta skrivelse till kommerskollegium med anbefallning att vidtaga förändringar i den utsträckning, som 1926 års besparingssakkunniga tillstyrkt och föreslagit, men vilka förändringar såsom jag förut nämnt, avstyrkts dels av industriförbundet och dels av en del nationalekonomer. I den proposition, som ligger till grund för statsutskottets utlåtande nr 124, har denna fråga icke blivit berörd i annan omfattning än vad framgår av några rader på sidan 21 i propositionen nr 161, där det omnämnes, att två skrivelser inlämnats till Kungl. Maj:t från 1926 års besparingssakkunniga. Jag har också förvissat mig, att inom statsutskottet icke heller lämnats något meddelande, att Kungl. Maj:t fattat det beslut, som jag nyss åsyftade, eller beslutet av den 15 december 1928.

Med anledning av detta tillåter jag mig hemställa, att kammaren behagade besluta, att ett nytt stycke skall infogas i motiveringen på sid. 29, vilket stycke skulle börja efter det stycke, som slutar med orden »ordinarie kanslibiträde» och alltså komma närmast före det stycke, som börjar med »Vidkommande etc.». Det nya stycket skulle få följande lydelse: »Det har uppmärksammats, att viss inskränkning vidtagits i de av kommerskollegium utgivna statistiska berättelserna angående bergshantering, industri och sjöfart, åsyftande bland annat uteslutning av summasiffrorna, avseende salu- och tillverkningsvärdet för industriens olika huvudgrupper och för hela industrien, liksom för vissa grenar av bergshanteringen. Då en sådan begränsning icke synes påkallad, anser utskottet, att frågan bör göras till föremål för förnyat övervägande i syfte att sagda uppgifter alltjämt må inflyta i de ifrågavarande statistiska berättelserna.»

Detta yrkande har förut framställts av herr Sandler i första kammaren, och hans yrkande vann anslutning från representanter för olika grupper. Det har också bifallits av första kammaren.

Jag ber slutligen att få betona, att ett bifall till detta yrkande eller till det nya stycket i motiveringen icke har någon som helst betydelse med avseende å befattningshavarnas antal eller utgifterna för övrigt.

Herr **Holmgren:** Herr talman! Under en lång följd av år gjordes på sin tid av kommerskollegium framställning till Kungl. Maj:t därom, att ämbetsverkets nautiske byråinspektör skulle i lönehänseende jämställas med den tekniske. När emellertid dessa upprepade framställningar icke föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd, fann sig kommerskollegium år 1920 nödsakat att, som

Ang. kommerskollegium. (Forts.)

kollegium själv skrev, eftertryckligt upprepa sin begäran härom. Jag skall icke gå in på någon historik av denna fråga utan endast framhålla, att Kungl. Maj:t vid 1921 års riksdag tillmötesgick kollegium och överlämnade proposition i sådant syfte, som kollegium önskat. Statsutskottet ställde sig emellertid denna gång avvisande mot Kungl. Maj:ts förslag. I den debatt, som i anledning av denna frågas utgång i statsutskottet ägde rum i kamrarna, framhöll i första kammaren dåvarande socialministern statsrådet Malm, att han ville förbereda riksdagen på, att Kungl. Maj:t skulle återkomma med framställning ett annat år, vilken framställning statsrådet hoppades skulle komma att bifallas, »enär rättvisan det kräver», som han uttryckte sig.

I den debatt, som samtidigt pågick i andra kammaren, framhöll herr Thorsson önskvärdheten av att åt denne ämbetsman tillmättes en avlöning, som gjorde det möjligt att på denna plats erhålla fullt kvalificerade personer. Han hemställde, att Kungl. Maj:t ville taga denna fråga under ytterligare omprövning och återkomma till riksdagen därmed.

Nu hava emellertid besparingssakkunniga icke ansett sig kunna uppföra denna befattning i högre lönegrad än B 22. Därvid framhålla besparingssakkunniga, att denne byråinspektör förutom sin avlöning har ett arvode på 1,000 kronor för att han tjänstgör som ställföreträdare åt navigationsskoleinspektören. Nu har chefen för handelsdepartementet följt besparingssakkunniga och sålunda även han endast tagit denne ämbetsman i B 22. Enligt gällande instruktion skall denne natutiske byråinspektör bland övriga kvalifikationer hava den, att han under en längre tid har fått erfarenhet såsom befälhavare på fartyg i utrikes sjöfart. Förhållandet är, att när en examinerad sjökapten får befäl över fartyg är han genomsnittligen 35 år gammal. Skall han därefter hava längre tids erfarenhet i utrikes sjöfart som befälhavare, får man väl räkna med att man därmed menar åtminstone 5 år. Han skulle sålunda komma att bliva allraminst 40 år, när han tillträder denna befattning. Under sådana omständigheter måste jag säga mig, att B 22 är en väl låg lönegrad i synnerhet för en person med sådana kvalifikationer och så pass stor erfarenhet som denne man skall kunna prestera. Man måste säga sig, att det förefaller rätt egendomligt, när man finner att socialdepartementets nautiske expert är placerad i B. 26, och man måste väl säga sig, att minst samma krav på nautisk expertis bör krävas i kommerskollegium som i socialstyrelsen.

Med anledning därav att denne ämbetsman vid så pass framskriden ålder tillträder sin befattning kan man väl tänka sig, att man skulle kunna få en för ändamålet tillräckligt kvalificerad person även med en låg avlöning, under förutsättning att man kan stimulera aspiranterna genom utsikten till att få en något högre pension. Jag tillät mig därför i statsutskottet framlägga ett kompromissförslag mellan min motion i denna fråga och statsutskottets mening, ett kompromissförslag som gick ut på, att denne byråinspektör skulle uppflyttas i B 24, som i min motion är föreslaget, men att därvid skulle fästas det uttryckliga villkoret, att han ägde att utan särskild ersättning vikariera för navigationsskoleinspektören. Härigenom skulle följden bliva den, att denne ämbetsman skulle få ett par hundra kronor mindre i inkomster än han har för närvarande. Han skulle få 800 kronor mera i lön men mista ett arvode på 1,000 kronor. Han skulle sålunda få 200 kronor mindre än förut, men skulle vinna förmånen att kunna få en något högre pension. För kronan skulle också detta bliva en fördel: vi slippa ifrån ett arvode och få befattningen klart inplacerad i gällande löneplan.

Detta förslag, som jag framställde i statsutskottet, vann icke utskottets bifall, men det var icke mindre än sju som följde mig, däribland en så pass framstående löneexpert som herr Widell. Nu skulle jag vilja hemställa om icke kammaren skulle vilja taga mitt förslag, om än vi veta att första kammaren icke

Ang. kommerskollegium. (Forts.)

har gått på den linjen. Jag tycker icke andra kammaren skulle låta avhålla sig endast för utsikten till en gemensam votering, som dock är undanstökad på en kvart, från att gå med på bifall till en sak, som verkligen för ämbetsmannen i fråga är av mycket stor betydelse och dessutom till fördel för kronan.

Jag tillåter mig sålunda, herr talman, att yrka bifall till den av herr Olsson i Blädinge m. fl. vid föreliggande punkt i utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Vad angår den sak, som herr Holmgren talade om, kan man nog säga, att han läst fel i papperen eftersom han antog, att denne man skulle placeras i lönegraden B 24. 1902 års löneregleringskommitté har på sin tid, föreslagit hans placering i den mot 22:a lönegraden svarande på den gamla löneplanen. Nu har Kungl. Maj:t ansett, att man åtminstone skulle ge honom den lilla uppflyttningen från B 21 till B 22 som det innebär, och vi hava ansett, att det funnits skäl som tala för den saken av så pass stor styrka, att vi icke ansett oss kunna gå in för en högre löneplacering. Vi kunna naturligtvis icke på en statsutskottsavdelning så i detalj pröva dessa saker, utan man måste förutsätta att besparingssakkunniga hava prövat den. Vi böra komma ihåg, att det finnes löneexperter bland de sakkunniga också. Jag tor, att om nu kammaren bifaller vad Kungl. Maj:t här föreslagit, så är det det längsta man kan komma för närvarande. Första kammaren har för resten godtagit hela detta utlåtande alltigenom, och jag tror, att även andra kammaren gör klokt i att göra detsamma.

Vad sedan angår det förslag till tillägg i motiveringen, som här framställts av herr Hamrin, har jag för min del ingen invändning att göra däremot. Vi hava icke i de papper, som stått till vårt förfogande, kunnat läsa ut något därom, och följaktligen har det saknats anledning för oss att yttra oss om den saken, och eftersom nu första kammaren har tagit detta tillägg, förmodar jag, att andra kammaren även kan kosta på sig detsamma.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, däri inbegripet det tillägg i motiveringen, varom herr Hamrin framställde yrkande.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag vill endast fästa kammarens uppmärksamhet, i samband med detta ärende, på att här föreligger ett gammalt tvisteämne, som man nu försökt att vinna en lösning i. Det är nämligen den gamla stridsfrågan om det sociala sjöfartsskyddets handläggning inom ämbetsverken, fartygsinspektionens förläggande till kommerskollegium och därmed också kommerskollegiums ensambeslutanderätt rörande tillämpningen av sociala sjölagar, saker, som under åren förorsakat både politiska slitningar här i riksdagen och praktiska slitningar i näringslivet på ifrågavarande område. Nu har här förelegat tidigare förslag om att flytta över den delen av fartygsinspektionens verksamhet, det här gäller, till socialstyrelsen. Emellertid har det befunnits, att en sådan överflyttning har mött på ett mycket starkt motstånd, som, det må man erkänna, delvis har varit betingat, kanske i mycket hög grad, av de mycket stora svårigheter, som otvivelaktigt hava förelegat för en sådan överflyttning. Nu har emellertid Kungl. Maj:t gått den vägen att söka bilda ett gemensamt kollegium emellan dessa båda ämbetsverk, kommerskollegium och socialstyrelsen, för behandling av dessa sociala sjöfartsärenden. Det innefattar, att medan socialstyrelsen, som ju teoretiskt sett borde hava dessa ärenden helt och hållet liksom socialstyrelsen har arbetarskyddsärenden för industrien och näringarna i landet, har stått utanför tidigare och endast haft en slags förberedande förbindelse med kommerskollegium om fartygsinspektionen, drages socialstyrelsen nu in i en beslutanderätt likvärdig med kommerskollegium. Det är just vid den omständigheten, att socialstyrelsen nu får ett

Ang. kommerskollegium. (Forts.)

beslutandeansvar, som jag för min personliga del fäster de största förväntningarna, och jag vill, herr talman, med hänsyn till denna frågas vikt i samband med detta uttala den förhoppningen, att tillämpningen av denna nya anordning bör leda till en sådan harmoni, som man lämpligen kan förvänta, en harmoni, som utåt sprider hos det folk det gäller den uppfattningen, att man gör allt vad man kan för de sociala synpunkterna vid arbetsskyddets tillämpande. Jag hyser därtill, det vill jag säga, den förhoppningen att om så sker, skola det missförstånd och de misshälligheter, som den hittillsvarande ordningen icke utan fog framkallat, så småningom försvinna.

Jag har, herr talman, med detta velat uttala denna min önskan, samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets hemställan med det tillägg i motiveringen, som herr Hamrin föreslagit, och bifall till den av mig understödda reservationen rörande den nautiske fartygsinspektörens jämställdhet med den maskintekniske inspektören i kommerskollegium.

Herr **Lithander:** Herr talman! Som man ser har i propositionen nr 161 framställts tvenne yrkanden beträffande det hittillsvarande sjötekniska biträdet inom kommerskollegium. Det ena gäller själva benämningen, där Kungl. Maj:t har framhållit att, på grund av den betydelse, som denne ämbetsmans uppgifter hava, så är benämningen icke den riktiga, utan det har ansetts riktigt att en annan benämning skulle tilldelas honom. I det avseendet har utskottet icke haft någon erinran emot att han alltså framdeles kommer att benämnas som sjöteknisk konsulent. I samband med detta har Kungl. Maj:t framhållit, att arten av uppgifterna är av den beskaffenhet att det icke är rimligt, att han kvarstår i nuvarande lönegraden B 24 utan att han bör uppflyttas i B 26. Under år 1926 har jag tillsammans med herr Lövgren i Nyborg väckt en motion med samma yrkande. I den framhölls det bl. a., att »sjötekniska biträdets ifrågavarande yttranden äro av stor betydelse för rederier och assuradörer i fråga om deras ekonomiska uppgörelser samt dispachörerna åvilande utredningar. Yttrandenas största betydelse torde dock måhända ligga däruti, att de utgöra utgångspunkt för och sakkunnig ledning vid utövandet av den åtalsverksamhet, som är ålagd kollegium och i första hand utövas av den hos kollegium anställde sjöåklagaren samt därjämte av kollegium självt.» Vidare framhölls det: »Betydelsen av sjöteknisk sakkunskap har också gjort sig gällande inom andra grenar av statsförvaltningen, och det har blivit praxis, att andra ämbetsverk och myndigheter i stor utsträckning anlita sjötekniska biträdets sakkunskap, vilken påkallas genom remisser eller underhandsframställningar. Sådana yttranden hava begärts av högsta domstolen, riksdagens justitieombudsman, generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen m. fl. myndigheter, som sakna nautiskt utbildade befattningshavare. Även lotsstyrelsen och sjökarteverket hava i frågor, som röra handelssjöfarten, ofta anlitat sjötekniska biträdet.» och vidare står det att »i motionerna erinrades vidare därom, att kommerskollegium tid efter annan gjort framställning om förbättrade avlöningsförmåner för sjötekniska biträdet samt för sin del föreslagit tjänstens uppflyttning till en grupp motsvarande nuvarande B 26.»

Jag har med detta velat framhålla, att det gäller en ämbetsmans uppgifter av den valör, att alla de, som hava med saken att göra och som veta vad det gäller, hava tillstyrkt denna uppflyttning. Nu har emellertid statsutskottet, som jag nämnde, varit med om själva titulaturen — det kostar ju ingenting att vara hövlig — men det har nog större betydelse, jag vill säga kanske mindre för den person det gäller, som med intresse ägnar sig åt uppgiften, än för kommerskollegium och för alla de myndigheter, som anlita denne person, att man på den platsen ständigt har en väl kvalificerad man.

Nu har jag, herr talman, med anledning av att första kammaren redan har

Ang. kommerskollegium. (Forts.)

fattat beslut i denna fråga och gent emot ett enhälligt statsutskott, funnit det skäligen hopplöst att göra något yrkande. Jag har därför, herr talman, med dessa ord endast velat till protokollet ge uttryck åt den uppfattning, som jag har i denna fråga och många med mig, och den daterar sig långt tillbaka i tiden. Jag vill nämna, att 1926 avslog utskottet och riksdagen en dylik framställning med den motiveringen, att hela denna fråga om kommerskollegii omorganisation låg under utredning, och att man följaktligen ville avvakta den utredningen och det resultat, vartill Kungl. Maj:t kom, innan beslut fattades. Nu är utredningen fullföljd. Kommerskollegium har tillstyrkt och Kungl. Maj:t har i år i propositionen även tillstyrkt förslaget, men jag vet icke av vilken anledning det sjötekniska biträdet eller konsulenten har drunknat i mängden av ärenden. Det är för att detta icke i fortsättningen skall äga rum, som jag nu har begärt ordet och till kammarens protokoll alltså velat uttala en vördsam hemställan till regeringen och främst till statsrådet och chefen för handelsdepartementet, att han nästa år ville återkomma med detta yrkande och måhända även då taga med de grupper, som här framhållits av kommendör Holmgren m. fl., så att vi på denna för näringslivet viktiga punkt, visserligen en detalj men i alla fall viktig, få den rättelse som i det avseendet är önskvärd. Och jag hoppas, att vid det tillfället, när riksdagen får pröva denna sak för sig, statsutskottet då kan komma till en annan uppfattning och biträda det förslag, som Kungl. Maj:t i år framlagt.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Lundvik:** Herr talman! Samtidigt som jag ber att få uttrycka min tillfredsställelse över den behandling, föreliggande proposition fått i statsutskottet, och den förståelse, som utskottet visar för de synpunkter, vilka framlagts i denna, måste jag dock uttrycka mitt beklagande över att utskottet icke funnit skäl föreligga att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser uppflyttning i lönegrad av de fyra sekreterarna i kommerskollegium och den sjötekniske konsulenten, som han numera skall kallas. Ävenledes måste jag beklaga, att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka förslaget om bibehållande av kansliskrivarbefattningen på fartygsinspektionsbyrån, utan föreslagit, att denna befattning skulle ersättas med en kanslibiträdesbefattning. Jag skall icke närmare gå in på de skäl som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag i nu berörda delar. Jag vill bara framhålla i all korthet, att det synts mig, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande i varje fall sekreterarbefattningarna på industri-, bergs- och sjöfartsbyråerna skulle stå i full överensstämmelse ej blott med de direktiv, som angivits i riksdagens skrivelse nr 38 år 1925 angående övergångsbestämmelser i anledning av blivande beslut om uppflyttning i lönegrad av vissa tjänster, som tillhört förutvarande andra normalgraden, utan även med de beslut, som riksdagen fattat beträffande motsvarande befattningar inom andra verk. Jag vill i detta sammanhang nämna, att även i besparingsreglerade verk såsom tullstyrelsen har riksdagen beslutat att låta sekreterarna stå kvar i B 26.

Beträffande den sjötekniske konsulenten har jag endast att hänvisa till de skäl, som framförts av den siste ärade talaren. Därtill skulle jag måhända vilja lägga det skälet, att om man skulle bifalla propositionen beträffande denna befattning, skulle det på intet sätt verka prejudicerande, då befattningen är fullständigt egenartad inom statsförvaltningen. Jag tror, att man genom att nu motsätta sig en uppflyttning av tjänstemannen i lönegrad B 26 ställer kollegium inför stora svårigheter för tjänstens rekrytering. I och för sig synes det mig också vara en gärd av rättvisa, att han flyttas upp i denna högre lönegrad.

I fråga om den berörda kansliskrivarebefattningen har kommerskollegium utförligt angivit de skäl, varpå kollegium grundar sitt förslag om bibehållande av

densamma, skäl som synts Kungl. Maj:t övertygande. Eftersom emellertid denna fråga är avgjord i första kammaren, torde det icke vara skäl att här närmare uppehålla sig vid den.

Beträffande den fråga av betydligt mindre räckvidd, som av min ärade företrädare i ämbetet berörts, ber jag att få säga några ord. Den förändring i vår näringsstatistik, som påpekats, är ju synnerligen obetydlig — det har också min ärade företrädare i ämbetet framhållit. Det är icke så att man tagit bort värdesiffrorna ur statistiken; man har endast uteslutit summeringen av dessa värdesiffror. Anledningen varför man gjort det är den, att dessa summasiffror i grund och botten äro missvisande på grund av de dubbelräkningar, som där förekomma. Det förefaller mig alltså icke vara några starka skäl, som tala för att dessa siffror åter föras in. Å andra sidan, om man vill se saken från besparingssynpunkt, kan det vara skäligen likgiltigt, om de finnas där eller icke.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Med anledning av vad herr Lithander och ävenså vad herr statsrådet yttrat skall jag be att få säga några ord.

Anledningen till att vi inom utskottet icke kunnat följa Kungl. Maj:t i fråga om uppflyttning av dessa sekreterartjänster är den, att när man går igenom det förslag, som här framlagts angående byråernas organisation, skall man finna, att besparingssakkunniga varit ganska vänligt stämda emot kommerskollegium. Här har icke föreslagits indragning av någon byrå, ehuruväl besparingssakkunniga voro mycket tveksamma, huruvida det fanns skäl att bibehålla handelsbyrån. Efter överläggning med kommerskollegium kommo emellertid besparingssakkunniga till den uppfattningen, att handelsbyrån borde bibehållas men med förändrad benämning; den skulle heta handels- och administrativa byrån. Det skulle emellertid bli en juridiskt bildad person som chef för denna byrå. På grund därav blev sekreterarfrågan i besparingsnämnden icke vidrörd, utan det ansågs, att med det stora antal högre tjänster i övrigt, som kommerskollegium hade, fanns det icke något som helst skäl för sekreterarbefattningens uppflyttning i högre lönegrad. Vi följde besparingssakkunniga på denna punkt, och jag tror, det är en ståndpunkt, som är hållbar. Jag skulle för mitt vidkommande vilja säga, att man bör åtminstone lugna sig, tills 1928 års lönekommitté tittat på dessa saker, och icke nästa år ånyo komma med förslag i den föreliggande frågan.

Angående det sjötekniska biträdet har jag fått bekräftat den lilla misstanke, jag hyste. När denne tjänsteman tidigare var jämställd med sekreterarna och hans arbetsuppgifter voro ensartade med deras, var det icke tal om högre löneställning för honom. Nu, då han skall heta konsulent, då skall han hava högre löneställning. Det var just den misstanke, som vi hyste. Vi ansågo i alla fall, när det försäkrades, att titeln icke kostade något, att vi kunde vara med om titelförändringen. Men jag tror, att herrarna göra klokt i att icke driva upp anspråken för högt.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr **Lithander:** Herr talman! Med anledning av att den siste ärade talaren nämnde, att det var först sedan denne tjänsteman fått en högre titel, som man kom och ville ha honom placerad i en högre lönegrad, vill jag fästa uppmärksamheten på att redan 1926, när han hade den enklare titeln, motionerade jag tillsammans med en socialdemokrat om att tjänstemannen i fråga skulle ha en annan löneställning, och detta just med den motiveringen, att befattningen är av den art, att kommerskollegium måste hava en person med kvalifikationer för att fylla densamma. Det blir nu kommerskollegium, som kommer att bli lidande på detta. Är det så, att en högt kvalificerad person söker sig arbete

Ang. kommerskollegium. (Forts.)

på annat håll, får han nog sin utkomst, men kommerskollegium och myndigheterna få icke den man, de behöva på denna post.

Det är den frågan, herr talman, som jag velat fästa uppmärksamheten på med mitt inlägg.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande utskottets hemställan i förevarande punkt, nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring, som innefattades i den av herr Olsson i Bläckinge m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på bifall till det av herr Hamrin i avseende härå under överläggningen gjorda yrkandet, dels ock på avslag därå; och biföll kammaren berörda yrkande.

Ang. kommerskollegii verksamhet.

Punkten 2, angående kommerskollegii verksamhet.

Uti punkten 2 av förevarande proposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till uppehållande av kommerskollegii verksamhet, utöver det ordinarie förslagsanslaget, för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 11,784 kronor.

Ifrågavarande förslag innebar, att för budgetåret 1929/1930 kommerskollegii ordinarie arbetskrafter skulle förstärkas med av extra anslagsmedel avlönade befattningshavare till det antal, i den lönegrad och med den begynnelseavlöning, som framginge av följande tabell:

Befattning	Lönegrad	Begynnelseavlöning
Å kamrerar- och kassakontoret:		
1 kanslibiträde	B 7	kronor 2,520
Å industribyråns elektriska sektion:		
1 förste byråingenjör	B 24	7,212
1 kontorsbiträde	B 4	» 2,052
		Summa kronor 11,784

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till uppehållande — — — lika med Kungl. Maj:t — — — 11,784 kronor.

I en vid denna punkt fogad reservation hade herrar *Olsson* i Kullenbergstorp och *Jönsson* i Revinge förklarat sig anse, att i stället för förste byråingenjören å industribyråns elektriska sektion borde uppföras en byråingenjör i lönegraden B 21 med en avlöning av 6,048 kronor och att förty utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till uppehållande av kommerskollegii verksamhet, utöver det ordinarie förslagsanslaget, för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 10,620 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! När vi på statsutskottsavdelningen skola granska de omorganisationsförslag, som nu framkomma beträffande de olika ämbetsverken, så är det nästan omöjligt att kunna få något annat intryck, än att somliga ämbetsverk plockar man ned rätt avsevärt, medan däremot den där föreslagna nedplockningen eller förändringen just icke synes taga något djupare, då det rör andra ämbetsverk. Kan man verkligen råka på en eller annan mindre punkt, är det bra. Men eljest synes det mest bara vara

Ang. kommerskollegii verksamhet. (Forts.)

för formens skull. Och jag får verkligen som min mening uttala, att nog har kommerskollegium sluppit lindrigt undan de besparingssakkunniga. Ty vi höra nu, att här har yrkats på en betydligt längre gående beskärning än statsutskottet kommit med, och framför allt gäller det det eviga trätofröet B 24 eller B 26. Den frågan kommer alltid upp beträffande nästan alla verk, så att det var en stor olycka, när vi fingo dessa två olika lönegrader för de förra andragradstjänstemännen, ty den striden kommer alltjämt att stå kvar.

Nu skall jag övergå till att särskilt beröra den punkt, som är föredragen. Den gäller verksamheten på industribyråns elektriska sektion. Där har naturligtvis ämbetsverket hållit på att den extra förste byråingenjören skulle bliva ordinarie. Så göra ju alla ämbetsverk. Om de ha någon tjänsteman, som är extra, så nog hålla de på att han skall bliva ordinarie. Men det har icke Kungl. Maj:t velat vara med om, åtminstone icke nu, och jag tror, att Kungl. Maj:t haft mycket goda skäl härtill. Det har visserligen framhållits, att arbetet har ökat på denna sektion. Ja, det har verkligen roat mig att särskilt se på antalet av de ärenden, som varit av någon betydelse, ävensom på fördelningen av ärendena på denna sektion. Då har jag funnit, att detta är en märkvärdig ökning för t. ex. den tjänsteman, som har hand om låneverksamheten för elektriska anläggningar. Summan av de sökta lånen har betydligt gått ned. Antalet ansökningar var uppe ett år vid 52, och under det sist gångna året har det krupit ned till 10. Så att den delen av sektionens arbete är ju oerhört mycket förminskad. Och det är nästan så med all verksamhet på denna sektion, att det hela har krupit ned. Ser jag på arbetsuppgifterna för den tjänsteman, som är omtalad i den reservation, jag varit med om, så finner jag, att han har haft betydliga extrainkomster vid sidan om tjänsten. De hava varit synnerligen avsevärda, då han kunnat arbeta direkt för åtskilliga elektriska distributionsföreningar, så att honom har det sannerligen icke gått någon nöd på.

När nu arbetsmängden är så pass förminskad och det är möjligt, att det skall bli endast en sektion, har jag på avdelningen framhållit, att vi naturligtvis skulle hava kvar den ordinarie förste byråingenjör, som redan finns, men att jag icke kunde förstå, varför vi skulle ha den extra såsom förste byråingenjör. Det är väl egendomligt, att man på en så liten avdelning som denna — där finns ju icke mer än dessa två tjänstemän och en amanuens på sektionen — skall ha dessa två tjänstemän i samma lönegrad. Det tycker jag är alldeles orimligt redan ur vanlig organisationssynpunkt och ännu mera, när jag ser på de tämligen enkla arbetsuppgifter, som delvis ingå i deras verksamhet.

Jag tror överhuvud, att det är alldeles tillräckligt med den löneställning för denne extra tjänsteman, som är föreslagen i reservationen, och därför skall jag, herr talman, be att beträffande punkt 2 få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Jönsson i Revinge och mig avgivna reservationen.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Jag finner anledning erinra om att år 1923 framlade Kungl. Maj:t ett förslag om indragning av denna tjänst, men riksdagen fattade ett annat beslut och förklarade, att tjänsten var behövlig och icke kunde indragas. Det ansågs då inom riksdagskretsar vara nödvändigt att hava en tjänsteman på denna plats med ifrågavarande kvalifikationer. Nu hava besparingssakkunniga sagt, att man näppeligen kan föreslå en indragning av tjänsten, och kommerskollegium har för sin del framställt förslag om att den skulle uppföras på ordinarie stat. Men Kungl. Maj:t och besparingssakkunniga säga, att detta icke bör ifrågakomma, utan man får hava uppmärksamheten riktad på denna befattning och observera, huruvida den i fortsättningen kan vara nödvändig, eller om en annan arbetsfördelning kan verkställas och eventuellt hela tjänsten dragas in. Nu är mannen placerad i lönegrad 24 på extra stat. Då hava vi från majoritetens sida inom utskottet liksom Kungl. Maj:t

Ang. kommerskollegii verksamhet. (Forts.)

ansett, att det icke förefinnes några skäl att nu vidtaga en nedflyttning i lönehänseende av tjänsten i fråga. Det är det enkla skäl, som för oss varit avgörande, och följaktligen ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag kan tillägga, att om kammaren här följer herr Olssons i Kullenbergstorp yrkande, skulle detta föranleda gemensam votering. Första kammaren har nämligen tagit punkten oförändrad i dess helhet.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Ja, så här i slutet av riksdagen brukar gärna detta sista uttalande, som herr Jansson i Falun kom med, vara det bärande skälet här i kammaren. Ty då man ligger efter med behandlingen av ärendena, så ligger det mycket väl till, om man kan ställa det så, att vissa ärenden komma under behandling de allra sista dagarna. Då kan man vifta med detta, att tar man icke förslaget, nödgas man underkasta saken gemensam votering. Praktiskt taget blir det väl i år som vanligt så, att andra kammaren icke har någon fri beslutanderätt i dessa frågor, då första kammaren förut beslutat i ärendena. Jag förstår det skälet, och jag förstår också, att herr Jansson i Falun som skicklig taktiker kommer med det.

Besluta vi nu olika emot första kammaren, få vi väl rösta gemensamt. Det kan ändå icke hindra mig att gent emot herr Jansson Falun framhålla, att arbetsmängden på denna sektion i kommerskollegium högst avsevärt förminskats. Det var nämligen en betydligt starkare frekvens på densamma omedelbart efter kristiden, då man skulle elektrifiera allestädes, och då man trodde, att man icke kunde leva, åtminstone något så när hyggligt, om man icke elektrifierade och gjorde det fort. Då var det mycket att göra på detta område. Men man skall väl i all rimlighets namn icke spika fast ämbetsmännen för att de en gång haft mycket att göra på en sektion eller byrå. Vi skola i stället se efter, om det är lämpligt i ty fall, och jag vågar säga, att besparingssakkunniga kommit litet efter i sin verksamhet i det avseendet. Jag förstår mycket väl, att denne tjänsteman i alla fall icke blir nedflyttad. I alla organisationer är det så, att vi icke omedelbart kunna nedflytta en befattning. Men det kan icke hindra, att man på något sätt ger uttryck åt den meningen, att man icke på en så liten sektion skall hava två tjänstemän, som stå i samma lönegrad såsom förste byråingenjörer. Det vågar jag påstå är rent orimligt.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Ang. bergsstaten.

Punkten 3, angående bergsstaten.

Under punkten 3 av förevarande proposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels förklara, att avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle från och med den 1 juli 1929 äga tillämpning på befattningshavare vid bergsstaten;

dels bestämma antalet ordinarie befattningshavare vid bergsstaten på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
5 bergmästare	B 29
4 gruvingenjörer	B 22
5 kontorsbiträden	B 4;

dels godkänna följande stat för bergsstaten, att tillämpas från och med den 1 juli 1929:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, *förslagsanslag* ..... kronor 92,000
Expenser m. m. ..... » 7,500

Summa *förslagsanslag* kronor 99,500;

dels besluta, att lösen för expeditioner, som utfärdades av befattningshavare vid bergsstaten, skulle i sin helhet redovisas till statsverket;

dels besluta följande särskilda bestämmelse att lända till efterrättelse beträffande befattningshavarna vid bergsstaten:

»Befattningshavare vid bergsstaten skall vara underkastad de bestämmelser, som i särskild ordning äro eller varda meddelade, rörande förbud att för egen eller annans räkning driva eller hava del eller anställning i vissa företag eller för sådant företag åtaga sig uppdrag mot ersättning»;

dels besluta, att, där ordinarie befattningshavare vid bergsstaten enligt hittills gällande bestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen i förskott, vid ingången av juli månad 1929 till honom skulle på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad befattningshavaren skulle hava i den befattning, han vid utgången av juni månad 1929 innehade, i förskott uppburit för juli månad 1929, om de dittillsvarande avlöningsbestämmelserna då fortfarande varit gällande;

dels medgiva, att kostnaderna för berörda övergångsanordning finge bestridas av den i staten för bergsstaten upptagna anslagsposten till avlöningar åt ordinarie tjänstemän;

dels förklara, att övriga av riksdagen med avseende å den definitiva lönereglerings för statsdepartement m. fl. verk lämnade medgivanden finge i tillämpliga delar gälla även beträffande befattningshavare vid bergsstaten;

dels ock under riksstatens tionde huvudtitel, med uteslutande av det under avdelningen B 3, Bergsstaten, uppförda ordinarie anslaget till bergsstaten, under samma avdelning uppföra ett ordinarie förslagsanslag av 99,500 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två inom första kammaren väckta motioner, nämligen nr 263 av herr förste vice talmannen *Nils August Nilsson* och nr 266 av herr *Asplund*.

Utskottet hemställde,

I:o) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å motionen I: 263 ävensom med avslag å motionen I: 266, i vad den avsåge gruvingenjörernas placering i lönegrad och anslag till bergstaten,

a) förklara, — — — — — lika med Kungl. Maj:t — — — — — vid bergsstaten;
b) bestämma antalet — — — — — B 4;
c) godkänna följande stat — — — — — kronor 99,500;
d) besluta att lösen — — — — — till statsverket;
e) besluta följande särskilda bestämmelse — — — — — mot ersättning;
f) besluta, att, där ordinarie — — — — — varit gällande;
g) medgiva, att kostnaderna — — — — — ordinarie tjänstemän;
h) förklara, att övriga — — — — — vid bergsstaten;
i) under riksstatens tionde huvudtitel — — — — — 99,500 kronor; samt

II:o) att motionen I: 266 måtte i övrigt anses besvarad genom vad utskottet anfört.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar *Olsson* i Kullenbergstorp och *Jönsson* i Revinge, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

Ang. bergsstaten. (Forts.)

I:o) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med bifall till motionen I: 263, ävensom med avslag å motionen I: 266, i vad den avsåge gruvingenjörernas placering i lönegrad och anslag till bergsstaten,

a) —

b) bestämma antalet ordinarie befattningar vid bergsstaten på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
4 bergmästare	B 29
3 gruvingenjörer	B 22
4 kontorsbiträden	B 4;

c) godkänna följande stater för bergsstaten, att tillämpas från och med den 1 juli 1929:

A. Ordinarie avlöningsstat:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, *förslagsanslag*	kronor	73,200
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., *förslagsanslag*	»	13,600
Expenser m. m.	»	7,500
	kronor	94,300.

B. Övergångsstat.

	Lön kronor	Tjänstgörings-penningar kronor	Summa kronor
1 bergmästare	5,000	2,500	7,500
1 gruvingenjör	3,600	1,800	5,400
		Summa kronor	12,900.

Anm. Lönen till bergmästare kan efter 5 år höjas med 600 kronor. För gruvingenjören kan lönen efter 5 år höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor. Ortstillägg utgår till gruvingenjören vid förläggning i Stockholm med 400 kronor och vid förläggning i Luleå med 200 kronor. I de fall rätt att uppbära sportler tillkommer en tjänsteman, må sådana icke åtnjutas till högre belopp än 1,000 kronor årligen.

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de föreskrifter rörande övergången till den ordinarie avlöningsstaten, som kunde finnas påkallade;

e) = d) i utlåtandet;

f) = e) i utlåtandet;

g) = f) i utlåtandet;

h) = g) i utlåtandet;

i) = h) i utlåtandet;

k) under riksstatens tionde huvudtitel — — — — — förslagsanslag av 101,200 kronor;

samt

II:o) — — — — —; samt

av herr *Asplund*, som ansett att utskottet bort tillstyrka gruvingenjörernas placering i lönegraden B 24.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Denna punkt visar oförtydbart en sak, och det är att — såsom jag åtminstone tror — riksdagen gör mycket klokt i att taga ett omorganisationsförslag, när det första gången framläg-

ges, och icke låta det bliva gammalt och mögligt och så tagas upp igen. Ty under tiden det vilar äro klätterfötterna oerhört livligt i gång för att klättra upp. Och då har man icke senare den utgångspunkt, som fanns, när förslaget först framlades. Detta skickas ut för yttranden, och då inträffar det utan undantag alltid, att det nya förslaget blir något värre än det första.

I denna fråga hade Kungl. Maj:t för några år sedan framlagt en enligt min mening utmärkt plan för att ordna bergsstaten med fyra bergmästardistrikt samt fyra bergmästare, tre ingenjörer och två extra ingenjörer. Då kan jag icke neka till att jag första gången, frågan var uppe på avdelningen, helt enkelt lät lura mig. Det var nämligen så, att ingen av bergmästarna blev pensionsmässig förrän, jag tror det var 1930 eller 1931. Det var år 1925 eller 1926, som förslaget först framlades, och då sade man, att det lönade sig icke stort att taga detta förslag då, ty dessa bergmästare komme i alla fall att stå på övergångsstat och sköta sina distrikt, så att man kunde lika gärna vänta med saken, tills en bergmästare blev pensionsmässig. Det var det huvudsakliga skälet, varför vi voro med på ett uppskov först på avdelningen och sedan i utskottet. Jag tror även, att det var mot slutet av riksdagen, som detta hände, och frågan blev naturligtvis icke ägnad någon ingående behandling. Den blev, som sagt, undanskjuten, och nu kommer den igen. Nu har man naturligtvis fått den att yngla av sig; man har lyckats få fatt i den femte bergmästaren och det femte bergmästaredistriktet. Jag tycker, det var en briljant fördelning, att riket delades upp i fyra delar. Vi ha ju fyra väderstreck, och då gav det sig så naturligt. Det var också tidigare Kungl. Maj:ts förslag, och det var bra avfattat och välgjort. Jag beklagar nu mycket, att jag icke sökte inlägga all den kraft jag kunde för att få det förslaget antaget.

Nå, huru har detta nu blivit? Jo, nu har man kommit till att man i bergsstaten icke skall ha några extra tjänstemän. Det är ett egendomligt motsatsförhållande emot vad man har på andra områden. Där klagar man så ytterst bittert över att det är för många extra tjänstemän. Här finns det icke någon. Det ser verkligen ut, som om de här tjänstemännen i bergsstaten skulle framspringa enastående fullfjädrade med detsamma till ordinarie platser. Det är en verkligt egendomlig organisation, som man på det sättet åstadkommer. Jag är ingen vän av att man skall ha extrasystem, så att de extra tjänstemännen få gå i många år, såsom t. ex. tullverkets kammarskrivare. Det är visst icke mitt ideal. Men det skall väl vara något sånär likartat beträffande ämbetsmännens ställning. Ty icke skadar det väl i all rimlighets namn, att en tjänsteman, innan han får ordinarie befattning, under någon tid får vara extra och bliva prövad i den ställningen. Men nu finns det ju helt enkelt icke plats för några extra tjänstemän i den kungliga propositionen. Det är därför som jag icke har kunnat följa med så fort, som utvecklingen gått på detta område, utan jag har stannat vid vad den föregående regeringen framlade. Det tycker jag var något som man kunde trygga sig till. Då nu en person, som synes vara mycket hemma i löneregleringsfrågor, herr Nilsson i Kabbarp, i en motion har kommit med ett utarbetat förslag, som överensstämmer med den förra kungliga propositionen, så kan jag icke säga annat, än att detta är ett betydligt bättre förslag än det, Kungl. Maj:t här i år har framlagt, och att man helt enkelt bör följa detsamma.

Nåja, det är ju alltid svårt för dem, som vilja ha mindre antal tjänstemän och som vilja, att tjänstemännen skola placeras i lägre lönegrad. De anses nästan vara bakåtsträvare. Gäller det någon särskild tjänst, mötes man stereotypt av uttalandet, att den här tjänsten är av sådan vikt och betydelse, att det kräves en väl skolad och eljest utmärkt kraft. På den platsen kan man icke använda annat än den bästa kraft, som står till buds. Ja, något liknande var det ju herr Lithander yttrade på tal om den tjänst, han talade för. Skulle man

Ang. bergsstaten. (Forts.)

alltid tro detta ofta upprepade tal, så hade man verkligen anledning fråga sig, var i den svenska förvaltningen placerar man då de medelmåttiga? Allestädes höras orden: det skall vara de bästa krafter, som vi kunna åstadkomma, och det säger man om vilken befattning som helst. Alla kunna väl inte vara utomordentliga förmågor heller. Jag har fått tillräckligt av det där uttrycket: den här tjänsten är så viktig, så att här kan man endast använda den allra utmärktaste person. Jag har åtminstone i någon mån velat reagera mot detta betraktelsesätt och mot att man i åtskilliga verk har hälften extra men i andra verk icke har någon enda. Det tror jag är ett system, som inte låter försvara sig, och då jag är alldeles övertygad om att det förslag, som den förra Kungl. Maj:t framlade, var fullt ut vad som behövdes, så skall jag, herr talman, bedja att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Jönsson i Revinge och mig avgivna reservationen.

Herr **Brännberg:** Herr talman! Jag är icke av samma uppfattning som den siste ärade talaren beträffande denna sak. Det är väl sant, att Kungl. Maj:t och ävenså besparingssakkunniga gått in för en inskränkning utav bergmästarnas antal men det har dock hänt något sedan det sista förslaget framlades, och bland annat har det inträffat, att man inom stenindustrien har haft en mycket stor uppgångskurva. Som bekant skall bergmästaren i västra distriktet liksom övriga bergmästare tjänstgöra som yrkesinspektör. Det har framkommit ganska grava anmärkningar mot den yrkesinspektion, som bergmästarna äro skyldiga utföra. Det har bland annat från stenhuggeriarbetarförbundet inlämnats en skrivelse till Kungl. Maj:t i vilket detta mycket skarpt påtalats och i vilken framhålles vikten av att Kungl. Maj:t och riksdagen vidtaga åtgärder för att göra denna inspektion mera effektiv. Det säges i den skrivelsen enligt Kungl. Maj:ts proposition följande: »Genom brist på arbetskraft bleve inspektionsverksamheten lidande. Detta vore så mycket mera beklagligt, som den nuvarande tendensen inom stenindustrien mot mer intensiv storbrottsdrift innebure ökade risker för olycksfall m. m. för arbetspersonalen.» Vidare säger förbundet: »Det syntes förbundet, som om utan större svårigheter och utan ökade kostnader för statsverket det i berörda motion framlagda förslaget om en indelning i fem distrikt, vart och ett med sin bergmästare och gruvingenjör, skulle leda till ett bättre utnyttjande av tillgängliga arbetskrafter, så att stenindustrien komme i åtnjutande av den ökade yrkesinspektion, varav densamma på grund av sin omfattning och stora olycksfallsfrekvens numera vore i trängande behov.» Beträffande olyckfallsfrekvensen inom stenindustrien skall jag bedja att få citera ett par siffror. År 1925 uppgick den till 2,706 olycksfall. 70 av dessa medförde invaliditet och 8 dödsfall och detta på en arbetarstam av 8,894 arbetare. Jämför jag denna olycksfallsfrekvens med järnverkens finner jag en oerhörd skillnad. Inom järnverken funnos 18,878 arbetare anställda. Där inträffade 3,182 olycksfall, 56 medförde full invaliditet och 8 dödsfall. Alltså där var arbetarantalet mer än dubbelt så stort, men invaliditeten var dock större inom stenindustrien än inom järnverken och dödsfallssiffran var densamma. Det har, som jag förut nämnt, framförts anmärkningar mot denna yrkesinspektion. Vederbörande begmästare i västra distriktet har framhållit, att han icke hade tid att genomresa distriktet. Han hade heller icke någon underordnad tjänsteman till sitt förfogande för att företaga denna nödvändiga inspektionsverksamhet. Man finner ock av den kungl. propositionen att utav omkring 1,300 registrerade arbetsställen ha bergmästarna icke kunnat besöka mer än år 1926 215 och år 1927 315. Med kännedom om de stora svårigheter och den stora olycksfallsrisk, som föreligger inom detta yrke har jag hälsat Kungl. Maj:ts och utskottets förslag med tillfredsställelse. Det är icke för

tjänstemännens skull jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Det föreligger ett verkligt behov av att utöka personalen på det sätt som utskottet föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Jag ber att få säga ett par ord med anledning av herr Olssons yttrande. Det var med synnerligt stort nöje som jag hörde herr Olsson säga, att han blivit lurad. Jag trodde icke, att herr Olsson brukade låta lura sig, men nu har han verkligen blivit lurad en gång. Nå, jag tror inte det är så farligt med den saken. När frågan vid det tillfälle, som herr Olsson syftade på, förelåg till behandling, tillhörde icke stenindustrien bergmästarnas inspektionsområde. Det har kommit sedan, och det är ju självklart, att när man lägger till ett så stort arbetsfält som stenindustrien, måste tjänstemännen få mera arbete, d. v. s. det behövs större antal tjänstemän, än om den industrien hade sin särskilda inspektion, vilket senare förhållande icke torde medföra lägre kostnader.

Vidare så ville herr Olsson göra gällande, att det finnes ett ytterst ringa antal extra befattningshavare inom bergsstaten. Det är sant, men det beror på att bergsstaten har en säregen organisation. De, som ämna bliva bergsingenjörer, äro inskrivna i bergsstaten. De skriva in sig i bergsstaten, när de gå ut från de tekniska högskolorna, men de ha ingen anställning i bergsstaten utan äro anställda i privata företag. De måste vara anställda i privata företag för att skaffa sig kompetens att söka bergsingenjörsbefattning. Det gör, att man inom bergsstaten inte har samma antal extra befattningshavare som inom andra verk, utan de som eljest skulle gått som extra, tjänstgöra i privata företag. En sådan anordning är nödvändig och kan alltså icke åberopas som skäl i förevarande fall. Det är av vikt, att tjänsterna innehavas av mycket högt kvalificerade arbetskrafter. Dessa tjänstemän ha att inspektera stora gruvföretag. De sammanträffa därvid med de privata gruvbolagens synnerligen högt kvalificerade ingenjörer. Det duger icke att från bergsinspektionen kommer en tjänsteman i obetydlig ställning. Jag tror därför, att det finns mycket starka skäl för utskottets förslag i vad det rör både antalet tjänster och placeringen i lönehänseende.

Vi ha på avdelningen haft den uppfattningen, att det bör ses till, att bergmästarna icke bli expeditionskarlar och endast sitta på expeditionen, utan att de böra utföra inspektion på de olika arbetsfälten. Vi tro, att det skulle vara nyttigt för såväl företagens ägare som de inom gruv- och stenindustrien anställda, ifall bergmästarna förrättade inspektionen i den utsträckning de kunna medhinna med hänsyn till andra angelägna sysselsättningar. Det är självklart, att bergsingenjörerna också måste anlitas. Jag kan icke finna annat än att den organisation, Kungl. Maj:t här föreslagit och som ju redan besparingsakkunnigas majoritet anslutit sig till, är synnerligen väl avpassad. Om vi titta på den statistik, som vi fått från kommerskollegium angående utökningen av antalet arbetsplatser, antalet anställda och antalet ton brutna, skola vi finna, att det varit en jämn stegring från år 1921. Det finns fulla skäl för det förslag, som här föreligger, och jag tror det skulle vara synnerligen olyckligt, om kammaren skulle gå in för en sämre organisation än den, som här föreslagits från utskottets sida.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Den siste ärade talaren tog år 1921 till utgångspunkt. Vi veta ju, att då stannade en massa gruvor. Man kunde ju rent av inte sälja någon malm. Att produktionen sedermera stigit, är ju helt naturligt. Herr Jansson tog ju en helt död period till utgångspunkt.

Ang. bergsstaten. (Forts.)

Den därnäst föregående talaren läste visst icke på sin tid den kungl proposition, som förelåg, om hur bergsstaten skulle organiseras, och han synes icke heller ha läst herr Nilssons i Kabbarp motion. Vare sig man följt Kungl. Maj:ts förslag eller man följer herr Nilssons i Kabbarp motion, skulle inspektionen icke försämras. Det förslag, som jag och min medreservant gått in för, innebär just, att man skulle få lika många tjänstemän, men man skulle få verket organiserat som andra verk. Inom yrkesinspektionen finnas icke blott yrkesinspektörer utan även underinspektörer anställda och några tjänstemän, som äro så högt ställda som bergmästarna, ha vi icke på det området. Det är solklart, att en yngre man kan lämna en större arbetsprodukt när det gäller inspektion än en gammal man, som närmar sig sjuttiotalet. Det tror jag, herr Brännberg också anser. Det är ingen föryngring i det hela, såsom det nu skulle organiseras. Det blir gammalt alltihop helt enkelt. Det är det, som jag funnit mest betänkligt. Det är viktigare än att man byter ut två ämbetsmän mot två andra ämbetsmän. Vinsten därav kan inte bli så stor, men det är alldeles orimligt, att hela verket, låt vara att det inte är ett stort verk, skall vara så gammalt. Några yngre krafter, någon rekrytering bör finnas, om det överhuvud taget skall gå framåt och bli något med det hela.

Herr Jansson i Falun är så ängsligt angelägen om att det skall vara gammalt folk. Det skall vara bergmästare, eljest kunna de icke inspektera. Visserligen är herr Jansson tämligen till åren, men jag är ännu äldre, och jag är visst inte rädd för att ungt folk får taga vid och göra sin insats. Jag tror det vore nyttigt för det hela, om så skedde, och det är nu det starkaste skälet, varför jag så starkt hållit på, att man skall organisera bergsstaten i enlighet med Kungl. Maj:ts *tidigare* förslag.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Lundvik:** Herr talman! Det huvudskäl, som föranlett förslaget om fem bergmästardistrikt, är givetvis av social innebörd. Socialstyrelsen har för sin del ansett, att man icke kan stå till svars med att bara ha fyra distrikt, då, med endast fyra distrikt, den viktiga funktion, som åvilar bergmästarna såsom yrkesinspektörer inom gruv- och stenindustrien, icke blir tillräckligt tillgodosedd. Utav herr Olsson kan ju emot det huvudskälet anföras, att man skulle även med motionärens förslag få en tillräckligt effektiv inspektion. Enligt Kungl. Maj:ts förslag har man nio tjänster, enligt motionärens förslag har man också nio tjänster, låt vara två av dessa på extra stat. Jag tillåter mig emellertid ifrågasätta, huruvida det kan anses lämpligt, att denna krävande uppgift, yrkesinspektionen inom bergsstaten och stenindustrien, verkligen anförtros åt extra tjänstemän med den mindre självständiga ställning, dessa skulle intaga. Jag tror, att det ligger vikt uppå, att bergsmästarna själva i största möjliga utsträckning äro de, som förrätta dessa inspektioner, och jag instämmer till fullo i herr Janssons i Falun uttalande om önskvärdheten av att så också sker.

Kammaren har nyss fattat ett beslut beträffande fartygsinspektionen i syfte att avlägsna den misstro mot detta organ, som tidigare har försports i sjöfartskretsar, en misstro, som grundat sig på att man icke ansett, att de sociala synpunkterna blivit tillräckligt tillgodosedda. Skulle kammaren i den nu förevarande frågan mot socialstyrelsens bestämda avstyrkande gå in för att minska bergmästarnas antal till fyra misstänker jag, mina herrar, att på detta område en misstro av samma slag som den, vilken man sökt att avlägsna beträffande fartygsinspektionen, kommer att få insteg.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag tyckte, att herr Jansson i Falun hade tillräckligt klarlagt, varför man behövde gå in för utskottets för-

slag, men då jag hörde, att herr Olsson i Kullenbergstorp icke var nöjd, så finner jag mig böra säga några ord.

Ang. bergsstaten. (Forts.)

Herr Olssons jämförelser slogo ju ihjäl hans egna argument. Han talade om, att inom gruvindustrien vid en viss tidpunkt rådde stiltje. Herr Olsson i Kullenbergstorp! Det förslag, som herr Olsson i Kullenbergstorp och hans meningsfränder så ivrigt pläderat för, var utarbetat i den stämning, som rådde på grund av denna stiltje. Nu däremot rör det sig rätt så kraftigt framåt på detta område. Under sådana förhållanden tror jag, att vi få lov att erkänna, att utskottets förslag är riktigt.

Sedan förvånade det mig en liten smula, att herr Olsson i Kullenbergstorp nu så plötsligt anser, att ungdomen, som ju har mindre erfarenhet än de äldre, skulle vara synnerligen lämpad för att utöva yrkesinspektion. För min del har jag den bestämda uppfattnigen, att bergmästarsysslan även i övrigt är av så krävande beskaffenhet, att man bör gå fram på det sätt, som utskottet här har gjort, beträffande såväl bergmästarnas antal som löneställning. I det avseendet kanske det kan vara skäl påminna om att yrkesinspektörerna, som herr Olsson i Kullenbergstorp drog fram som exempel, äro placerade i B 28, under det att bergmästarna, som ha längre utbildningstid och som i regel senare tillträda sina tjänster, äro placerade i B 29. Jag tror man behöver taga litet hänsyn till vederbörandes utbildningstid och till den ålder, vid vilken de kunna erhålla ordinarie tjänst. Då utfaller jämförelsen otvivelaktigt till bergmästarnas förmån.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herrar Olsson i Kullenbergstorp och Jönsson i Revinge avgivna, vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren befallen.

Punkterna 4—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Ang. engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m.

Till behandling upptogs statsutskottets memorial, nr 125, i anledning av kamrarnas återremiss av statsutskottets utlåtande nr 4, punkt 137:o) angående det under fjärde huvudtiteln uppförda extra reservationsanslaget till engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 148 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till bestridande av engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1929—1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,955,000 kronor.

Över förevarande framställning hade statsutskottet i sitt utlåtande nr 4, punkten 137, avgivit yttrande.

Vid föredragning av detta ärende hade kamrarna återförvisat detsamma till utskottet för ny behandling.

Uti föreliggande memorial hemställde utskottet, att riksdagen måtte till bestridande av engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1929—1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,225,000 kronor.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Widell, Bergqvist,* andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson, Hammarskjöld, Lundell, Olsson* i Blädinge, *Holmgren, Persson* i Fritorp och

Ang. engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. (Forts.)

Persson i Falla, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till bestridande — — — — — lika med Kungl. Maj:t — — — — — 2,955,000 kronor; samt

av herrar *Carl A. Carlsson* och *Jönsson* i Revinge beträffande viss del av motiveringen.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter anförde:

Herr **Holmgren:** Herr talman! För min del var jag bestämd motståndare till den organisation utav vårt flygvapen, varom 1925 års riksdag fattade beslut. I stället för ett särskilt arméns flygväsen och ett särskilt marinens beslöt riksdagen då denna organisation, som innebar ett flygvapen, som stod fullt fritt och självständigt och icke hade något att skaffa vare sig med armén eller marinen. Man motiverade denna flygvapnets organisation som självständigt vapen med, att det nya flygvapnet väntades få så många och självständiga uppgifter att lösa, att denna självständighet även borde få ett uttryck i organisationen.

I full överensstämmelse med den synpunkt, riksdagen lade på denna fråga, organiserade man flygvapnet på fyra kårer, två avsedda att tjäna armén och en marinen och en för att lösa de större, självständiga uppgifterna. Denna sistnämnda kår, den första kåren, skulle vara försedd med stora bombplan. För min del såg jag alltid denna flygkår som en chimär, viss som jag var därom, att vi aldrig komme att anse oss ha råd anskaffa de stora flygplan, som krävas, för att denna kår skall bli i stånd att fylla den uppgift, man ville tilldela densamma. Det förefaller mig, som om jag sett riktigt på denna sak, ty ännu fyra år efter 1925 års beslut saknar denna flygkår bombplan, med vilka den kan fylla dessa stora och självständiga uppgifter. Vidare ha våra övriga flygkårer långt ifrån materiel i den omfattning, riksdagen 1925 förutsatte vara befintlig 1929. Om anledningen härtill nämner försvarsministern något i propositionen, och han framhåller där också att fullföljandet av 1925 års beslut i fråga om flyget skulle för budgetåret 1929/1930 kräva ett anslag på icke mindre än 8 miljoner kronor till nyanskaffning av flygmateriel.

Herr statsrådet stannar vid ett vida blygsammare belopp, nämligen 2,955,000 kronor, som nu utav statsutskottet har nedprutats till 2,225,000 kronor. Oaktat sålunda det bedrövliga tillstånd, i vilket vårt flygvapen befinner sig med hänsyn till antalet mobiliseringsbara flygplan, har statsutskottet icke tvekat att minska det av Kungl. Maj:t redan så blygsamt tilltagna beloppet med icke mindre än 730,000 kronor.

Jag skulle känna mig handla ansvarslöst, om jag anslöte mig till statsutskottets uppfattning, och jag yrkar därför, herr talman, avslag å utskottets hemställan och bifall till den av herr Widell m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Olsson* i Blädinge, *Persson* i Falla, *Lithander* och *Nylander* samt fröken *Wellin*.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Den föregående ärade talaren använde ju mycket starka ord, men jag skulle för min del varit vida gladare, om själva motiven, som han byggde sitt avslagsyrkande på, varit lika starka. Vad är det egentligen som här föreligger? Jo, här föreligger en förändrad beräkning utav anslagsbeloppet för anskaffning av flygmateriel. Kungl. Maj:t har med rubbning av den plan för beräkningarna, som gjordes upp 1925, kommit till den siffra, som har presenterats riksdagen. De båda utgiftsperioder, som lades till grund för anslagsberäkningarna rörande nyanskaffning, ha sam-

Ang. engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. (Forts.)

manslagits, och en ny för de återstående sju åren har upprättats. Statsutskottet har byggt sin beräkning på den grund, som lades 1925. För det budgetår, som ingår den 1 juli, beräknades för nyanskaffning 1,200,000 kronor. Det är just vad utskottet nu föreslår. Utskottet har emellertid icke nöjt sig med att föreslå 1,200,000 kronor, utan utskottet lämnar därtill ett belopp, som ersättning för fullständiga haverier, vilket belopp är dubbelt så stort som det 1925 beräknade. När riksdagen således utan att pruta ger den kalkylerade siffran från 1925 för anskaffning, så infriar riksdagen här utan vidare, vad den lovat. Riksdagen beräknade 400,000 kronor för ersättande av fullständiga haverier. Nu är det beräknat, att de fullständiga haverierna för det budgetår, som gått, utgöra ett belopp av 816,000 kronor, och dessa 816,000 kronor ersätter riksdagen. Där kan man ju också säga, att riksdagen har varit så tillmötesgående, att den följt de siffror, som vederbörande myndigheter själva ha presenterat. Nedsättningen är ju bara för avrundningens skull 1,000 kronor till 815,000 kronor.

Vidare har utskottet upptagit en post på 560,000 kronor för inhemsk flygmotortillverkning, vilket ju egentligen allenast är en konsekvens utav fjolårets riksdagsbeslut i fråga om igångsättande av inhemsk flygmotortillverkning, och vilken summa dessutom med Kungl. Maj:ts tillstånd förbrukats under det nu löpande budgetåret. Därtill kommer ett nytt anslag till stabiliseringsanordningar på 100,000 kronor. Skulle det nu vara så, att materialbeståndet inom flygvapnet är av den bedrövliga beskaffenhet, som den föregående ärade talaren sökte göra gällande, så lärer detta knappast vara beroende på bristande anslag ifrån riksdagens sida. Det är väl också andra förhållanden, som här spelat in, förhållanden, över vilka riksdagen har ganska litet inflytande. Det beror ju uteslutande på vederbörande flygmyndigheters sätt att handha flygmaterielen.

Det är emellertid med detta anslag förknippad en fråga, som har fått särskilt omnämnande i betänkandet och som tycks utgöra anledningen till att ärendet, då det var före här i riksdagen i samband med fjärde huvudtiteln, återremitterades till utskottet. Det är frågan om den inhemska flygmotortillverkningen. Fjolårets riksdag fick sig förelagd av dåvarande Kungl. Maj:t ett förslag om beviljande av medel för skyndsamt igångsättande av flygmotortillverkning inom landet. Det var så bråttom med den frågan då, att de tre sakkunniga, som tillsattes någon gång i mars månad i fjol, fingo sig ålagt att snabbt genomarbeta de handlingar, som förelades dem, emedan proposition borde kunna så tidigt avlåtas till riksdagen, att dess avgörande icke skulle behöva inverka på riksdagens avslutning. Avsikten var, att denna inhemska flygmotortillverkning skulle igångsättas redan i fjol höst. Det var så mycket mer viktigt, sades det, som därigenom skulle möjliggöras, dels att vi själva kunde tillverka de motorer, som vi behövde, och därmed också själva få greppet på tillverkningen av de motorer, som flygvapnet behövde, och dels att vi skulle få en förtjänst per motor, som skulle kunna tillföra flygvapnet ett större antal kraftenheter inom ramen av det givna riksdagsanslaget än som skulle bli fallet, om man skulle köpa motorerna utifrån.

Ännu har icke — det vill jag på det högsta beklaga — denna flygmotortillverkning igångsatts. Utskottet är fullständigt enigt på den punkten, att det beklagar, att så icke har skett. De anledningar, som här förelegat, måste utskottet säga icke ha varit så avgörande, enligt de uppgifter, som från auktoritativt håll givits, att de kunna anses acceptabla, ty man står i dag i fråga om motortyper på samma ståndpunkt som man stod i fjol vid denna tid. Det bör vara angeläget för riksdagen — och utskottet har särskilt velat framhålla detta — att eftertryckligt så långt ske kan meddela den uppfattningen åt regeringen, att den inhemska flygmotortillverkningen icke längre bör upp-

Ang. engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. (Forts.)

skjutas. Jag tror mig också kunna uttala, att denna tillverkning icke allenast bör ske inom landet, utan att den även bör ske inom landet på sådant sätt, att betryggande garantier finnas emot ett obehörigt inflytande utifrån, av ekonomisk eller annan art. Detta har varit en av utgångspunkterna för denna frågas handläggning i riksdagen. I samband med detta sista, som jag uttalat, gäller det också att icke förhindra en sund konkurrens. Utskottets mycket starka majoritet ifrågasätter ej heller ett ögonblick att förhindra en sådan konkurrens, men jag tror att vi kunna uttala, att denna konkurrens bör få utspelas emellan befintliga svenska företag, som fylla de ekonomiska och sociala förutsättningarna för denna drift. En sådan konkurrens bör upprätthållas mellan de *svenska* företagen, men där bör också gränsen sättas.

Herr talman! Utskottet anser sålunda, att den beräkningsgrund för anslag till flygvapnet, som lades 1925, bör följas, och det är den beräkningsgrunden utskottet har följt. Utskottet önskar också, att den inhemska flygmotortillverkningen igångsättes så fort som möjligt av skäl, som jag här framhållit.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg:** Herr talman! Jag instämmer till fullo i det beklagande, som från utskottet uttalats däröver, att den inhemska motortillverkningen icke kommit i gång. Herr Törnkvist i Karlskrona nämnde nyss, att den borde varit i gång redan föregående höst. Under sådana omständigheter har jag icke egentligen någon anledning att draga i härnad för och försvara vad som åtgjorts, ty det borde i så fall ankommit på den föregående regeringen, men i olikhet med herr Törnkvist anser jag dock, att de skäl, som förelegat, varit ganska bärande.

För att icke onödigt draga ut på debatten skall jag icke gå längre tillbaka än till vad som hände föregående sommar, då en hel del faktorer tillkom, som inverka på detta ärende, helt naturligt för resten, då flygmotorernas utveckling för närvarande är synnerligen snabb. Dessa faktorer bragte frågan i ett sådant läge, att den föregående regeringen av, enligt min åsikt, ganska förklarliga orsaker icke fann sig utan fortsatta prov kunna fatta beslut i frågan. Efter regeringsskiftet meddelades det mig, att sådana prov då satts i gång, och man hoppades kunna avsluta dem relativt hastigt. Men genom en del olyckor har det dragit ut på tiden, och först de senaste dagarna hava de praktiska proven avslutats. De komma inom den närmaste tiden, såvitt jag nu kan döma, att resultera i ett förslag till vidare åtgärder, och jag hoppas, att inga nya hinder skola uppresa sig, då ju tillverkningen av flygmotorer under den närmaste framtiden *måste* komma i gång.

Jag skall be att ytterligare få säga några ord i fråga om beräkningarna men skall därvid försöka fatta mig så kort som möjligt, då ju en fortsatt debatt icke förefaller att kunna leda till någon förändring i de riktlinjer, som redan äro uppdragna.

Herr Törnkvist i Karlskrona föll tillbaka på 1925 års beräkningar. Jag vill där endast inskjuta, att föregående regeringar ha fastställt nya flygplanstyper, så att exempelvis kostnaderna för spaningsplan i stället för de år 1925 beräknade — för ena klassen 55,000 kronor och för den andra klassen 30,000 kronor — nu gå på 83,000 per flygplan över en bank. För jaktplan upptogs i 1925 års beräkningar 46,800 kronor. Föregående regeringar ha fastställt en typ, som kostar över 80,000 kronor. Det förefaller som om dessa faktorer dock skulle kunna ha något inflytande på 1925 års beräkningar.

Ser man då ytterligare läget mot bakgrunden av föregående års riksdagsbeslut, finner man, att i propositionen nr 246, sid. 15, dåvarande statsrådet

Ang. engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. (Forts.)

till en början framhåller, att flygstyrelsen kommit in med anslagsäskanden, gående betydligt utöver 1925 års beräkningar, varefter statsrådet fortsätter: »Till den sålunda ifrågasatta utökningen av kostnadsramen är jag icke beredd att taga ståndpunkt, innan ytterligare utredning i ämnet blivit verkställd.» Det är denna av den föregående regeringen igångsatta utredningen, som resulterat i vad som nu innehålles i statsverkspropositionen. Att även riksdagen var inne på den frågan, att 1925 års beräkningar icke längre kunde hålla streck, framgår ganska tydligt av riksdagens skrivelse nr 299/1928, vari det säges:

»Med anledning av vad departementschefen anfört rörande anvisningarna under budgetåren 1926—1931 av medel till engångskostnader för anskaffning av flygmateriel, har riksdagen velat uttala, att riksdagen icke för närvarande ansett sig böra fatta ståndpunkt till frågan om de medel, som kunna anses erforderliga för anskaffning av flygmateriel, och vad som ytterligare kan behöva under återstående del av nämnda tidsperiod anvisas för detta ändamål.» Detta tyder ingalunda på ett benhårt fasthållande vid 1925 års beräkningar utan visar tvärt om, så vitt jag kan läsa rätt innantill, att riksdagen föregående år varit fullt på det klara med att inför den utveckling som skett måste en väsentlig revidering av 1925 års beräkningar äga rum.

Skillnaden mellan det man borde hava och det man nu har är enorm, dels på grund av den väldiga kostnadsökningen och dels också på grund av haverierna, vilka — såsom herr Törnkvist i Karlskrona framhöll — beklagligtvis blivit väsentligt flera och mera svårartade än man 1925 ansåg, att man borde räkna med. Det är emellertid icke endast engångskostnaderna, som riksdagen föregående år sade sitt ord om, utan man gick även in för att organisationsplanen skulle bibehållas och första flygkåren uppsättas, vilket beslut under innevarande år konfirmerats och utbyggts genom att till anordningar i Västerås anslagits en summa av detta års riksdag av närmare 800,000 kronor. Riksdagen har sålunda för sin del beslutat, att organisationens omfattning skall bibehållas, samtidigt som flygplanen enligt vad ovan påpekats blivit väsentligt dyrare än enligt 1925 års beräkningar. Icke desto mindre faller utskottets majoritet nu tillbaka på 1925 års beräkningar. Följden måste bli, att kostnaderna för organisation, administration och anläggningar på marken komma att stå i en fullkomlig orimlig proportion till den egentliga flygmaterielen. Det är en i allra högsta grad oekonomisk organisation, som vårt flygvapen på detta sätt nått. Jag har icke velat underlåta att säga detta, även om jag förlängt debatten några minuter.

Herr **Anderson** i Linköping: Herr talman! Jag ber att få med några ord vända mig mot motiveringen till statsutskottets utlåtande nr 125. Sedan utskottet uttalat, att man med beklagande måst konstatera, att den inhemska motortillverkningen icke kunnat upptagas i den ordning, som 1928 års riksdag tänkt sig, säges det på sidan 2: »På grund härav anser sig utskottet böra uttala sin bestämda förväntan, att tillverkningen ofördröjligen upptages samt att denna därvid överlämnas åt ett inhemskt företag, vilket kan i befintliga verkstäder bedriva densamma.»

Det är mot sistnämnda villkor, jag ber att få opponera mig. Jag föreställer mig, att många av kammarens ledamöter, som lyssnade till herr Törnkvists anförande, fann detsamma på vissa punkter ganska dunkelt. Men på en punkt var han tydlig och klar; han yttrade, att det är nödvändigt, att riksdagen här meddelar Kungl. Maj:t sin uppfattning om huru man vid den inhemska motortillverkningen bör förfara. Herr Törnkvist ställer sig sålunda på den ståndpunkten, att det är riksdagen, som skall ge direktiv, huru man skall behandla ifrågavarande viktiga detalj, och han menar, att riksdagen skall göra det be-

Ang. engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. (Forts.)

stämda uttalandet, att den inhemska motortillverkningen skall ske vid ett inhemskt företag och i redan befintliga verkstäder.

När man först läser denna passus, sätter man kanske ett frågetecken i kanten och undrar, vad utskottet egentligen har åsyftat med formuleringen. Men när man tänker litet närmare efter, står det klart för den, som närmare intresserar sig för frågan om den inhemska flygmotortillverkningen, att avsikten är att monopolisera denna tillverkning till ett redan befintligt företag. Och jag är övertygad om att jag icke begår någon indiskretion då jag säger, att bakom formuleringen ligger den avsikten, att den inhemska flygmotortillverkningen skall koncentreras på ett företag, i vilket staten genom Kreditkassan har vissa intressen. Det är möjligt att detta företag kan övertaga den inhemska flygmotortillverkningen på ett sådant sätt, som ur statssynpunkt kan vara tillfredsställande. Men därom vet man vid närvarande tidpunkt ingenting, och jag måste opponera mig mot detta försök att genom statsutskottets utlåtande och genom en formulering av riksdagens beslut ge Kungl. Maj:t ett visst direktiv beträffande de beställningar, genom vilka Kungl. Maj:t skall effektuera riksdagsbeslutet om den inhemska flygmotortillverkningen. Vi måste på detta liksom på andra områden ge den fria konkurrensen fritt fält. Vi kunna icke på annat sätt åstadkomma ett resultat, som ur statsekonomisk synpunkt är tillfredsställande. Gå vi in för en monopolisering, binda vi därmed statsverket vid kostnader, som bli onödigt höga. Jag vill med detta icke ha givit någon antydan om, att man bör i konkurrensen fästa större hänseende vid de anbud, som kunna inkomma från företag, vilka icke kunna betraktas såsom inhemska i den mening statsutskottet här tagit detta ord, nämligen sådana som bedriva tillverkning i redan befintliga verkstäder. Men jag vill säga, att vi måste ge Kungl. Maj:t och de underordnade myndigheter, på vilka Kungl. Maj:t bygger sitt beslut, full frihet att pröva de inkommande anbuden och jämföra dessa med varandra utan någon hänsyn till förutfattade åsikter.

Det är på denna punkt, som jag måste opponera mig mot motiveringen, och jag tillåter mig, herr talman, att framställa det yrkandet, att i motiveringen måtte strykas orden: »samt att denna därvid överlämnas åt ett inhemskt företag, vilket kan i befintliga verkstäder bedriva densamma». Punkten skulle sålunda lyda: »På grund härav anser sig utskottet böra uttala sin bestämda förväntan, att tillverkningen ofördröjligen upptages», och de därefter följande orden skulle utgå.

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman! Såsom herrarna finna av betänkandet, har jag tillåtit mig reservera mig mot viss del av motiveringen och just mot den del som herr Anderson i Linköping nyss opponerade sig emot. Jag tycker dock, att endast den sista satsen i den punkt, vilken herr Anderson helt ogillade, och som lyder »vilket kan i befintliga verkstäder bedriva densamma» behöver strykas. Ty avsikten med denna passus är, såsom herr Anderson mycket riktigt anmärkte, ingen annan än att man vill åt en nu befintlig fabrik så att säga monopolisera flygmaskinstillverkningen. Jag kan icke tänka mig annat än att, om det nu verkligen skall bli någon sådan tillverkning i stor skala, det icke skulle vara till skada, därest ett nytt bolag bildas, som skulle taga upp tillverkningen icke allenast för vårt land utan även för export till grannländerna. Man avser helt enkelt att förvägra ett eventuellt sådant bolag tillfälle att konkurrera om flygmaskinstillverkningen! Men Kungl. Maj:t lärer nog se till, när villkoren skola bestämmas, att dessa bli sådana, att all hänsyn tages till både det ekonomiska och det militära intresset. I statsutskottet var det en längre strid, huruvida det skulle stå »*rent*» inhemskt företag eller icke. Men så ingicks den kompromissen, att man strök ordet »rent», längre ville man icke sträcka sig. Redan befintliga verkstäder fick stå kvar,

och man tyckte sig ha visat stort tillmötesgående genom strykningen, då förslaget eljest skulle kunna tolkas så, att om det i ett bolag fanns en utlänning, som hade en aktie, skulle bolaget icke vara kvalificerat för tillverkning av flygmaskinsmotorer, och Kungl. Maj:t skulle icke ha rätt bevilja bolaget koncession. Jag tycker, att man bör gå litet längre, och därvid kan man antingen göra så som herr Anderson föreslog — att man sätter punkt efter ordet »ofördröjligen upptages» — eller också, såsom jag tänkt mig, att man endast stryker de sista orden: »vilket kan i befintliga verkstäder bedriva densamma». Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till sistnämnda ändring i motiveringen.

Ang. engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. (Forts.)

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! De två sista ärade talarnas inlägg i debatten ge mig anledning att redogöra för denna frågas behandling tidigare, och jag skall sedan komma till vad som kan vara herrarnas utgångspunkt.

I fjol förelågo till granskning två förslag i ämnet. Det ena gällde statens egen direkta flygmotortillverkning i nyuppförd fabrik. Det andra gällde, att flygmotortillverkningen skulle upptagas i en privat verkstad med statskontrollerad drift. De sakkunniga, som fingo i uppdrag att behandla dessa förslag, stannade vid det senare. Och varför? Jo, för det första därför, att uppbyggandet av en ny fabrik krävde pengar, som ansågos onödigt utlagda, då det fanns fabriker, vilka ägdes av privata verkstadsbolag och som hade tillräckligt utrymme för att taga emot denna tillverkning, liksom de hade det folk, som var behövligt. Under sådana omständigheter ansågs det av nationalekonomiska skäl orimligt att bygga en särskild fabrik. Om vi emellertid haft den ringaste tanke på en plan att söka med privat kapital bygga upp en fabrik särskilt för detta ändamål, hade frågan icke legat så som den nu ligger. Då hade förvisso mycket starka krafter satts in för att staten skulle bygga en egen fabrik, och det hade blivit ett förslag om denna sak redan vid fjolårets riksdag. Nationalekonomiska skäl föranledde sålunda de sakkunniga — och detta godkändes av regering och riksdag — att icke föreslå statsdrift, liksom sociala skäl ledde till att man icke ville skapa ett nytt arbetarsamhälle på så oviss grund, som det här skulle bli fråga om med hänsyn till striderna om försvarsfrågan. Man ville i stället låta ett gammalt arbetarsamhälle, som hade alla agremanger till sitt förfogande för upptagande av en sådan drift, få hand om densamma i äldre fabriker. Jag vill tillägga, att man naturligtvis icke bör förstå mig på det sättet, att en komplettering av relativt ringa omfattning av redan befintliga företag icke skulle kunna ske.

Dessa synpunkter godkändes, mina herrar, av förra årets riksdag, och vad som skrivits i utskottsutlåtandet nu innebär ingenting nytt i den delen. Jag måste finna den metoden underlig, att sedan frågan i år kommit inför riksdagen och man vet, att det kan föreligga möjlighet att få dessa grunder rubbade, man utifrån kommer och gör anfall på vissa ledamöter av utskottet och söker inbilla dem, att ifrågavarande uttalande utesluter konkurrens. Jag har hävdat i statsutskottet, att detsamma icke utesluter konkurrens, men det bör utesluta, att i den svenska flygmotortillverkningen öppnas en springa till möjlighet för utländskt inflytande, vare sig personligt eller ekonomiskt. Det är ganska känt, att de, som här skjuta fram vissa intressen och som synas bli över hövan tillyssnade, ha till syfte att föra in utländskt kapital i denna flygmotortillverkning. Den saken ligger så tydlig och klar, att jag icke är rädd att uttala den. Men är det nödvändigt, att svenska riksdagen år 1929 för sådana framstötar rubbar den grund, som man lade 1928? Må de, som med lätt hand taga på denna fråga — med vetskap om vilka intressen, som spelas ut och vilja göra sig gällande — göra detta. Jag kan för min del icke medverka

Ang. engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. (Forts.)

därtill. Har det varit riksdagens mening att skaffa staten inflytande på den flygmotormateriel, som staten behöver, så bör staten ha detta inflytande helt och fullt, och ett svenskt företag bör ha företrädesrätt till tillverkningen. Den monopolisering herr Anderson i Linköping talade om är naturligtvis obefintlig. När han nämnde, att ett företag, som står Kreditkassan nära, redan skulle ha en förhandsrätt eller fått ett förhandslöfte om flygmotortillverkningen, överskred därmed herr Anderson själv gränserna för den frihet, han ansåg regeringen skulle bli berövad om utskottets uttalande antoges. Vad har herr Anderson för belägg för ett sådant påstående? Det finns ingenting härom i akterna, och det har icke i resonemanget förts fram på annat sätt, än att man naturligtvis pekat ut, vilka svenska företag, som kunde tänkas komma i fråga i konkurrensen. Något speciellt företag har däremot absolut icke utpekats. Däremot måste man säga, att från organisatoriska synpunkter och även ur synpunkten av att den plats, där tillverkningen skall ske, bör ligga så otillgänglig som möjligt för anfall från luften, det ena företaget måste anses ha ett visst företräde framför det andra. Men detta har intet att göra med herr Andersons teori om att ett visst företag fått något förhandslöfte.

Jag vill emellertid taga upp herr Andersons synpunkt och säga, att jag skulle finna det naturligt, därest konkurrenssynpunkterna ekonomiskt riktigt tillgodosåges, att ifrågavarande företag just bör ha försteget och förhandsrätten. Jag är nog icke alldeles ensam om den uppfattningen, men jag har icke på något sätt försökt driva densamma absolut, utan jag överlämnar åt Kungl. Maj:t att avgöra, vilka företag inom Sverige, som skola handha tillverkningen. Jag vill däremot icke ett ögonblick medgiva, att man här släpper in andra än svenska intressen. Jag vet icke, om det är på god tro och för att tillgodose statens ekonomiska intressen — för att förebygga, att staten blir skinnad och utplundrad — som herrarna lägga sig så kraftigt i selen för att stryka ifrågavarande passus ur statsutskottets betänkande. Ha herrarna någonting emot, att tillverkningen sker i redan befintliga verkstäder? Ställa herrarna absolut det kravet, att det skall byggas nya verkstäder? Det kan för övrigt icke vara uteslutet, att tillverkningen kan upptagas i redan befintliga verkstäder, även om herrarna få kammaren med om att stryka denna passus.

De starkaste sakliga skälen tala alltså för att kammaren vidhåller den ståndpunkt, som man intog i fjol på regeringens förslag. Däri ingår då — jag skall icke citera akterna, ty de äro långa — vad utskottet i år rekommenderar och uttalar. När vi skrivit som vi skrivit, har det förnämligast skett på den grund, att tentakler från obehörigt håll böra visas tillbaka.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Holmgren:** Herr talman! Min högt värderade kamrat på blekingebänken gav i sitt förra anförande en exposé i många siffror och många ord rörande de skäl, som föranlett statsutskottet att ställa sig på dess i denna fråga intagna ståndpunkt, nämligen att föreslå beviljandet av endast ett belopp å 2,225,000 kronor. Det föreföll mig också, som om herr Törnkvist kände sig särskilt lycklig över att kunna visa, att detta belopp var det enda, som verkligen överensstämde med 1925 års beslut. Jag kan ju icke kontrollera hans siffror; det var mig icke möjligt vid detta tillfälle. Men jag har rakt ingen anledning betvivla, att herr Törnkvist var i god tro, när han framförde denna uppfattning. Detta förhållande kan emellertid på intet sätt rubba det faktum, att vårt flygvapen nu år 1929 icke är av den styrka, som riksdagen år 1925

förutsatte, att det vid denna tid skulle äga — och vidare att vårt flygvapen med ett årsbelopp av 2,225,000 kronor aldrig kan komma upp till den styrka, som 1925 års riksdagsmajoritet för sin del tänkt sig.

Ang. engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. (Forts.)

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Ekman:** Herr talman! Jag skall anhålla att få göra ett par korta anmärkningar. Den första gäller det förhållandet, att när vi nu icke kunna bevilja större belopp till nytillverkning av flygplan, beror detta på att det fordras så mycket till ersättning för de många och svåra haverier, som förekommit. Jag ber därför att få rikta en hemställan till herr försvarsministern, att han ägnar sin uppmärksamhet i alldeles särskild grad åt denna fråga. Tidigare har man velat göra gällande, att anledningen till de många haverierna skulle ha varit, att nyanskaffning av flygplan skett i så liten utsträckning, att de havererande planen varit utslitna, dåliga och omoderna. Jag såg exempelvis i landets främsta tidning en teckning, där man illustrerade »vänsterns flygflotta», en flygflotta av likkistor. Nu har emellertid herr försvarsministern i en intervju själv meddelat, att de flesta haverierna skett med maskiner av »den mest förstklassiga beskaffenhet». Just *denna* omständighet gör, att man måste alldeles särskilt från försvarsdepartementets sida ägna uppmärksamhet åt detta förhållande.

Om man försöker följa de referat, som finnas tillgängliga över krigsrättsförhandlingarna rörande den senaste stora flygolyckan, då tre plan krossades, får man det intrycket att förhandlingarna icke i den grad som varit önskligt voro så grundliga och icke presterade så utförliga berättelser om t. ex. anledningarna till ordergivningarna i detta fall, som önskligt varit. Man vet dock att meteorologiska anstalten den gången avstyrkt flygning. När det gäller icke blott dyrbara plan utan därtill människoliv, måste väl ett dylikt råd beaktas i största möjliga omfattning.

Och så en annan sak. Jag har svårt att förstå den entusiasm, med vilken herr Törnkvist går in för bibehållandet av sista raden av här omdiskuterade stycke: »vilket kan i befintliga verkstäder bedriva densamma». Det förefaller mig, som om herr Törnkvist skulle få sin önskan om att icke ett utländskt företag bör ifrågakomma uppfyllt, därest man bibehåller satsen om att tillverkningen skall överlämnas åt ett inhemskt företag. Men att man dessutom bibehåller den otympliga restriktion, som ligger i talet om »befintliga verkstäder» och som skulle från konkurrens utesluta ett företag endast därför, att det icke kan utföra sin tillverkning i förut uppförda verkstäder, är något som jag icke kan förstå kan ligga i statens intresse. Om en verkstad skulle behöva göra en tillbyggnad, skulle den genast bli utesluten från konkurrensen. Detta förefaller icke vara rimligt, även om syftet är att man vill bevara tillverkningen åt inhemska verkstäder, vilken sistnämnda önskan förefaller tydlig och klar.

Det är givet, att Kungl. Maj:t vid prövning av detta ärende kommer att taga hänsyn till *alla* de omständigheter, som här kunna inverka. Detta förutsätter även jag, och man behöver därför icke taga med sistberörda restriktion. Jag tillåter mig därför hemställa om bifall till det yrkande, som framställts av herr Jönsson i Revinge och som skiljer sig från herr Andersons i Linköping yrkande därigenom, att endast sista raden i det av herr Anderson omnämnda stycket skulle bortfalla.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg:** Herr talman! Med anledning av herr Ekmans yttrande om haverierna vill jag upplysningsvis nämna, att utöver det att Kungl. Maj:t infordrat utredning från flygsty-

Ang. engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. (Forts.)

relsen, har Kungl. Maj:t remitterat den utredning, vari chefen för flygvapnet huvudsakligen berört den flygande personalens instruktioner, till generalstaben och marinstaben med anhållan om yttrande och förslag, huvudsakligen avseende de skyldigheter och det ansvar, som bör påvila de befälhavare av olika slag, under vilka flygförbanden sortera, d. v. s. just de befälhavare, herr Ekman nu nämnde. Kungl. Maj:t har sålunda satt i gång en utredning i frågan, och jag hoppas livligt, att man skall komma så långt, att klara bestämmelser meddelas, så vitt detta överhuvud taget låter sig göra. Utan tvivel är frågan ömtålig, då man ju icke gärna bör i alltför hög grad stäcka en viss företagsamhetslust hos flygarna. Men den befälhavare, som anbefaller en flygning, måste naturligtvis dessförinnan ha så fasta grunder att stå på, att han vet, att vederbörande icke löper någon onödig risk. Det är därför jag anser, att det är framför allt de befälhavare, som icke själva deltaga i flygningen, på vilka man måste rikta uppmärksamheten i närvarande skede och för vilka bestämmelserna böra skärpas, då de för närvarande enligt min åsikt icke äro tillfredsställande.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att jag under senare tid haft särskild uppmärksamhet riktad på denna fråga och därvid fått in vissa yttranden från främmande länder. Av dessa framgår bl. a., att i Frankrike finnes för allt flygväsende en särskild kommission, som heter säkerhetskommissionen för flygväsendet och som är sammansatt av personal från olika korporationer och har till uppgift att dels följa utvecklingen av säkerhetsanordningar, dels utarbeta föreskrifter eller granska sådana, dels ock verkställa undersökningar, så snart några olyckor förekommit. Och det är ju mycket möjligt, att man efter dessa förebilder kan komma fram till de anordningar, som utan tvivel kunna vara av behovet påkallade för att den stora allmänheten skall få ett bättre förtroende till att i detta avseende göres vad som göras kan. De utredningar, som föreligga från flygvapnet, gå ut på att olycksprocenten, huru hög den än är, i Sverige är ungefär densamma som även andra länders flygvapen uppvisa. Icke desto mindre hoppas jag, att man dock skall kunna göra någonting för att för framtiden undvika eller förminska de sorgliga olyckor, som särskilt under senare tid förekommit.

Herr **Anderson** i Linköping: Herr talman! För att icke för många yrkanden beträffande motiveringen skola föreligga, ber jag att få återtaga mitt yrkande och instämma med herr Ekman. Jag kan desto hellre göra detta, som jag för min del med mitt yrkande aldrig åsyftat att åstadkomma någon ändring i vad jag anser vara en självklar förutsättning, nämligen att tillverkningen skall ske vid ett *inhemskt* företag. När vi tala om inhemsk flygmotortillverkning, är det väl skäligen överflödigt att uttryckligen betona, att det skall vara fråga om ett inhemskt företag, men jag har ingenting emot att detta uttryck bibehålles. Jag yrkar således endast, att orden »vilket kan i befintliga verkstäder bedriva densamma» måtte strykas. Jag instämmer fullkomligt med herr Ekman, att bibehållandet av ett sådant villkor innebär en fullkomligt orimlig begränsning av Kungl. Maj:ts handlingsfrihet.

Herr Törnkvist i Karlskrona har med uppbjudande av all den vältalighet, som är för honom säregen, sökt påvisa, att det här icke är fråga om att på något sätt binda Kungl. Maj:t utan endast att tillgodose statsnyttans synpunkter i vidsträcktaste bemärkelse. Han gick så långt att han påstod, att det var de som opponerade sig mot hans linje, som försökte draga upp gränser för Kungl. Maj:ts självständighet. Jag tror icke, att några åhörare kommit till samma uppfattning. Jag har drivit den satsen, att Kungl. Maj:t bör i detta fall helt naturligt tillerkännas den allra vidsträcktaste handlingsfrihet. Herr Törnkvist ville tvärtom begränsa Kungl. Maj:ts handlingsfrihet med det praktiska

Ang. engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. (Forts.)

resultatet, att riksdagen kanske kommer att om något år ställas inför ett betydligt större anslagskrav, än som skulle bli fallet, om Kungl. Maj:t hade full frihet att tillgodogöra sig de möjligheter, som den fria konkurrensen erbjuder. Jag tror icke att herr Törnkvist skall lyckas övertyga någon om att det är han, som tillgodoser statsnyttans anspråk med bortseende från alla enskilda intressen, och att det är opositionen, som försöker lägga några band på Kungl. Maj:t.

Men, herr talman, denna lilla detalj får icke undanskymma vad som är det väsentliga i den fråga vi diskutera. Jag erinrar om att det betänkande, som här föreligger, är föranlett av en återremiss, som riksdagen för några månader sedan beslöt i fråga om ett föreliggande statsutskottsutlåtande. Då hade vi nog litet var den uppfattningen, att när frågan skulle komma åter inför riksdagen, borde den föreligga i ur försvarssynpunkt gynnsammare skick. Så har icke skett. Det utskottsutlåtande, som nu föreligger, är för flygvapnet lika oförmånligt som det som för några månader sedan återremitterades, och herr Törnkvist skall icke med sina hänvisningar till att man på olika punkter har i så hög grad tillgodosett olika krav kunna undanskymma det faktum, att utskottets utlåtande i det väsentliga är allt annat än tillfredsställande. Herr statsrådet har redan framhållit alla de sakliga skäl, som tala för hans ståndpunkt, och jag ber bara att med anledning av herr Törnkvists yttrande få framhålla, att, när han såsom en förtjänst i utskottsutlåtandet påpekar, att det till den inhemska flygmotortillverkningen föreslås anvisande av ett så stort belopp som 560,000 kronor, så verkar detta visserligen på papperet ganska gynnsamt, men det förhåller sig i själva verket så, att av denna summa kan icke för det kommande budgetåret tillgodogöras mer än en bråkdel, nämligen till följd av det beklagliga faktum, att den inhemska flygmotortillverkningen icke ännu kunnat upptagas. Detsamma gäller anslaget för stabiliseringsanordningar. På dessa anslag finnas redan nu betydande reservationer. Om riksdagen sålunda på dessa två punkter beviljar betydande belopp, men i stället inskränker så väsentligt som här skett anslaget för engångskostnader för flygmateriel, betyder detta, att riksdagen hindrar flygvapnets förseende med den materiel, som är absolut nödvändig för att det skall kunna fylla sin uppgift. Om riksdagen hade beviljat det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit, hade det betytt, att flygvapnet kunnat i år erhålla 13 nya maskiner och 8 reservmotorer. Jag tror, att det ur försvarssynpunkt och praktisk synpunkt varit ett betydligt större tillmötesgående, än det som ligger däri, att man redan nu beviljar till inhemsk flygmotortillverkning och stabiliseringsanordningar betydande belopp, som icke kunna för kommande budgetår förbrukas utan som måste redovisas som reservationer i ett följande års budget.

Jag ber således att få instämma i herr Ekmans yrkande rörande motiveringen och beträffande anslagssummorna ansluta mig till det av herr Holmgren framställda yrkandet om bifall till reservationen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Trots de försök att motivera sin ståndpunkt som herr Ekman och herr Ivar Anderson gjort, skulle jag vilja varna kammaren för att stryka i motiveringen på det sätt som herrarna föreslagit. Redan i statsutskottet förelåg ett yrkande av förevarande art, men vi kommo överens om — sedan vi resonerat med varandra — att endast stryka ordet »rent» före »inhemskt företag». Nu vill man stryka även orden »vilket kan i befintliga verkstäder bedriva detsamma». Sker detta, skulle det väl icke kunna tolkas på annat sätt än att de som gjort framstöten för vissa intressen kunna säga, att de lyckats därmed. Herrarna skola icke inbilla oss andra, att orden »inhemskt företag» egentligen betyda precis vad de synas

Ang. engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. (Forts.)

tro. Ett inhemskt företag kan mycket väl vara behärskat av utländska intressen, och det råder icke det ringaste tvivel om att de planer, som här föreliggga, äro av denna karaktär. Det har talats helt öppet om att man icke skulle satsa mera utländskt kapital än 40 % av det nya bolagets aktiekapital; 60 % av kapitalet skulle alltså vara svenskt. Men huru mycket av detta svenska kapital skulle icke på omvägar kunna komma från utlandet? Man skall icke försöka inbilla oss, att detta uttryck täcker vad vi önska, nämligen att icke släppa in obehöriga intressen. Det är naturligtvis icke fråga om att hindra en sund konkurrens om flygmotortillverkningen utan om att upprätthålla densamma inom den ram, som här är förutsatt. Man bör icke heller utesluta dem från möjlighet att handha flygmotortillverkning, som ha de största förutsättningarna för att på ett riktigt sätt genomföra densamma.

Herr Ekman yttrade, att det kan väl icke vara rimligt, att ett bolag skulle uteslutas från konkurrensen, om det gjorde en nybyggnad för ändamålet. Ja, men det var ju själva ingångspsalmen också för herr Ekmans regering förra året, att man skulle icke onödigt bygga upp fabriker, när tidigare fabriker stode tomma, och det godkände herrarna i fjol. Vi skulle icke stimulera till byggande av nya fabrikskomplex, när på andra orter komplexen stodo tomma. Jag vet icke, om det finns någon anledning att i år gå ifrån denna synpunkt, som kan betraktas som ganska sund. Härtill kommer den omständigheten, att det var frågans läge förra året, som gjorde att vi ej ville medgiva, att staten skulle bygga någon fabrik för upptagande av flygmotortillverkningen. Jag tror, att herrarna mena detsamma, men jag är räddare än herrarna för obehöriga intressen i detta sammanhang. Jag vill så mycket som möjligt försöka att undvika främmande inflytande.

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman! Herr Törnkvist i Karlskrona tycks i en hastig vändning ha blivit till den grad nationalistisk, att han ser spöken mitt på ljusa dagen. Och vad han framför allt är rädd för är utländskt kapital investerat i svensk flygmotortillverkning. Han förbiser emellertid att även med hans förslag så insmugglas det utländska pengar till och med i tillverkningen när den bedrives i befintliga fabriker. Ty de förnämligare flygmotorerna äro patenterade, och jag undrar huruvida det är fördelaktigare att av en engelsk firma köpa licenser per styck för tillverkning av motorer i Sverige eller att låta en annan engelsk firma gå in med 40 % av aktiekapitalet i ett svenskt bolag med rent svensk styrelse, vilket satte i gång en stor tillverkning för tillgodoseende både av vårt eget behov och grannstaternas.

Jag undrar, om herr Törnkvist tror, att ifall vi nu bibehålla denna lilla satsen om att konkurrensen skall begränsas på detta område till att omfatta endast inhemska, redan befintliga fabriker, att man då kan utgå ifrån, att flygmotortillverkningen kommer till stånd i den omfattning, som man skulle ha utsikt att få, om man gick den andra vägen och eventuellt insläppte litet utländskt kapital i svenskt bolag. Det var ju meningen, att detta bolag skulle vara så garderat mot utländskt inflytande, att de svenska aktierna skulle hava dubbel rösträtt gentemot de utländska, och det vore alltså ingen risk för att utländska intressen på något sätt skulle kunna dominera. Jag undrar, om man egentligen har anledning att vara så förskräckligt rädd, då man icke har någon inhemsk flygmotor att tillverka utan i varje fall måste köpa licenserna från utlandet.

Det är dessutom på det sättet, som framhållits här tidigare, att det är Kungl. Maj:t, som skall bestämma i saken, och jag föreställer mig, att Kungl. Maj:t nog kommer att beakta alla de inverkande nationella omständigheter, som herr Törnkvist med sådan styrka framhållit under diskussionen.

Jag tycker inte heller, att det föreligger minsta behov att klavbinda den Kungl. Maj:t, som skall besluta i denna sak. En flygmaskinsmotortillverkning i stor skala i Sverige, förutsätter nog inrättandet av särskild fabrik för ändamålet. Jag förstår icke varför vi skola motsätta oss en sådan utveckling, som ju alltid medför arbetstillfällen och annat, som kommer landet till godo.

Ang. engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. (Forts.)

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag vill bara säga helt kort, att avsikten med den egna tillverkningen var ju, att vi skulle få ett solitt och rent svenskt grepp på denna tillverkning. Nu har ju den föregående ärade talaren givit det klara erkännandet, att vad jag här förut sagt var riktigt. Det *är* faktiskt planer på, att en konkurrerande firma, en engelsk firma, skall släppas in i ett s. k. »inhemskt» bolag, släppas in med utländskt kapital och övertaga tillverkningen samt därigenom de facto undanröja grunden för vår inhemska kontroll över tillverkningen.

Här föreligga två skilda saker. I förra fallet kunna vi efter att hava anlitat detta system med licenser så småningom komma fram till en rent svensk tillverkning, men det kunna vi inte i det senare fallet. Icke är det väl ägnat att tjäna de intressen som vi hade för avsikt att tillgodose genom fjolårets beslut, om vi gå denna senare vägen? Nej, det verkar i stället på det sättet, herr talman, att jag med den utgångspunkt, som herrarna ha, måste sätta ett stort frågetecken. Varför satte man i gång denna utredning i fjol rörande den inhemska flygmotortillverkningen, varför nödgade man riksdagen att så snabbt fatta beslut, om det icke var för att tillgodose just de intressen, som enligt riksdagens beslut i fjol skulle såvitt möjligt tillgodoses och som statsutskottet i år rekommenderat riksdagen att hålla fast vid?

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna, vid memorialet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen beträffande motiveringen propositioner på dels godkännande av utskottets motivering oförändrad, dels ock godkännande av utskottets motivering med den ändring, som under överläggningen föreslagits av herr Jönsson i Revinge; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Törnkvist i Karlskrona begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets motivering i dess memorial nr 125 med den ändring, som under överläggningen föreslagits av herr Jönsson i Revinge, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets motivering oförändrad.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för japropositionen, vadan kammaren godkänt utskottets motivering, med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Jönsson i Revinge.

§ 6.

Ang. en hangarbyggnad å Mäsgarn vid Hårsfjärden.

Vidare förelåg till avgörande statsutskottet utlåtande, nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, avd. Flygvapnet, gjorda framställning angående anslag till uppförande av hangarbyggnad å Mäsgarn vid Hårsfjärden.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 138 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att för uppförande av hangarbyggnad å Mäsgarn vid Hårsfjärden för budgetåret 1929—1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 136,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte för uppförande av hangarbyggnad å Mäsgarn vid Hårsfjärden för budgetåret 1929—1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 125,000 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Asplund, Walles, P. Albert Bergström, Pauli, Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Wigforss, Nilsson* i Örebro och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Som herrarna finna av utskottets utlåtande, hava tio av statsutskottets ledamöter yrkat avslag på Kungl. Maj:ts framställning om uppförande av hangarbyggnad å Mäsgarn vid Hårsfjärden, enär vi ha ansett, att inga sådana skäl föreligga, som kunna motivera uppbyggandet av en fast hangar vid denna flottans sommarövningsstation.

Avsikten har ju varit, att de fasta hangarerna företrädesvis skulle placeras vid fasta förläggningsplatser, men att man vid de tillfälliga förläggningsplatserna skulle kunna begagna sig av tälthangarer. Detta senare slags hangarer har också använts å Mäsgarn vid Hårsfjärden, men nu säges det, att tälthangarerna förslitas så snabbt, att den kostnad, som uppförandet av en fast hangar skulle kräva, skulle bli betald på ungefär fyra år genom att man slipper ifrån utgifterna för de förslitna tälthangarerna.

Jag vet nu inte, om detta resonemang är hållbart i och för sig. Jag vet inte, hur länge man anser det lämpligt och ekonomiskt med hänsyn till slitningen att ha en tälthangar, och jag vet framför allt inte, hur man underhåller dessa hangarer. Det förefaller emellertid, som om de uppgifter, som lämnats rörande slitning av tälthangarer, tyda på dålig omsikt och dåligt underhåll. Är nu detta fallet, då är det ju också uppenbart, att fyra års slitning kan bli så stor, att den räcker till att betala uppförandet av en fast hangar, men jag tror också, att man i allmänhet måste säga, att skulle det vara fallet, att man så snabbt försliter tälthangarerna, som här synes hava skett, då borde man verkligen söka ordna med en bättre tillsyn och vård av dessa hangarer.

Nu har emellertid statsutskottet gått in för att tillstyrka ett belopp av 125,000 kronor för ändamålet. Kungl. Maj:t hade begärt 136,000 kronor. Men utskottsmajoriteten har ansett denna summa väl hög. Nu kan man ju utan vidare säga det, att Kungl. Maj:ts siffra sannolikt icke är för hög, när det gäller uppförandet av en hangar av här ifrågavarande storlek. Utskottets nedsättning av summan till 125,000 kronor verkar mera som ett surrogat. Man har nämligen strukit bensinförvaringsanläggningen, fastän det ju är självfallet, att det är ganska behövligt med en sådan anläggning i samband med en fast hangar. Utskottsmajoriteten har väl ansett det vara bäst att skjuta på den utgiften till ett kommande år, då den icke behöver omedelbart förknippas

Ang. en hangarbyggnad å Mäsgarn vid Hårstjärden. (Forts.)

med ett uppförande av hangar, och så måste utskottet kunna tala om för kamrarna, att här åstadkomma vi en hangar för ett billigare pris, än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Hela denna ståndpunkt verkar på mig som en vandring i en råttgång. Jag kan i varje fall för min del icke begripa eller följa det resonemanget.

Det synes emellertid oss reservanter, som om det icke vore något skäl att nu bygga denna hangar, och jag hemställer därför, herr talman, om avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Holmgren:** Herr talman! Den föregående ärade talaren famhöll mycket riktigt, att man använder tälthangarer för att däri förvara flygplan vid tillfällig placering på en viss ort. Detta gör man därför, att flygplanen, som ju äro synnerligen dyrbara, böra beredas tak över huvudet, om de icke skola bli mycket illa åtgångna, när de utsättas för väder och vind. Det har visat sig vara sund och god ekonomi. Vid de fasta förläggningsorterna har man fasta hangarer, som innebära ännu bättre ekonomi. Men man kan ju icke uppföra fasta hangarer överallt, ty det blir ingen god ekonomi att uppföra hangarer av denna typ, om icke flygplanen någon längre tid skola härbärgeras i sådana.

Nu är förhållandet det, att på Mäsgarn i Stockholms skärgård har andra flygkåren alla sina bemannade plan förlagda under sex månader av året; under de återstående sex månaderna ligga planen i fasta förläggningsplatser vid Hägernäs. Vederbörande myndigheter ha räknat ut och kunna stödja sina beräkningar med siffror, att det blir en sund ekonomi att på Mäsgarn uppföra en fast hangar, och detta därför, att flygplanen äro förlagda så lång tid på den platsen, att det lönar sig. Jag kan icke se någon anledning att icke tillmötesgå detta krav. Det blir en engångskostnad, men under de följande åren kommer i stället underhållskostnaden för denna materiel att gå ned. Jag förstår mycket väl den föregående ärade talarens oro för att belasta försvarshuvudtiteln med dessa nya utgifter, men när det, som i detta fall, gäller en engångskostnad, som innebär god ekonomi, så tror jag att han skall kunna försvara denna åtgärd inför sina kommittenter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg:** Såsom ytterligare upplysning angående nödvändigheten att uppföra denna hangar kan jag meddela, att för tio dagar sedan, vid då rådande oväder, blåste tre av hangarerna sönder, och de i dessa förvarade maskinerna kunde endast tack vare vissa tillfälligheter räddas från att spolieras; det råkade nämligen vara så, att en ganska stor del av personalen befann sig på platsen. Reparationerna av hangarerna komma emellertid att gå till åtskilliga tusentals kronor, och under tiden måste flygplanen stå utsatta för väder och vind. Nu har det under denna tid till all lycka varit relativt gott väder. Men det inträffade visar, att lisvlängden på tälthangarer ingalunda är så uteslutande beroende av den mänskliga förmågan att vårda dem, som herr Törnkvist för sin del trodde, då han ansåg denna förmåga vara den allena utslagsgivande faktorn. Vid svår väderlek äro nämligen dessa hangarer med inneliggande materiel utsatta för fullständig förstöring på mycket kort tid. Ty tältdukens förmåga att hålla ut är i allt väsentligt beroende på väderleken. Förra årets väderlek har slitit ofantligt på hangarerna, så att deras motståndskraft måste för närvarande anses synnerligen nedsatt. Kommer det något ytterligare oväder, som verkar lika förödande på hangarerna och kanske åstadkommer ytterligare faror för flygmaterielen, så kan på ett enda dygn denna kostnad, som nu är ifrågasatt, mer än väl täckas av värdet av de räddade flygmaskinerna.

Ang. en hangarbyggnad å Mäsgarn vid Hårsfjärden. (Forts.)

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr statsrådets uttalande nu borde logiskt leda till ett fullständigt utdömande av tälthangarerna även vid tillfälliga förläggningar, ty stormarna kunna ju fara fram, även då tälthangaren står uppe endast några dagar. Här är naturligtvis fråga om att tälthangarerna äro placerade på det sättet, att de stå så skyddade för vinden, som överhuvud förhållandena på platsen medgiva, och vidare, att denna tältduk vårdas på ett tillfredsställande sätt. Själv är jag icke alldeles obekant med vad som erfordras, när det gäller att vårda tältduk. Jag har i min ungdom haft mycket att göra med vården av segelduk o. dyl., och jag vet, att duken kan förstöras på ett år, om den inte ses om ordentligt och vårdas, men den kan också hålla i tio, femton år, om den vårdas väl. Det är på vården det kommer an, men tar man icke erforderlig hänsyn härtill, så är det klart, att man kan förstöra mycket tältduk och många tälthangarer.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag däråa samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om medel till bestridande av kostnader för nya byggnader för Stockholms tygstation m. m.; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 8.

Ang. omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget statsutskottets utlåtande, nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m. jämte i ärendet väckta motioner.

Uti en till riksdagen avlåten, den 7 mars 1929 dagtecknad proposition, nr 175, hade Kungl. Maj:t framställt förslag angående omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m.

Punkten 1.

Avdelning I, angående försvarets centrala ledning och förvaltning m. m.

Under åberopande av det vid ovanberörda proposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 7 mars 1929 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels godkänna vid statsrådsprotokollet fogat förslag till kungörelse angående ändrad lydelse av 35 § i avlöningsreglementet den 20 maj 1927 (nr 170) för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid försvarsväsendet,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i den tjänsteförteckning, som funnes fogad vid nämnda avlöningsreglemente, vidtaga sådana ändringar, vilka betingades av de beslut, riksdagen kunde komma att fatta rörande omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning,

dels ock medgiva, att övergången till den föreslagna organisationen av försvarets centrala ledning och förvaltning finge i huvudsak ordnas på sätt i propositionen under »H. Övergången till den nya organisationen» angivits.

Ang. omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m. (Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren
nr 267 och 268 av herr *Testrup;*
nr 269 av herr *Carl Gustaf V. Hammarskjöld;*
nr 270 av herrar *Lindgren* och *Åkerberg;*
nr 271 av herr *Reuterskiöld;*
nr 272 av herr *Rydén;* och
nr 273 av herr *Fehr;* samt

inom andra kammaren
nr 408 av herrar *Järte* och *Anderson* i Linköping;
nr 410 av herr *Järte m. fl.;*
nr 411 av herr *Holmgren;*
nr 412 och 413 av herr *Lithander;* och
nr 414 av herr *Lindgren m. fl.*

Utskottet hemställde,

a) att Kungl. Maj:ts under avdelning I av förevarande proposition framställda förslag angående omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m. icke måtte av riksdagen bifallas, samt

b) att motionerna I: 267, 268, 269, sistnämnda motion såvitt den avsåge nu förevarande avdelning, 270, 271, 272 och 273 samt II: 408, 410, 411, 412 413 och 414, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under mom. a), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Widell, Bergqvist,* andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson, Carl Gustaf V. Hammarskjöld, Lundell, Olsson* i Blädinge, *Holmgren, Persson* i Fritorp och *Persson* i Falla gjort ett särskilt uttalande i anledning av utskottets avstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag till omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning.

Vid utlåtandet fanns dessutom fogad reservation av herr *Olsson* i Kullenbergstorp utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Holmgren:** Herr talman! Även om de anmärkningar och erinringar, som statsutskottet här gör mot Kungl. Maj:ts förslag, skulle vara aldrig så befogade, så kan jag inte finna, att den logiska konsekvensen härvidlag måst leda utskottet fram till ett avslagsyrkande. Det är nog, som reservanterna här framhållit, på det sättet, att därest utskottet verkligen önskat komma till ett positivt resultat, så hade otvivelaktigt möjlighet förefunnits att inom utskottet verkställa en sådan överarbetning av förslaget, som skulle kunnat leda till ett positivt resultat i denna fråga. Man kan väl också svårligen bestrida, att Kungl. Maj:ts förslag innebär en förbättring i de nu rådande förhållandena, och en sådan uppfattning förstärkes enligt mitt förmenande av den omständigheten, att alla de myndigheter, som skulle bli berörda av Kungl. Maj:ts förslag till omorganisation av den centrala förvaltningen, icke haft något väsentligt att erinra mot detta förslag.

Det är nu så, här som i så många andra fall, att det bästa blivit en fiende till det goda. Kungl. Maj:t tar ju här ett steg i en, som jag och många med mig anse, rätt riktning, och ett steg är väl alltid bättre än intet steg.

För min del anser jag att utskottet skulle ha realbehandlat denna fråga, och jag tillåter mig därför att, som en opinionsyttring mot utskottets under-

Ang. omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m. (Forts.)

låtenhet att verkligen realbehandla frågan, på denna punkt yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Med herr Holmgren förenade sig herrar *Olsson* i Blädinge, *Anderson* i Linköping, *Persson* i Falla, *Holmström* och *Sandström*.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Ja, herr talman, jag skall med hänsyn till den långt framskridna tiden, som en gammal fras lyder, och framför allt med hänsyn till att första kammaren redan fattat sitt beslut i frågan, icke taga kammarens tid alltför mycket i anspråk, men det skulle givetvis vara oriktigt att inskränka sig till ett enkelt bifallsyrkande till utskottets hemställan.

Det är nog icke alldeles riktigt att säga, att utskottet icke har realbehandlat den föreliggande propositionen rörande försvarets högsta ledning, utan det har tvärtom varit så, att diskussionerna om den saken ha varit både många och långa i första avdelningen i utskottet, som har haft frågan till förberedande behandling. Det var först, sedan det blev ganska klart, huru det slutliga resultatet i alla fall skulle bli, som det definitiva beslutet fattades att undersöka den faktiska ställningen till Kungl. Maj:ts förslag. Utan tvivel vunno både riksdagen och utskottet på att detta avgörande framdrevs vid den tidpunkten. Eljest hade säkerligen denna proposition kommit att förorsaka oss landsortsbor kanske några dagars längre vistelse hos den sköna synderskan, något som icke är precis önskvärt vid den här tiden på året.

Det är ju heller icke så, att vederbörande ha varit så eniga vid sitt bedömande av Kungl. Maj:ts förslag. Jag vågar t. o. m. förmoda, att man inte heller bland reservanterna ens har varit så enig om Kungl. Maj:ts förslag. Somt har man tyckt vara bra, somt har man icke tyckt vara bra, men acceptabelt, och somt har man tyckt helt enkelt bort kunna utelämnas. Och det är ju heller icke så främmande för dem, som studerat akterna, att vissa av reservanterna själva vid den förberedande bekantskapen med detta ärende intagit en helt annan ståndpunkt, än de nu intagit såsom reservanter. Ser man vidare på de motioner, som framlämnats t. ex. av en sådan man som generalstabschefen, förstår man ju att enigheten och sympatierna för Kungl. Maj:ts proposition ej heller där varit framträdande.

Jag tror därför att jag kan riktigt sammanfatta själva den stämning, som ligger i detta utskottsutlåtande så, att man för att genomföra en organisation av försvarets centrala ledning bör vara ganska enhetlig i uppfattningen om hur den bör ske. Då man icke har en sådan enhetlig uppfattning därom, och då det icke, som det heter, är en ko på isen, kan saken gärna få vila, så att man får titta på det hela ytterligare.

Alla, som ha läst utskottets motivering och framför allt de, som intresserat sig för ämnet, ha säkerligen uppmärksammat, att utskottet icke givit några direktiv i fråga om den militära ledningens organisation för det kommande. Det är med full avsikt, som sådana direktiv icke givits. Man bör icke binda sig på något sätt genom något slags försök till framsynthet eller försök till det ena eller det andra, som kunde binda dem, som ha att syssla med denna frågas rörelse eller utveckling på något sätt, utan frihet bör ligga över betraktandet av vad som bör vara ändamålsenligt för att åstadkomma en riktig och lämplig lösning av vårt försvarsväsens högsta ledning. Det är sålunda fullkomligt avsiktligt, som utskottet icke har givit några direktiv i berörda avseende; och skulle någon möjligen anse sig ha anledning att finna sig böra uttala sin förvåning över att utskottet icke givit sådana utan bara avslagit Kungl. Maj:ts proposition, så har jag därför redan nu velat förutskicka, att sådan förvåning icke bör finnas.

Ang. omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m. (Forts.)

Ja, herr talman, jag skall hålla vad jag lovade, att jag icke skall vidare gå in på spörsmålet. Jag har endast velat giva åtminstone en antydan om innebörden i utskottets ståndpunkt i förevarande fall.

Jag skall därför be att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg:** Det förhållandet att den fråga, som nu föreligger till behandling icke, såsom herr Törnkvist framhöll, varit föremål för realbehandling inom utskottet gör att jag icke anser det behövligt att gå in på någon närmare utveckling av de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts proposition. Jag vill endast säga några få ord för att uttrycka en viss förvåning över att herr Törnkvist i detta ärende har en så bestämd önskan, att icke giva några direktiv till Kungl. Maj:t, då i det närmast föregående ärendet det föreföll, som om det vore en ganska bestämd önskan att synnerligen noggrant kringgärda varje handlingsfrihet.

Vad som mest förvånar mig i utskottets utlåtande och som nog till en viss grad utgör huvudgrunden till de uteblivna direktiven är det egendomliga sammanhang, som jag tycker föreligger mellan den diktamen, som min företrädare i ämbetet hade vid tillsättningen av den s. k. Tingstenska kommittén, och det uttalande i utskottets utlåtande, som nu föreligger. När den Tingstenska kommittén tillsattes, sades bl. a. om beredningens förslag, d. v. s. det Malmrothska förslaget: »Jag finner därför förslaget icke kunna i oförändrat skick läggas till grund för beslut i ämnet, utan anser med hänsyn till den föreliggande organisationsfrågans stora betydelse och räckvidd nödvändigt, att densamma underkastas en förnyad omprövning och ingående granskning ur olika synpunkter.»

Herr Rosén har i första kammaren omvittnat, att detta uttalande riktar sig direkt mot beredningens förslag beträffande marinen. I utskottets utlåtande läser man nu, att beredningens förslag synes i stort sett vara den riktiga vägen. Jag kan därför icke se annat, än att det föreligger en ganska bestämd divergens mellan den frisinnade ställningen 1928 och 1929; och med hänsyn till den saken skulle det för den vidare bearbetningen ingalunda saknat sin betydelse, om utskottet hade något närmare anvisat, vilkendera vägen som nu är den, som man anser sig böra gå.

Det framgick också av herr Törnkvists yttrande att längtan från Stockholm ingalunda varit en så obetydlig faktor vid behandlingen av denna fråga. Det finnes nog ävenledes andra händelser såväl inom som utom landet detta år, vilka vållat en viss obenägenhet för att nu fatta ett positivt beslut i detta ärende. Jag beklagar, att så blivit fallet, och jag beklagar ävenledes den, som skall taga upp ärendet till ny behandling, ty det är i närvarande stund säkerligen ingalunda lätt, vilket för lösningen av denna viktiga fråga är mycket sorgligt.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av de försök, som här göras att stämpla den föreliggande motiveringen till utskottets avstyrkande förslag såsom en motivering utan några direktiv. Var och en, som läser igenom vad utskottet här skrivit, torde finna, att det finnes anvisningar, som äro ganska tydliga i denna motivering. Det konstateras i början av motiveringen, att man mycket väl kan tänka sig att gå fram på den vägen, att man inom arméförvaltningen vidtager den förändring, som kan vara betingad av minskningen av försvarsorganisationen. Såvitt jag kan läsa utskottets utlåtande, så anser man inom statsutskottet, att dessa förändringar inom arméförvaltningen kunna vidtagas alldeles oberoende av om man gör den stora förändringen ifråga om försvarets centrala ledning. Det är också, som försvarsministern, då det befanns lämpligt för polemiken mot de fri-

Ang. omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m. (Forts.)

sinnade, påpekade, ganska tydligt utsagt, att man från utskottets sida önskar vinna den enhetlighet, som skulle ha åstadkommits genom ett bifall till 1926 års kommitteförslag, och att man har gått emot Kungl. Maj:ts förslag just därför, att detta förslag bryter sönder enhetligheten och på många punkter är motsägande.

Hela den press, som vilar över riksdagens arbete under dessa sista dagar, gör det omöjligt och olämpligt att taga upp en stor debatt i en fråga, där beslutet bara kan bliva ett. Eljest kunde det nog vara ganska värdefullt att här upptaga en diskussion om den försämring av 1926 års förslag, som Kungl. Maj:ts proposition innebär. Det är uppenbart, att här föreligger en risk för att undanskjutandet av ärendet denna gång kommer att betyda ett mycket långt undanskjutande. De krav på en förnyad utredning av hela vår försvarsfråga, som vuxit fram under den senaste tiden, komma naturligtvis att göra riksdagen obenägen för att i frågor som dessa fatta något beslut, och det gör tyvärr, att mycket hålles svävande, som hade kunnat ordnas på ett bättre sätt.

För min del tror jag, att det förslag, som 1926 års kommitté utarbetat särskilt beträffande marinen, är den förnuftigaste lösningen av överstyrelsefrågan. Jag finner det ganska förklarligt, att man motsätter sig en lösning, som skulle fullkomligt förfuska det mål, man ville vinna genom 1926 års förslag, nämligen en samorganisation mellan marinstaben och marinförvaltningen, som gav åt ledningen av marinen den nödvändiga enhetligheten.

Skulle emellertid nu den stora frågan på grund av det läge, vari ärendet har bragts, huvudsakligen genom Kungl. Maj:ts sätt att förfuska 1926 års förslag, komma att undanskjutas, så anser jag det dock vara nödvändigt, att man redan vid uppgörandet av nästa års förslag till fjärde huvudtiteln beaktar och tillvaratager de möjligheter till rätt betydande besparingar inom arméförvaltningen, som föreligga. Det kan ju befaras att, om man på det sättet ordnar inom arméförvaltningen, saknar man en del av de påtryckningsmöjligheter, som man eljest har för lösningen av den stora frågan. Men den omständigheten att vi icke kunna enas om en förnuftig lösning av frågan om den centrala ledningen av försvaret, får icke innebära, att man låter ett tillstånd fortfara, som betyder, att man har en onödigt dyr arméförvaltning. Kan man icke lösa den stora frågan, får man nöja sig med att i varje fall vidtaga de besparingar av rätt betydande mått, som äro möjliga inom arméförvaltningen.

Jag har velat reagera mot att man här stämplar utskottets utlåtande såsom varande alldeles fritt från direktiv. Det finnes ganska klart utsagt, att vad man vill är en lösning med den enhetlighet, som präglar 1926 års förslag, och det gives också en anvisning om att man kan nöja sig med en lösning, som består däri, att man tillvaratager möjligheterna till besparingar inom arméförvaltningen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg:** I fråga om förfuskandet av 1926 års förslag, som herr Hansson påtalade, förefaller det, som om den förra regeringen och den nuvarande gått hand i hand, då båda bestämt förklarat, att man icke kan gå på den lösningen, som herr Hansson åsyftade. Av herr Roséns yttrande i första kammaren framgår också, att han fortfarande icke anser denna lösning möjlig.

Beträffande direktiven trodde jag, att vad herr Törnkvist såsom huvuddirigent för utskottsmajoritetens mening yttrade om att det här icke föreligger några direktiv, var ett uttryck för utskottets mening, och därför blev jag i någon mån överraskad av herr Hanssons yttrande, att jag tydligen feluppfattat utskottets utlåtande i denna del.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att det just var den Malmrothska be-

Ang. omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m. (Forts.)

redningen, där herr Hansson själv var ledamot, som mot givna direktiv utvidgade uppdraget från att omfatta endast arméförvaltningen till att omfatta även den centrala ledningen, ett uppdrag, som den icke hade fått. Kommittén hade ju ej heller fått en sådan sammansättning, att den kunde anses i egentlig mening vara sakkunnig på detta område.

Vidare vill jag påpeka, att, när utskottet i sitt yttrande uttalar sig om arméförvaltningen, utskottet säger, att utskottet anser goda skäl förelegat för att giva utredningen den större omfattningen. De tyder ju på att även om utskottet i sitt utlåtande, som jag läser det, snarast giver den Malmrothska beredningen en reprimand för att den utvidgat sitt uppdrag, utskottet dock säger ut att vissa goda skäl tala för en sådan utvidgning. Under sådana förhållanden förefaller det betänkligt att nu återigen gå in för en inskränkning, som den Malmrothska beredningen icke fann vara förenlig med en lämplig behandling av målet. Då arméförvaltningen måste omorganiseras, kan lösningen icke utan mycket stora olägenheter kopplas från frågan om hela lantförsvarets ledning och förvaltning.

Herr **Ekman:** Herr talman! Då jag kommer att rösta med utskottet och mot Kungl. Maj:ts förslag, sker det väsentligen av två huvudgrunder. Den ena är den, att förslaget, såvitt jag förstår, har tappat bort det förbilligande och den förenkling av arméförvaltningen och arméns centrala ledning, som var huvudstycket med hela denna utredning. Vad man nu förlorat på ett håll, har man tagit igen på ett annat håll, och resultatet har blivit minus plus noll i kostnadsavseende. Detta är det ena skälet.

Det andra skälet är, att förslaget, som det nu föreligger, på den springande punkten, då det här gäller förhållandet mellan å ena sidan arméns och marinens chefer och å andra sidan vederbörande försvarsområdens ekonomiska ledning — jag kan åtminstone icke se annat — i tillämpningen icke skulle leda till enhetlig ledning, utan till konflikter och dualism. Bestämmelsen om att vederbörande chefer skola kunna utfärda vad man kallar »bindande direktiv» för armé- resp. marinförvaltningen, vilken dock samtidigt, såvitt jag förstår, erhållit rätt att mot dylika direktiv fatta beslut, där så befinnes lämpligt, betyder en lösning av frågan, som jag omöjligt kan beteckna varken såsom praktisk eller lämplig. Tvärtom inbjuder, som sagt, detta förslag, såvitt jag förstår, till vissa konflikter redan på denna första punkt.

Av vad jag anfört framgår, att jag icke kan ansluta mig till förslaget, vilket, såvitt jag kan se, särskilt när det gällt att tillgodose förbilligandet, skulle krävt omarbetning i flera avseenden. Då en sådan icke skett och icke kunnat ske på grund av stridiga meningar i utskottsavdelningen om sättet därför har följden från min utgångspunkt icke kunnat bli annat än avslag för närvarande.

Jag hemställer sålunda om godkännande av utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Den utvidgning, som gjordes av 1926 års kommitté, var en ganska självklar följd av de direktiv, som kommittén hade erhållit från regeringen. Regeringen inskränkte sig nämligen icke till att uppdraga åt kommittén att fullgöra den utredning, som var omtalad i 1925 års proposition, utan regeringen förelade dessutom kommittén att utreda frågan om en omorganisation av marinens hela centrala ledning. Kommittén hade alltså måst under alla omständigheter, på sätt den gjorde, taga upp frågan om hela överstyrelsens organisation vid marinen, och det föreföll då kommittén ganska självfallet, när man hade hela detta spörsmål för marinen, att man också behandlade samma spörsmål för arméns vidkommande. Strävan efter enhetlighet i det avseendet var ganska naturlig, och jag tror

Ang. omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m. (Forts.)

mig ha goda skäl för det antagandet, att vad som är skrivet i utskottsbetänkandet icke innebär någon som helst reprimand mot kommittén.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan under förevarande avdelning, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts framställning i detta ämne; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Holmgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 128 under avdelning I försvarets centrala ledning och förvaltning m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts framställning i detta ämne.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan under förevarande avdelning.

Avdelning II. Anslagsberäkning m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel till understöd för upprätthållande av luftfart mellan Malmö och kontinenten vid vissa tillfällen innevarande vinter; och

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande för statens järnvägars räkning av en isbrytande godsfärja för leden Trälleborg—Sassnitz.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts remiss med överlämnande av uppgifter rörande värdet av statens fasta och lösa egendom den 30 juni 1928.

§ 11.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor, punkterna 2:o) och 5:o) jämte två i ämnet väckta motioner; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Ang. förslag till sinnessjuklag m. m.

Vid härpå skedd föredragning av andra lagutskottets memorial, nr 43, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande nr 35 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sinnessjuklag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner anförde:

Herr **Hage:** Herr talman! Då vi äro tre medlemmar av utskottet, som reserverat oss blankt vid detta utlåtande, ber jag att få säga några ord.

Jag vill då främst betona, att vi ha reserverat oss, därför att vi anse, att den sammanjämkning, som här åstadkommits inom utskottet, icke är sådan, som en kompromiss bör vara. En sammanjämkning bör nämligen ligga mitt emellan de två olika meningar, som vunnit majoritet i respektive första och andra kammaren. Här är det tvärtom så, att minoriteten i utskottet, som fick majoritet här i andra kammaren och som gick in för att man skulle åstadkomma en majoritet av läkare i denna överklagningsmyndighet, som det här är fråga om, i stort sett har blivit väl tillgodosedd, under det att den andra riktningen, som jag tillhörde och som hade majoritet i utskottet, har blivit mycket litet tillgodosedd vid kompromissens ingående. Ja, i stort sett kan man säga, att den riktning, som vann majoritet i andra kammaren, nu vid sammanjämkningen fått igenom allt det, som den ville ha igenom, nämligen att det skall vara en majoritet av läkare i överklagningsinstitutionen. Jag har med anledning därav velat rädda min själ genom att uttala en protest mot detta sätt att ingå sammanjämkningskompromisser.

Men såsom saken nu ligger, är det ju helt naturligt, att här icke finns någon möjlighet att göra något yrkande. Och om man skulle göra ett yrkande om en annan läggning av kompromissen och detta yrkande skulle vinna majoritet i andra kammaren, så skulle ju följden kunna bli, att det hela faller, och det vill jag icke medverka till. Däremot skulle jag vilja, särskilt till herr statsrådet, framföra den meningen, att när det här nu i alla fall blir så, att läkarna skola ha majoritet i denna nämnd, som här föreslås, så är det icke mer än rimligt, att den, som skall vara ordförande i nämnden, icke blir läkare. Det skulle säkert ge nämnden ett större förtroende, och det finns ju möjlighet att ordna det så, att den man, som blir ordförande i nämnden, blir en person med höga kvalifikationer och i framstående ställning, en man, vars val till ordförande skulle ge åt nämnden stor auktoritet. Jag skall sluta med att uttrycka den förmodan, att saken kan ordnas på det sättet.

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lübeck:** Herr talman! Av vad herr Hage anförde torde framgå, att andra kammaren och Kungl. Maj:t böra kunna vara ganska tillfreds med den sammanjämkning, som här åstadkommits. Jag vill i varje fall för min del betyga, att jag anser sammanjämkningen godtagbar, detta särskilt med hänsyn därtill, att de synpunkter, som från Kungl. Maj:ts sida och även från andra kammaren gjorts gällande, nämligen att man skulle ha en sakkunnig majoritet i nämnden ävensom att man borde få bättre kontakt med den ansvariga myndigheten, med medicinalstyrelsen, än utskottets förslag innebar, genom sammanjämkningsförslaget blivit i stort sett tillfredsställande tillgodosedda. Det blir nu en sinnessjuknämnd med ungefär den sammansättning, som Kungl. Maj:t tänkt sig, men stående vid sidan av medicinalstyrelsen, dock med tillräcklig kontakt med denna.

Med anledning av vad herr Hage yttrade angående ordförandeskapet i nämnden vill jag för min del säga detsamma, som jag haft anledning uttala i första kammaren, nämligen att den omständigheten, att en person är läkare, ju icke i

Ang. förslag till sinnessjuklag m. m. (Forts.)

och för sig kommer att ha någon betydelse, när det gäller att utse ordförande i nämnden. Det gäller framför allt att till ordförande få en person, som ur alla synpunkter åtnjuter allmänt anseende såsom lämplig för den utomordentligt svåra och ömtåliga uppgift, denna sinnessjuknämnd får sig anförtrodd.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Det är ju ett gott kriterium på en förlikning, att bägge parterna äro missbelåtna. Herr Hage har nyss uttalat som sin uppfattning, att den sida, han tillhört, fått för litet vid denna sammanjämkning. Jag har hela tiden haft den känslan, att förhållandet varit enahanda med den uppfattning, jag representerat, d. v. s. motsidan gentemot herr Hage.

Då jag emellertid nu har gått in för att godtaga sammanjämkningen, så har jag gjort det av samma skäl som herr Hage. Jag anser saken i och för sig icke så betydelsefull, att man med ett avslagsyrkande bör riskera det hela. För min del är jag dock icke fullt så säker, som herr statsrådet tycktes vara, om att andra kammaren fått vad som tillkommer den i sammanjämkningen. Jag har huvudsakligen grundat min uppfattning i denna sak på önskvärdheten att icke tillskapa ett nytt organ för förevarande ärendens handläggning. I det hänseendet har ju andrakammarmajoriteten fått vika från sin uppfattning men i stället fått behålla det enligt min mening mindre väsentliga, läkarmajoriteten i nämnden.

Det är under sådana förhållanden, herr talman, utan någon entusiasm, som jag ber, att få yrka bifall till det föreliggande sammanjämkningsförslaget.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inrikes postavgifter m. m.;

bankoutskottets utlåtande, nr 49, angående vissa ändringar i den vid avlöningsreglementet för befattningshavare vid riksdagens verk fogade tjänsteförteckningen m. m.; och

bankoutskottets memorial, nr 50, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda betänkande, utlåtande och memorial hemställt.

§ 14.

Ang. ändringar i lagen om sparbanker.

Vidare upptogs till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 om sparbanker, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 3 maj 1929 dagtecknad proposition nr 230 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, dels, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, dels ock föreslagit riksdagen att ej mindre i riksstaten under sjunde huvudtiteln uppföra ett *ordinarie* förslagsanslag till sparbanksinspektionen med ..... kronor 70,000,

Ang. ändringar i lagen om sparbanker. (Forts.)

än även i riksstaten för budgetåret 1929/1930 under rubriken »A. Egentliga statsinkomster. II. Uppbörd i statens verksamhet» uppföra en ny inkomsttitel sålunda: Bidrag till sparbanksinspektionen ..... kronor 70,000.

Ifrågavarande proposition hade hänvisats, i vad den anginge förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 om sparbanker, till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom första kammaren väckt motion nr 295, vari herr *Lindhagen* föreslagit, att riksdagen vid prövning av propositionen ville taga hänsyn till vissa i motionen framställda erinringar samt med anledning därav besluta eller hos Kungl. Maj:t begära förslag till ytterligare ändringar av sparbankslagen.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma nu vore föremål för prövning, måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 om sparbanker; samt

b) att förevarande motion I: 295, i den mån densamma ej kunde anses besvarad genom vad utskottet under a) hemställt och anfört, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter anförde:

Herr **Carleson:** Herr talman! Tidigare har ju riksdagen, senast 1923, ställt sig bestämt avvisande till tanken på en central sparbanksinspektion. År 1929 är ett bankoutskott enhälligt om att gå nästan längre, än vad förslaget innebar 1923. Anledningen är given. Det är de allmänna sparbankernas sammanbrott.

Man har ju redan vid debatten om den garanti, som staten skulle lämna till insättarna i de allmänna sparbankerna, åberopat, att staten fick taga ett visst ansvar, därför att staten redan genom de allmänna ombuden och länsstyrelserna utövade en viss kontroll över sparbankerna. När man tar ett steg längre i avseende på denna kontroll, genom att staten inrättar en inspektion, som går långt utöver den kontrollbefogenhet, som hittills följt med de allmänna ombuden och länsstyrelserna, så antar jag, att följden också blir, att man på samma håll, där man redan nu gör gällande ett ansvar för staten, kommer att finna, att statens ansvar ytterligare ökats. Jag ber strax att få återkomma till den saken.

Först ber jag att få framhålla, att enligt min uppfattning är statens förmynderskap över näringslivet i allmänhet och sålunda jämväl på bankväsendets område icke av godo, om man på något vis därigenom förminskar den enskildes vaksamhet vid sina förehavanden. Staten bör i dessa fall, enligt min mening, söka begränsa sin verksamhet till social lagstiftning och till förekommande av monopol, alltså till upprätthållande av en fri konkurrens. Genom en kontroll kan man aldrig nå så långt, att det icke finns en gräns, utanför vilken på grund av vårdslöshet eller brott förluster icke kunna förekommas. Man kan därvidlag naturligtvis icke fortgå på kontrollens väg gång efter annan och, såsom nu från flera håll skett, säga, att den hittillsvarande kontrollen icke varit tillfyllestgörande och därför måste förbättras. I så fall kommer man att ständigt och jämt, då dessa fall av förluster på grund av vårdslöshet och brott inträffa, nödgas fortgå på den vägen. Vi ha ju i ganska gott minne, att även med en bankinspektion, som har fullt ut de befogenheter,

Ang. ändringar i lagen om sparbanker. (Forts.)

som äro avsedda att förlänas åt sparbanksinspektionen, rätt avsevärda förluster förekommit i många banker, icke blott på grund av deflationen utan även på grund av olämplig skötsel. Man skall icke heller tro, att man i alla länder har en statlig kontroll över bankväsendet eller sparbanksväsendet. I många länder har man det icke. Jag vill därvidlag bara nämna de tre stora länderna England, Frankrike och Tyskland. Jag tror icke man kan säga, att man i dessa länder haft mer erfarenhet av förluster för insättare eller övriga intressenter, än vi haft i Sverige. Det är naturligtvis dock icke min mening att ifrågasätta någon minskning i den kontroll, som enligt sparbankslagen nu tillkommer staten. Men jag har velat uttala min tveksamhet rörande lämpligheten av att gå fram på den väg, som här föreslagits, med en ökad kontroll.

Det utlåtande och den proposition, som här föreligga, hänvisa ju på skilda vägar till en ökad kontroll. Man har stannat vid att skaffa sig ett nytt stort ämbetsverk, som skulle självständigt för sig under finansdepartementet och vid sidan av bank- och fondinspektionen utöva sin verksamhet. Detta ämbetsverk skall ju kosta 70,000 kronor. Jag betvivlar nu, att den summan kommer att räcka till. Ty när man ger åt denna inspektion sådana befogenheter, som tydligen äro avsedda enligt 1929 års sakkunnigas mening, så lär man näppeligen kunna stanna vid en personal, som rymmes inom en budget på 70,000 kronor.

På sidan 19 i den kungl. propositionen heter det: »Men dessutom kommer den nu föreslagna sparbanksinspektionen att erhålla en sådan överblick över förhållandena, att det näppeligen blir möjligt för en låntagare att i större omfattning i olika sparbanker erhålla kredit annat än mot fullgod säkerhet.» Om man också lämnar åsido de minsta av våra cirka 500 sparbanker, så förutsätter detta sålunda, att åtminstone från några hundratal sparbanker i riket skola föreligga engagemangslistor, sålunda uppgifter å de större låntagare i sparbankerna, och att sedermera den centrala myndigheten här i Stockholm skall sammanställa alla dessa listor och kontrollera, att icke någon låntagare har fått låna för mycket på flera håll.

Vidare bör uppmärksammas, att man icke har kunnat genomföra den sekretess beträffande enskildas förhållande till bankerna, som tryckfrihetsförordningen stadgar beträffande handlingar, som komma in till bank- och fondinspektionen. Man har ju sagt, att därom har man icke haft anledning att nu förelägga riksdagen förslag, därför att det avser ju en grundlagsändring, och man kan alltså lugnt vänta med den saken till tre år härefter för att sedermera om fyra år få det genomfört. Men under tiden verkar sparbanksinspektionen och har tillgängliga för vem som det önskar dessa engagemangslistor berörande en mängd människor i landet. Jag vill säga, att ett sådant förhållande kommer naturligtvis att i viss mån gå ut över sparbankerna själva. Ty det är ju antagligt, att folk ute i landsorten icke anse det vara riktigt trevligt att vara föremål för en dylik granskning och eventuellt offentliggörande här i Stockholm. Ja, vad jag nu anfört talar, synes mig, för uppskov med det hela. Men jag vill säga, att jag överhuvud taget icke tycker, att man bör gå fram denna väg, och i det avseendet vill jag framhålla, att efter vad jag kan förstå har den nuvarande organisationen av statens kontroll över sparbankerna i stort sett fyllt sin uppgift. Att vad som inträffat med företag av den kristidsnatur, som väl ändå de allmänna sparbankerna voro, skulle kunna utgöra bevis för att sparbankskontrollen i stort sett icke varit rätt tillfredsställande, är väl ändå svårt att påstå, med den erfarenhet man har om resultatet av sparbankernas verksamhet överhuvud under de gångna tiderna. Jag är naturligtvis fullt på det klara med att man från vederbörande myndigheters sida bör bättre än hittills se till, att endast verkligt pålitliga personer, gärna auktoriserade revisorer, anlitas såsom allmänna ombud, samt att

man vidtager de åtgärder, som för övrigt föreslagits i propositionen, d. v. s. bättre avlönar de allmänna ombuden, låter dessa tjänstgöra i flera sparbanker samtidigt och dessutom i lämplig utsträckning byter om och förflyttar dem. Jag vill också säga, att man kan ju icke heller göra gällande, att ett uppskov i och för sig kan vålla någon fara eller oreda här i landet. Det talades visserligen förra gången och har många gånger talats om att spararna skulle bli rädda och sparandet upphöra. Jag för min del uttalade en annan mening förra gången. Jag anser icke någon sådan fara föreligga. Jag skulle vilja vädja till herrarna, huruvida någon känner till, att någon rusning från insättarnas sida inträffat hos de gamla sparbankerna. Jag har för min del icke erfarit något sådant.

Ang. ändringar i lagen om sparbanker. (Forts.)

Jag återkommer nu till vad jag först nämnde och som var uppslaget till mitt yttrande. När man här debatterade frågan om statsgaranti för insättarna i de allmänna sparbankerna, så anfördes från rätt auktoritativt håll såsom motiv härför bl. a., att staten måste anses ha ett visst ansvar på den grund, att den utövade kontroll över sparbankerna, närmast genom de allmänna ombuden, och dessa allmänna ombud sorgligt nog i flera fall icke fyllt måttet och mången gång åsidosatt sin plikt. Går staten nu in för att skärpa sin kontroll genom inrättandet av en inspektion, som skulle ha överblick över utlåningen i alla sparbanker och därigenom kunna följa en låntagare och se till, att han icke lånade för mycket i tre, fyra, fem sparbanker tillhopa, så kommer man naturligtvis, det tycker jag faller av sig självt, att just från samma håll åberopa, att statens ansvar än ytterligare ökats. Och när det då uppstår en kalamitet på ett eller annat håll, så kommer man att fordra, att staten skall träda emellan ännu mer, än vad riksdagen beslöt häromsistens.

Man fick en ganska kraftig känsla av att vi redan äro inne på denna väg, när man fick tillfälle att i dag taga del av statsutskottets utlåtande nr 144 i anledning av väckta motioner om ersättning till insättare i aktiebolaget Privatbanken, en bank som, tror jag, gjorde konkurs 1919. Med hänvisning till riksdagens beslut i fråga om de allmänna sparbankerna begär man nu, att staten skall träda emellan och se till, att en del insättare i aktiebolaget Privatbanken skola få sina pengar genom statens medverkan. Nu är det ju så, att utskottet avvisat motionerna. Det är sålunda motionerna, som gå ut på vad jag här sagt. Men det finns en reservation av nio av utskottets ledamöter, och bland dessa befinna sig den högt ärade vice ordföranden i statsutskottet, herr Anders Anderson i Råstock samt herr Nilsson i Bonarp och herr Olsson i Kullenbergstorp. Dessa reservanter gå just på det beslut, som fattats rörande de allmänna sparbankerna. De gå visserligen icke så långt, att de vilja giva insättarna överlag full ersättning — detta beror dock synbarligen därpå, att insättarna där i konkursen erhållit åter 75 % av sina insättningar. De gå dock i övrigt så långt, att de med tillämpning av riksdagens beslut om allmänna sparbankerna tänka sig, att en del personer skola kunna få sitt fullt ut, vilket de icke kommit i åtnjutande av vid Privatbankens konkurs. Det gäller myndlingsmedel och dylikt.

När man finner detta, synes det mig, att man borde reagera mot hela denna tanke, att staten skall stå i ansvar, därför att staten hjälper insättarna att ha kontroll över de företag, där de sätta in sina pengar. I längden finns det väl ingenting olämpligare än att åt staten överlåta detta ansvar och sålunda befria den enskilde från den vaksamhet, som han måste iakttaga, om han överhuvud taget skall vara en nyttig samhällsmedborgare. Jag är också av den meningen, att det icke är lämpligt att med statsmedel på detta vis betala förluster, som gjorts av insättare. Jag har för min del varit med om att yrka bifall till förslaget om statsgaranti för insättarna i de allmänna sparbankerna. Men det var på den grund, att det var en riksolycka i smått, en olycka av

Ang. ändringar i lagen om sparbanker. (Forts.)

sådan omfattning, att det i och för sig var mycket förklarligt, att det allmänna trädde hjälpande emellan. Men när man, såsom de ovannämnda motionärerna och reservanterna, gå in för statsunderstöd åt insättarna i en sådan bank som aktiebolaget Privatbanken, då är man inne just på de vägar, som man hade anledning att befara, att man skulle komma in på, när riksdagen fattade sitt utöver Kungl. Maj:ts förslag vidgade beslut beträffande de allmänna sparbankerna.

Jag skall därför, herr talman, sluta med att yrka avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan liksom också å den motion, som väckts i saken.

Med herr Carleson förenade sig herr *Prytz*.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wohlin:** Herr talman! Jag delar visserligen den föregående ärade talarens mening därom, att statsmakterna icke böra underkasta näringslivet kontrollåtgärder, ägnade att undergräva den enskilde medborgarens känsla av vaksamhet och uppmärksamhet vid sina förehavanden. Men denna principiella uppfattning kan dock icke drivas alltför långt. Man har ju också i många länder och även i vårt, ansett sig böra på näringslivets område i viss utsträckning tillgripa statliga kontrollåtgärder. Så har skett på affärsbankernas område, utan att mig veterligen vid det tillfälle, då bankinspektionen infördes, några synpunkter av den natur, som nu anfördes, kommo till synes och utan att några invändningar av denna art restes. Huruvida den redan nu i vårt land förefintliga centrala bankinspektionen borde utsträckas till att jämväl omfatta de hittills från denna inspektion undantagna s. k. sparbankerna, därom har man visserligen under de gångna åren haft olika meningar, detta icke minst med hänsyn till den omständigheten, att sparbankerna ansetts vara alldeles särskilt solida bankinrättningar, vilkas stabilitet garanterades av den säregna formen för deras utlåningsverksamhet. Emellertid tror jag, att meningarna numera stadgat sig därhän, att jämväl banker av denna typ, utöver kontrollen genom de s. k. allmänna ombuden, ha behov av en central inspektion. Då den ärade talaren gjorde gällande, att utöver de händelser, som inträffat kring de allmänna sparbankerna, någon rusning icke iakttagits i fråga om de äldre, solida sparbankerna, så vill jag erinra, att vi ha likväl nyligen haft för ögonen ett mycket uppmärksammat fall, då en gammal solid sparbank blev föremål för en sådan rusning, åtminstone under några dagar. Jag har visserligen icke någon överdriven tro på att kontrollåtgärder kunna ställa allt till rätta, och jag vill visst icke göra gällande, att med den centrala sparbanksinspektion, som här föreslås, full säkerhet skulle skapas för framtiden gentemot alla olyckor. Ty det kan ingen kontroll i världen garantera. Det är helt enkelt omöjligt. Men det är likväl ett steg i den riktning man åsyftar, nämligen till förebyggande av ett återupprepande av sådana händelser, som hittills inträffat.

Den ärade talaren ansåg, att det var otänkbart, att den centrala sparbanksinspektionen skulle kunna granska engagemangslistor från alla de många sparbanker, som finnas runt om i landet. Därutinnan delar jag hans mening. Det torde troligtvis bli så, att en dylik granskning — i varje fall icke på många år — kan komma att äga rum. Utan det blir väl, förmodar jag, på det sättet, att om sparbanksinspektören på en eller annan väg får reda på att en viss sparbank eller vissa sparbanker förtjäna en närmare undersökning, så infordrar han därifrån — utöver de uppgifter, som årligen skola inkomma, men som mången gång kanske äro av mindre värde — speciella uppgifter, därest han icke rent av reser till ort och ställe och verkställer en undersökning av förhållandena. Med en sådan arbetsuppgift tror jag också, att sparbanks-

Ang. ändringar i lagen om sparbanker. (Forts.)

inspektionen i den föreslagna omfattningen skall åtminstone tillsvidare och under ganska avsevärd tid framåt kunna räcka. På tal härom ber jag ytterligare att få erinra om att kostnaderna för denna inspektion icke skola bäras av statsverket utan av sparbankerna själva samt att kostnaderna, utslagna på alla landets sparbanker, blir föga betungande för dessa. Farhågan, att ett nytt stort ämbetsverk skulle växa upp, gjorde sig ganska starkt gällande, då ärendet förra gången var före i riksdagen. Men om man väger skälen för och emot, tror jag, att man skall finna, att anledning likväl föreligger att nu inrätta en institution av detta slag.

Slutligen får jag såsom en allmän reflexion tillägga, att jag under behandlingen av frågan om ersättning åt insättarna i de allmänna sparbankerna ingalunda för min del fäst någon avgörande vikt vid den omständigheten, att det funnits en genom de s. k. allmänna ombuden utövad kontroll av sparbankerna. Jag hade vid propositionens utarbetande och uttalade jämväl här i kammaren den uppfattningen, att staten icke hade någon som helst juridisk plikt att ingripa, men att billighetsskäl talade för ett sådant statsingripande. Detta kan med andra ord uttryckas så, att även om dylika allmänna ombud icke funnits, billighetsskälen likväl gjort sig gällande. Herr Carlesons farhåga, att den nu utökade inspektionen över sparbankerna skulle komma att i framtiden medföra ökade krav från olika håll på bistånd från statens sida vid eventuella fallissemang, står sålunda i varje fall icke i överensstämmelse med de motiv, som jag för min del hade, då jag framlade förslaget om viss statsgaranti till stöd för insättarna i vissa sparbanker.

Jag hoppas, att kammaren vill bifalla propositionen.

Herr **Lithander:** Herr statsrådet uttalade, att han för sin del icke ansåg, att något ansvar för insättarnas medel skulle komma att påvila staten i framtiden i och med detta beslut. Det skulle mycket glädja mig, om man verkligen också framdeles skulle komma att ha den uppfattningen. Jag tvivlar icke på att herr statsrådet för sin del har den meningen. Men en motsatt mening gjordes mycket starkt gällande, när i dessa dagar krav restes på att staten skulle träda in och ersätta just därför att kontroll utövats över dessa sparbanker och denna kontroll varit ineffektiv. Och härvid är då att märka, att kontrollen hittills endast gått via Konungens befallningshavande.

Jag vill säga, att jag delar den förste ärade talarens farhågor. Redan 1923, när denna fråga var före första gången, framhöllos dessa synpunkter, och man gav redan då uttryck åt sin fruktan, att utvecklingen nog skulle komma att gå i den riktningen. Man befarade, dels att ett helt ämbetsverk så småningom skulle komma att upprättas och dels att, i samma ögonblick en statens inspektör tillsattes, ansvaret för staten och riksdagen skulle komma i ett annat läge, än när man inskränkte sig till en kontroll genom Konungens befallningshavande. Nu vill jag säga, att jag anser för min del, att den hittillsvarande kontrollen är fullt effektiv, om de allmänna ombuden tillsättas såsom de böra tillsättas och om de följa vad lagen föreskriver. Då behövs det på detta område icke någon alldeles särskild inspektör.

Jag skall tillåta mig att läsa upp ett par ord, som en gång yttrades i denna fråga av en socialdemokratisk ledamot av denna kammare, nämligen herr Kloo. Han sade, när vi hade denna fråga före: »Man kan inte begära, att en sparbanksinspektör skall förutom honom i övrigt åliggande göromål, kunna inspektera mera än en sparbank i veckan, om inspektionen skall ske ordentligt och fullständigt, så att alla fonder, räkenskaper och utlåningsportföljer m. m. skola kunna granskas. Om man således medhinner en sparbank i veckan, blir det 50 sparbanker om året. Det skulle alltså dröja 10 år innan han hinner gå igenom alltsammans, och under 10 år hinner man klistra på många lappar, in-

Ang. ändringar i lagen om sparbanker. (Forts.)

nan de hinna upptäckas. Sparbanksinspektören skulle behöva vara i besittning av övernaturliga synorgan för att kunna upptäcka, var falsarier begåtts och sedan säga, att där finnes anledning att slå ner.» Och han slöt sitt anförande så: »Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag om strykande av denna i detta fall mindre nyttiga men kanske i framtiden mycket kostsamma sparbanksinspektör.»

Jag tror för min del, att även om det nu är så, som i propositionen framhålles, att själva den årliga kostnaden bäres av sparbanksföreningen, så är det ändock så, att i och med det att staten träder in för detta, kommer det, om något inträffar, att ställas samma krav, som tidigare gjorts, att man skall av skattemedel täcka bristerna. Jag anser det därför vara av vikt, att vi nu här, när kammaren går att fatta beslut, stryka under vad statsrådet yttrade, att det innebär ej någon som helst förpliktelse för staten att träda skyddande emellan. För min del sade jag år 1923, att då får riksdagen också offra pengar i en omfattning, som den sannerligen ej under andra förhållanden skulle ha gjort. Och jag trodde verkligen ej, att jag skulle bli så sannspådd, som händelserna i år utvisat. Jag tror för min del, att om man går in för att icke taga bort det ansvar, som vilar å huvudmän och styrelse, och så tillser, att man har växlande revisorer, och att det i varje sparbank finnes någon auktoriserad yrkesrevisor, vilkas antal nog torde vara så stort, att det räcker för i varje fall de större sparbankerna, skall det vara tillräckligt. Men det är nödvändigt, att de ordinarie revisorerna i viss omfattning förstärkas med auktoriserade revisorer. En sådan ser vida mera och bättre än en i Stockholm placerad central inspektör, som för övrigt enligt 1923 års förslag endast skulle vara konsulterande och rådgivande. Och jag vet ej, om det är möjligt för honom att vara något annat även efter nu föreliggande förslag.

Jag tror, att detta förslag framkommit i bästa mening för att råda bot på de olägenheter, som visat sig, men också under intryck av de händelser, som förekommit, för att gjuta olja på vågorna och dämpa den allmänna oron. Jag ber dock att få fästa uppmärksamheten på, att sparbankerna i riket förvalta 3,000 miljoner kronors kapital ungefär, och att det, som här varit utsatt för vanvård i förvaltningen, för att använda ett milt uttryck — det har varit rena falsarier och spekulationer och vidlyftigheter av allehanda art — har rört sig om icke fullt en procent av det förvaltade beloppet. Följaktligen kan man med fog säga, att den stora massan av sparbankerna ha skött sig på ett riktigt sätt. Alltså synes det mig icke vara alldeles behövligt att för detta ändamål tillskapa ett organ, som i verkligheten och i det hela icke behöves eller kan fungera, därför att det har lyckats personer att åstadkomma det som här skett, men som det icke finnes möjlighet för staten att genom någon centralinspektion kunna upptäcka eller beivra.

Statsrådet nämnde, att kostnaderna ej komma att bäras av staten, men det kan komma att av staten utkrävas ett ansvar, som vi ej nu kunna överblicka.

Jag har med dessa ord, herr talman, velat ge uttryck åt den uppfattning jag redan år 1923 angav såsom min.

Herr talman, jag ber att få instämma i den förste ärade talarens, herr Carleson, yrkande.

Herr **Winkler:** Herr talman! Efter herr statsrådets yttrande har jag icke mycket att tillägga. Jag kan också säga, att jag i det stora hela kan instämma i mycket av vad herr Carleson anförde. År 1923, då frågan först fördes fram, ansåg jag onödigt att införa någon särskild sparbanksinspektion. Men jag undrar egentligen, om det är någon som, om han allvarligt och noggrant tänker efter vad som faktiskt förekommit i fråga om de allmänna sparbankernas förhållanden, vill motsätta sig ett försök att genom

införande av en organisation till så pass obetydlig kostnad, varom nu är fråga, nämligen 70,000 kronor, åstadkomma en ytterligare kontroll över sparbanksverksamheten.

Det är riktigt, som herr Carleson och herr Lithander sagt, att om styrelse och revisorer och de av Konungens befallningshavande utsedda ombuden hade ögonen med sig och följde verksamheten och fullgjorde de förpliktelser, de åtagit sig, så vore ingen fara för handen. Men nu är det ett bekant faktum, att så icke skett. Och för min del anser jag det vara statens skyldighet att göra något för att förhindra ett återupprepande av vad som inträffat. Jag var därför alldeles överens med finansministern, då han kom fram med denna proposition, och jag anser, att vi böra vara honom tack skyldiga för att han kommit med den redan i år. Jag ber att få påpeka, att sedan vi sist här behandlade frågan om ersättning till vissa insättare i de allmänna sparbankerna, ha ytterligare nya upplysningar framkommit, som visa, hur rent otroligt man kunnat förfara med svindlerierna i dessa banker.

Jag vill gärna erkänna, som herr Carleson säger, att det är ett nytt ämbetsverk, som skall inrättas, men jag vill påpeka, att det ej kommer att kosta mera än omkring 70,000 kronor, jag tror att det kommer att hålla sig vid den summan, och det är en kostnad, som sparbankerna med stor villighet vilja deltaga i. Den är så liten, att den ej har någon inverkan på det ekonomiska resultatet av sparbankernas verksamhet. Det enda vi varit tvehågsna om i utskottet har varit, om det borde vara en särskild inspektion för sparbankerna, eller om sparbanksinspektionen borde vara en underavdelning under bankinspektionen. Det ansågs emellertid, att då sparbankerna icke önskade få denna inspektion sammankopplad med bankinspektionen, så borde man tillmötesgå denna önskan. Jag ber att få hänvisa till det uttalande, som finansministern gjort på sidan 22 i den kungl. propositionen, att även han var tveksam. Och jag är övertygad om att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på saken och, om det visar sig bättre, att dessa inspektioner bli sammanslagna, kommer med en proposition i ämnet.

Vad som föranlett mig att gå på den linje jag gjort, äro de upplysningar, som vi fått från Uppsala, då man i sparbanken där genom att lämna garantiförbindelse till en affärsman i Stockholm förorsakat en betydande risk för denna sparbank. I händelse det varit en gemensam inspektionsmyndighet hade man lättare upptäckt, att samma person, som fick denna garanti i Uppsala, redan var engagerad med betydande belopp i en affärsbank i Stockholm. Jag anser emellertid, att det är möjligt för dessa inspektioner att samarbeta, om man skall kunna upptäcka sådana manipulationer, som jag här skisserat.

Herr Lithander sade visserligen, att en socialdemokratisk riksdagsman år 1923 yttrat, att om en sparbanksinspektör skulle noga inspektera och kontrollera en sparbank, toge det minst en vecka. Men det är ej en sådan inspektion han skall utföra, en tränad bankinspektör gör ej sådant detaljarbete utan han slår ned på en eller ett par poster, och då upptäcker han snart, om det är några förhållanden, som behöva undersökas, och i så fall går han vidare i denna undersökning. Här har i de allmänna sparbankerna varit samarbete mellan såväl styrelserna som de av Konungens befallningshavande tillsatta ombuden och revisorerna ävensom låntagare, och det av hittills oanad räckvidd. Detta fall synes mig vara tillräckligt övertygande, för att man bör gå in för den av Kungl. Maj:t föreslagna anordningen.

Jag skall vid denna sena timme ej upptaga tiden längre, utan ber att i korthet få yrka bifall till utskottets hemställan, vilken är alldeles enhällig.

Herr *Persson* i Fritorp instämde häruti.

Ang. ändringar i lagen om sparbanker. (Forts.)

Herr **Bäcklund:** Herr talman! Detta förslag om inrättande av en central tillsyningsmyndighet för sparbankerna innehåller vissa önskemåls förverkligande, som tidigare framförts, men icke fått sin lösning tidigare. Förslaget har alltså inte — även om det påverkat till ett hastigare beslut — tillkommit på grund av den panikstämning, som rått efter den allmänna sparbankskraschen. Utskottet har tidigare tillstyrkt en vid årets riksdag väckt motion, där det begärdes, att en dylik sparbanksinspektion skulle inrättas, och riksdagen har tidigare i år skrivit i ämnet till Kungl. Maj:t, innan kraschen i de allmänna sparbankerna kom. Men det förhållandet, att falissemangen där kommit till stånd, har troligen gjort, att Kungl. Maj:t effektuerat riksdagens skrivelse allaredan vid denna riksdag, så att vi sluppit vänta på utredning och förslag till ett kommande år med lagstiftningen angående inrättande av en sparbanksinspektion. Det är det enda egendomliga, som förefinnes. Själva inspektionsanordningen är ordnad i stort sett på samma sätt, som enligt den Thorsonska sparbankslagen föreslagits år 1923, fastän det endast blev socialdemokraterna den gången, som gingo in för inrättande av en sparbanksinspektion. Det var då ej fråga om ett ämbetsverk, utan då var det föreslaget, att denna inspektion skulle inrättas inom finansdepartementet.

Nu ha i alla fall de sakkunniga och Kungl. Maj:t gått in för, att det skall bli ett självständigt organ och detta förslag har utskottet biträtt. Själva instruktionen för inspektören kommer att utfärdas av Kungl. Maj:t, och den ingår alltså ej i lagstiftningen om inrättandet av själva inspektörsbefattningen.

Angående sekretessen inom inspektionen fingo vi i utskottet fullt betryggande upplysningar, att även om det ej nu i lagstiftningen kunde fullt ordnas i förhållande till tryckfrihetsförordningen, så vore det ingen fara för att sekretessen i detta fall skulle missbrukas. Och jag tror ej, att man får tolka sparbanksinspektörens göranden och låtanden så, som herr Carleson gjorde, att inspektören skall granska alla engagemang, som finnas i sparbankerna. Det blir omöjligt. Inspektören får väl göra likadant som bankinspektören. Han får hålla sig till de större engagemangen och se efter, att ej sådana finnas i för stor utsträckning, och att ej samma låntagare finnas i flera banker, och att dessa större engagemang äro fullt betryggande för bankernas del. Vi komma fortfarande att ha kvar de allmänna ombuden. Och med de allmänna ombuden och den garanti, som sparbanksinspektören kommer att utgöra, borde det bli mera betryggande för insättarna, än hittills varit fallet.

Herr Lithander vill ha i debatten fastslaget, att staten ej skall ha skyldighet att ansvara för insättarnas medel. Det veta vi var och en, att i sparbankslagen finnes ingen dylik skyldighet stadgad, och det är så, att i det fallet blir det ej någon ändring. Att det inträffat förhållanden, där staten ansett sig ur moralisk synpunkt vara skyldig till att gå in för att hjälpa vissa insättare, som ha förlorat kapital i banker, det är ju en sak för sig, det kommer väl, att, om så tråkligt skulle inträffa någon mera gång, få tagas under övervägande vid de olika tillfällena, hur staten skall förfara i det hänseendet. Jag tycker, att man ej skall fastslå något på förhand absolut.

Här är föreslaget inrättande av en inspektion, ett ämbetsverk, som sparbankerna själva få betala. Sparbankerna ha begärt detta, och något sådant fanns även i de propositioner, som herr Thorson lade fram år 1922 och år 1923. Det finnes även omnämnt i den proposition, Kungl. Maj:t har väckt i år. Och när sparbanksföreningen och en hel massa sparbanker gått in för att få en särskild sparbanksinspektion, som ej är sammankopplad med bankinspektionen i allmänhet, bör riksdagen enligt min mening också kunna gå sparbanksföreningen och sparbankerna till mötes och ordna med en verklig inspektion för sparbankerna, som ej blir sammanblandad med inspektionen för privatbankerna.

Ang. ändringar i lagen om sparbanker. (Forts.)

Jag tror, att den åtgärd, som Kungl. Maj:t föreslår i propositionen, som den nu föreligger, kommer, om den blir antagen, att åstadkomma, att insättarnas medel bli mera skyddade, än de varit förut. Hade vi haft den thorsonska sparbankslagen med föreslagen inspektion genomförd, är jag övertygad om att den krasch, som nu kommit genom allmänna sparbankernas fallissemang, ej blivit så stor, och även om den kommit, hade den stäckts långt tidigare. Jag tror, att denna inspektion kommer att fylla en behövlig uppgift, och jag anser, att det är statens skyldighet, när vi lagstifta för penninginstitut och ge dem rätt att ta emot penningar till insättning, att även se till, att inspektionen är så effektiv, som det är möjligt att göra den.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr *Höglund* i Göteborg.

Herr **Wikström:** Herr talman! Med anledning av vad som sagts av ett par föregående talare vill jag i korthet säga ifrån, att jag *icke* anser den omständigheten, att staten anordnar en inspektion, i och för sig kan medföra skyldighet för staten att skydda insättarna i banker som gå ikull. Men jag anser, att saken kommer i annat läge, då det allmännas förtroendemän på ett så grovt sätt missbruka sin ställning som i fråga om allmänna sparbankerna i vissa fall inträffat.

Jag har deltagit i tillstyrkandet av den proposition, som nu föreligger, men jag har gjort det därför, att jag anser mig kunna förutsätta, att det ej härefter skall inträffa någonting sådant som att den inspektör, som nu skall tillsättas, i stället för att försöka utöva kontroll så långt möjligt är, underlåter detta och i stället använder sin officiella ställning i vissa jobbares tjänst för att underlätta för dessa att locka folk att sätta in pengar i rena svindelföretag. Om jag kunde tro, att något sådant skulle hända en gång till, och att om så skedde statsmakterna skulle endast två sina händer och förklara, att de ej hade något ansvar gent emot insättarna, så skulle jag rösta med herr Carleson. Men jag hoppas, att den inspektör, som tillsättes, skall fullgöra det uppdrag han får i enlighet med sin plikt, och i den vissa förhoppningen är det, som jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lithander:** Herr talman! Jag ber bara att få upplysa min ärade kamrat på västgötabänken, att jag ingenting har emot, att inspektionen och granskningen blir så effektiv som möjligt. Tvärtom var det anledningen till, att jag ville ha auktoriserade revisorer.

Men vad jag icke vill vara med om, det är, att riksdagen går att fatta beslut i denna fråga utan att klart och tydligt uttala, som också herr Bäcklund här gjort, att staten har ingen skyldighet att träda emellan. Jag vill icke, att riksdagen skall utan ett sådant kraftigt och klart uttalande gå att besluta i denna fråga, ty annars kunna vi mötas av överraskningar längre fram, som vi icke nu kunna överblicka. Det kan nämligen lätt utbilda sig den praxis, att så fort det gäller stora grupper av samhällsmedborgare, vilka äro starkt representerade i riksdagen, skall staten träda emellan och klara upp saken, vilken vanvård, som än ägt rum, och vilka handlingar, som än begåtts, och det hela debiteras skattebetalarna.

Det är detta jag velat reagera emot och ge ett uttryck åt i kammarens protokoll.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen först framställda propositioner beträffande mom. a), nämligen dels på bifall till utskottets i detta moment gjorda hemställan, dels ock på avslag å såväl

Ang. ändringar i lagen om sparbanker. (Forts.)

berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förevarande proposition, biföll kammaren utskottets i nämnda moment gjorda hemställan.

Vidare blev på herr talmannens därå framställda proposition utskottets hemställan i mom. b) jämväl av kammaren bifallen.

§ 15.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Norge den 11 maj 1929 avslutad konvention angående vissa frågor rörande vattenrätten (svensk-norsk vattenrättskonvention) m. m.; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 16.

Ang. anslag till överståthållarämbetet m. m.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till överståthållarämbetet m. m. jämte i ämnet väckta motioner, begärdes ordet av

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lübeck:** Herr talman! Då det icke föreligger någon reservation i denna punkt, nödgas jag taga till orda för att uttala min ledsnad över att den mycket grundligt genomarbetade proposition, som Kungl. Maj:t här framlagt, icke kunnat utav utskottet behandlas i positiv riktning. Om orsaken till detta skall jag nu icke här vid denna sena timme uttala mig. Utskottet antyder självt, att man icke haft tid för mera ingående övervägande av vad som framkommit i de framlagda motionerna. Detsamma torde väl gälla i fråga om propositionen, att brådskan inom utskottet icke har medgivit att taga upp frågan, vilken utskottet kallat »en av de mest invecklade organisationsfrågor, som förelegat inom den svenska statsförvaltningen». Det är väl också antagligt, att till utskottets obenägenhet att gå grundligt in på denna fråga nu i år även bidragit, att staten icke skulle förtjäna något på en omorganisation av så pass betydande art som denna, utan tvärtom få ökade utgifter, medan däremot Stockholms stad skulle få en ganska betydande besparing.

Jag skall emellertid, som sagt, icke närmare uppehålla mig vid dessa skäl. Vad jag däremot måste beklaga är, att utskottets motivering är så pass kortfattad, att man där icke kan läsa ut några synpunkter, vägledande för ett fortsatt bearbetande av denna fråga för framtiden och dess förnyade framläggande för riksdagen. Jag har emellertid i första kammaren i afton av denna anledning tillåtit mig att gå in på en del synpunkter beträffande den föreliggande frågan och har från utskottshåll fått en del upplysningar om, hur man där från olika håll sett på saken. Jag anser därför icke, att det är mer att utvinna genom en debatt här i kammaren, och jag anser mig följaktligen icke behöva upptaga tiden med att ingå på detaljerna i frågan utan nöjer mig med det uttalande, jag nu haft.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag dels till polisväsendet i riket och dels till skrivmaterialier och expenser, ved m. m.; och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till yrkesinspektionen och dess verksamhet jämte en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen.

Å föredragningslistan var härefter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1929/1930 för viss personal inom den civila statsförvaltningen.

Uti en till riksdagen den 15 februari 1929 avlåten proposition, nr 142, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag till tillfällig löneförbättring under budgetåret 1929/1930 för viss personal inom den civila statsförvaltningen.

Denna proposition hade för förberedande behandling remitterats, såvitt anginge pensionsväsendet till bankoutskottet, i vad den rörde jordbruksärenden till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Uti föreliggande utlåtande hemställde statsutskottet, att riksdagen måtte beträffande befattningshavare, hörande under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition

a) medgiva,

1:o) att tillfällig löneförbättring finge under budgetåret 1929/1930 utgå vid vissa befattningar å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen enligt de i statsrådsprotokollet över finansärenden den 15 februari 1929 angivna tabeller (Tabell I och II), med iakttagande att beträffande befattningshavare å gammal stat med undantag av den i tabell II upptagna, å äldre stat kvarstående auditören vid flottans station i Karlskrona tillfällig löneförbättring finge utgå endast, därest Kungl. Maj:t prövade skäligt tillägga vederbörande sådan förmån, och med belopp, som av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämdes; dock

att gruppen »gymnastikkonsulenter» ur tabell I uteslötes; samt

att för landsfogde löneförbättring finge utgå med 1,200 kronor, varav 800 kronor skulle betraktas såsom lön och 400 kronor såsom tjänstgöringspenningar; samt

2:o) att vissa befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, vilka icke vore uppförda å ordinarie stat, finge under budgetåret 1929/1930 åtnjuta tillfällig löneförbättring enligt vad Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med nu gällande grunder bestämde;

b) till tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen för budgetåret 1929/1930 såsom extra förslagsanslag anvisa

under	andra	huvudtiteln	kronor	2,500
»	fjärde	»	»	10,000
»	femte	»	»	523,000
»	sjätte	»	»	9,000
»	åttonde	»	»	1,973,000
»	tionde	»	»	42,000.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Kvarnzelius*, *Anderson* i Råstock och *Törnkvist* i Karlskrona, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen — — — proposition

a) medgiva,

att tillfällig — — — gymnastikkonsulenter ur tabell I uteslötes;

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen. (Forts.)

att för landsfogde löneförbättring finge utgå med 1,500 kronor, varav 1,000 kronor skulle betraktas såsom lön och 500 kronor såsom tjänstgöringspenningar;

att vissa — — — grunder bestämmer;

b) till tillfällig — — — anvisa

— —

under femte huvudtiteln ..... kronor 530,000.

— —»

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Som herrarna finna, ha tre av utskottets ledamöter reserverat sig mot det slut, vartill utskottet kommit på en viss punkt. Det gäller landsfogdarna, där Kungl. Maj:t har föreslagit löneförbättring med 800 kronor, och där reservanterna ha ansett, att man borde nöja sig med en löneförbättring på 300 kronor.

Jag förstår att det är fullkomligt lönlöst att slåss med någon vidare energi, sedan första kammaren med, såvitt jag icke är dåligt underrättad, rätt stor majoritet följt utskottet. Jag kan dock icke alldeles underlåta att säga några ord till stöd för den uppfattning, som jag gjort mig till tolk för här. Det förhöll sig på det sättet, att inom avdelningen yrkade dessa, som sedan blevo i majoritet i statsutskottet, att det skulle införskaffas upplysningar beträffande vederbörandes inkomster. Det visade sig sedan, att denna tabell var av det slaget, att den icke så synnerligen mycket tjänade som stöd för deras avslagsyrkande, emedan det befanns, att ett mycket stort antal av samtliga landsfogdar hade, kan man väl säga, mycket små inkomster. Jag skall endast nämna, att för en så pass ansvarsfull befattning, som det här är fråga om, finnas lönebelopp, som ligga omkring 7,000 kronor om året, under det några landsfogdar ha mellan 8- och 9,000 samt ett litet fåtal vad man kallar större inkomster. Jag tror att jag vågar säga, att om man verkligen vill ha någorlunda tillfredsställande rekrytering av landsfogdebefattningarna, är det högst nödigt och nyttigt, att riksdagen så snart som möjligt går in för justering av dessa tjänstemäns löner.

Jag skall hålla vad jag lovat att icke säga mer, än jag anser absolut nödvändigt, och inskränker mig därför nu att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Jag har visserligen icke deltagit i detta ärendes avgörande i utskottet, men då jag var närvarande, när frågan diskuterades på avdelningen, känner jag något till, hur de ledamöter resonerade, som sedermera erhöllo majoritet i statsutskottet. Det framgår för övrigt på sidan 5 i utskottsutlåtandet, att den huvudsakliga anledningen till att statsutskottet icke nu vill gå in för höjning av den tillfälliga löneförbättringen för landsfogdarna ligger däri, att Kungl. Maj:t tillsatt en kommitté med uppdrag att utarbeta förslag till nytt avlöningsreglemente, och man menar nu, att en höjning av den tillfälliga löneförbättringen för landsfogdarna skulle verka föregripande i fråga om denna kommittés arbete.

Jag skall följa reservantens föredöme och fatta mig kort och sålunda inskränka mig till att med det nu sagda yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lübeck:** Herr talman! Jag skall följa de båda föregående talarnas exempel och fatta mig kort. Jag vill emellertid inlägga en gensaga mot det resonemang, som tycks ha förts från

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen. (Forts.)

majoritetens sida, att döma av debatten i första kammaren, enligt vilken man nöjt sig med att titta i taxeringskalendern och därav sedan dragit den slutsatsen, att här råder intet nödläge.

Kungl. Maj:t har föreslagit en tillfällig löneförbättring av 800 kronor, vilket man ansett icke skulle bringa lönen över det lägsta alternativet vid en lönereglering. Statskontoret har tillstyrkt endast 300 kronor, med erkännande av att detta endast innebär, att man markerade behovet av en förbättring, och den linjen hava reservanterna gått på. Jag tror att det skulle vara mycket lyckligt, om kammaren ville bifalla reservationen. Första kammaren har visserligen med viss majoritet avslagit densamma, men där fanns endast en reservant, och han var frånvarande, när denna fråga behandlades. Här finnas två energiska reservanter, som äro närvarande, och då borde i denna kammare kunna åstadkommas bättre resultat i frågan.

Det är riktigt, som här blivit sagt, att flertalet av dessa landsfogdar ha en lön, som ligger avsevärt under vad en lönereglering efter lägsta alternativet skulle ge. Detta lilla tillskott på lönen under den obestämda tid, som man får vänta på lönekommitténs arbete, är — som jag tror — icke för stort att ge till uppmuntran och framför allt till underlättande av rekryteringen av dessa poster. Man får nämligen icke, som man gjort i statsutskottet, bita sig fast vid att här finnas en del befattningshavare, som icke skulle behöva detta tillskott. Det riktiga är, att tjänsten skall ersättas så, som denna viktiga tjänst kräver, och utan att man gör det, kan man självfallet icke på lämpligt sätt tillsätta dessa befattningar, och det är åtskilliga av dem, som under den närmaste tiden skola tillsättas.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Då vi för två år sedan på statsutskottets tredje avdelning hade den då föreliggande kungl. propositionen om lönereglering för landsfogdarna till behandling, visade det sig, när man trängde in i frågan, att det var omöjligt att med det material, som förelåg, företaga denna reglering av det enkla skälet, att våra län äro så olika och landsfogdarnas arbete så olika till mängden, att man får gå grundligt fram, när man skall reglera den tjänsten.

Det är utan tvivel så, att en del av landsfogdarna ha ett så krävande arbete, att de måste få en högre lön än andra landsfogdar. Om man nu tänker på att dessa senare blott skola utföra det arbete, som nu åligger dem såsom landsfogdar, kunde man verkligen sätta i fråga, huruvida icke annat arbete kunde åläggas dem.

Jag tror icke, att det är rätta sättet att företaga en lönereglering genom att bevilja dessa oupphörliga tillägg lika för alla landsfogdar. Jag har förresten vid åtskilliga tillfällen protesterat mot detta sätt att genom tillfälliga löneförbättringar oupphörligt reglera lönerna. Det är ett dåligt sätt, vilket departement som än använder sig därav. Det är skäl att tränga till grunden, så att man kan se, vart det bär hän.

Detta är anledningen, herr talman, varför jag alldeles bestämt yrkar bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lübeck:** Herr talman! Jag instämmer gärna med herr Olsson i Kullenbergstorp i, att det är ett dåligt sätt att plottra med tillfälliga löneförbättringar, och i fråga om landsfogdarna kan man med skäl säga, att det är en olycklig metod att för tredje gången behöva föreslå en tillfällig löneförbättring. Men man hjälper icke tjänstemännen med att förklara detta, när man samtidigt kan konstatera, att denna löneförbättring kan draga ut på tiden. Och för dem, som kommit på efter-

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen. (Forts.)

kälken med löneregleringen, får man lov att göra dessa tillfälliga förbättringar.

Herr Olsson i Kullenbergstorp yttrade sig angående den ojämna belastningen av landsfogdetjänsterna och jag vill säga, att det är riktigt det också. Det beror naturligtvis i mycket stor omfattning därpå, att landsfogdarna kanske mer än andra statstjänstemän äro av så olika läggning. Herr Olsson i Kullenbergstorp vet, huru dessa tjänster kommit till i samband med kronofogdeinstitutionens avveckling och omläggning av fögderiförvaltningen. Det är nu så, att dessa tjänstemän, som delvis tvungits till sina tjänster, måste utnyttjas på lämpligaste sätt, och då blir deras arbete olika. Men detta inverkar icke på frågan om, hur man för framtiden skall kunna rekrytera dessa tjänster med lämpliga personer. Det är klart, att nog kan man i deras nuvarande tjänst skaffa dem tillräckligt arbete. Jag behöver bara erinra kammaren om de utomordentligt viktiga uppgifter, som åvila landsfogdarna med övervakandet av polisorganisationen inom länen, och vad den uppgiften innebär, ha vi fått tillräckligt belägg för på sista tiden. En annan uppgift, som landsfogdarna ha, är att inspektera landsfiskalernas redovisningar, en sak, som också visat sig maktpåliggande.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Det är, som herr Olsson i Kullenbergstorp nämnde, synnerligen svårt att ordna en likartad löneregler ing för landsfogdarna på grund av de olika arbetsbördor, som åvila dem.

För övrigt ha landsfogdarna fått tillfällig löneförbättring tidigare, och jag anser sålunda, att det icke är någon fara å färde, då det gäller dessa tjänstemän. Herr Anderson i Råstock nämnde visserligen några siffror angående de löneinkomster, de haft, men han sade endast, när han kom till de högre siffrorna, att några av landsfogdarna haft högre inkomster. Jag hörde den rapporten föredragas i statsutskottet, och om jag icke missminner mig, var det några, som hade över 20,000 kronor.

När man hör vilka ojämna löner dessa landsfogdar ha, frågar man sig, hur det egentligen är ordnat, hur det kan komma sig, att så olika inkomster tillfalla dessa tjänstemän. Det kan icke enbart vara beroende på länens olika storlek, det måste vara andra omständigheter, som inverka. Jag vill för min del rekommendera herr socialministern att här undersöka, hur det förfars inom länsstyrelserna med de exekutiva auktionerna. När riksdagen reglerade lönerna för landstatstjänstemännen, drogos sportlerna för dessa in, och de erhöllo ersättning för dem. Det skulle vara mycket intressant att veta, hur länsstyrelserna förfara, när det gäller att sådana exekutiva auktioner skola förrättas, huruvida de överlämna dessa förrättningar till andra tjänstemän. Jag tror att det är skäl att titta på den saken en smula.

För min del kan jag icke, herr talman, finna annat än att det är försvarbart att bifalla utskottets förslag.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det är ju på det sättet, att de siffror, som äro nämnda här, ha införskaffats just av några bland majoriteten, och jag vidhåller, att de inte ansågo opportunt att använda dem i det syfte, som man ursprungligen tänkt sig. Dessutom vill jag tillägga, att om det finns några — och det är dem jag syftade på — som ha upptill 20,000 kronor och däröver i årsinkomst, förändrar det icke ett enda dugg av situationen för dem, som ha 7,000 kronor.

Jag förstår, att striden är hopplös, och därför har jag inrättat mig därefter. Men att herr Jansson i Falun kan komma och göra gällande, att då en viss landsfogde har en stor inkomst, som varken herr Jansson i Falun eller jag vet, varifrån den kommer, det då icke behövs göras någonting för dessa, som ha 7,000 kronor, tycker jag inte är riktigt.

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen. (Forts.)

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Jag vill understryka vad herr Jansson i Falun sade, nämligen att landsfogdarna redan i två repriser fått tillfällig löneförbättring. Men jag måste säga, att jag har svårt att förstå de siffror, herr Anderson i Råstock åberopade. Det framgår ju av statsutskottets betänkande, att landsfogdarna ha 5,000 kronor i lön och tre ålderstillägg på 500 kronor vardera. Det blir 6,500 kronor. Härtill kommer den tillfälliga löneförbättring, som för närvarande utgår med 1,200 kronor. På dessa sammanlagda belopp beräknas dyrtidstillägg med 35 procent, alltså dubbla det dyrtidstillägg, som utgår till tjänstemän med reglerad avlöning. Jag måste således säga, att det finns goda skäl att avvakta resultatet av det löneregleringsarbete, som pågår, särskilt när man tänker på, att till dessa siffror komma sportler, och att man icke vet, hur denna avlöningsform kommer att avlösas.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lübeck:** Herr talman! Jag skall endast lämna den upplysning till herr Jansson i Falun, att den av honom önskade undersökningen är verkställd. Jag har ännu icke tagit närmare del av resultatet, men det visar i stort sett, att man på en del håll har anledning att begränsa landsfogdarnas befattning med ifrågavarande förvaltningar. Orsaken torde varit, att man icke haft andra lämpliga personer att använda för detta ändamål eller att arbetet varit just av den art, där vederbörande landsfogde bäst kunde användas, då han kanske mindre väl lämpade sig för andra grenar av tjänsten.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19.

Slutligen föredrogos vart för sig:

statsutskottets utlåtande, nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1929/1930 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster; och

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner om missbruk av tobak (I: 202) och om missbruk av kaffe (I: 203).

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 20.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde nästkommande fredag ämnade besvara herr Anderssons i Stockholm interpellation angående beredande hos statens befattningshavare av tillbörligt inflytande över arbetsvillkoren.

§ 21.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående beräkningen av statens inkomst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående beräkningen av inkomsten av statens järnvägar jämte en i ämnet väckt motion;

nr 150, i anledning av väckt motion om underhandlingar med trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund angående brytning av malm i Kaunisvaara malmfält m. m.;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse mellan svenska staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund beträffande tillämpningen av § 19 i 1927 års malmavtal;

nr 152, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående viss omorganisation av vägväsendet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens byggnadsbyrå; och

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till kontroll å tillverkningsavgifter;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisation av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen ävensom i ämnet väckta motioner; samt

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa Aktiebolaget Jordbrukarbanken berörande frågor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 60, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning rörande ordnandet av familjepensionering för vissa befattningshavare vid justitieombudsmansexpeditionen, militieombudsmansexpeditionen, riksdagsbiblioteket och riksdagens hus;

nr 61, angående viss gratifikation åt de hos riksdagens kamrar och utskott samt i riksdagens kansli anställda vaktmästarna m. m.; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om vissa ändringar i 5 § i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension m. m.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

§ 23.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Björkman* under den 31 innevarande maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.4 på natten.

In fidem

Per Cronvall.

Stockholm 1929. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

291819